

DET TEOLOGISKE
MENIGHETSAKULTET

Større frihet og større trygghet

En empirisk studie av erfaringer etter fem års fordypning i åndelig veiledning

Kjersti Gulli Petersen

Veileder

Professor Leif Gunnar Engedal

*Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved
Det teologiske Menighetsfakultet og er godkjent som del av denne utdanningen*

Det teologiske Menighetsfakultet, 2013, våren

AVH502: Masteravhandling (60 ECTS)

Master i kristendomskunnskap

Forsidefoto: Frihet gir mulighet – på St Beuno's retreatsted 2011

Fotograf: Kjersti Gulli Petersen

«Kunnskap som ikke bringer oss nærmere Gud, er verdiløs.»

Simone Weill¹

---

¹ Simone Weill, sitert uten kildehenvisning til slutt i Radio Sokrates, NRK P2, 12.1.2013

Forord

Jeg har lenge drømt om å kunne fordype meg i åndelig veiledning. Denne masteroppgaven har gitt meg muligheten, og jeg har mange å takke for denne vandringen.

Først av alt må jeg takke mine informanter, som så åpent og ærlig har delt av sin vandring. Takk også for de små glimtene fra deres liv i bønn og i møte med konkrete bibeltekster, alt sammen vitnesbyrd om en levende Gud som taler inn i våre hverdager og setter livet vårt i perspektiv.

Takk til min veileder, Leif Gunnar Engedal, som ga meg tro på at en «stor» masteravhandling lot seg gjennomføre ved siden av full jobb. Han har vært til stor oppmuntring underveis i prosessen og en uvurderlig faglig støtte med sine mange konstruktive innspill og tilbakemeldinger. En svært god og raus læremester.

Takk også til tilretteleggerne av etterutdanninga i åndelig veiledning for tilgang til noe av evalueringsmaterialet dere har brukt i egenevalueringen av utdanninga og for glimt inn i hva dere har tenkt om kurset i etterkant og retningen for miljøet for åndelig veiledning i Norge framover.

En stor takk til husfolket på Sandom retreatsenter som gjennom mange år har lært meg at livet i retreaten er mangfoldig og at Gud møter oss på mange ulike måter i løpet av et retreat-døgn, ikke bare gjennom Jesusmeditasjon. Takk også for tillit som har ført meg en spennende og utfordrende vei fra gjest, via praktisk husfolkarbeid til retreatleder under god og kyndig veiledning.

Takk til familie, gode venner og gruppedeltakere som har vært med å bære meg og dette prosjektet i bønn gjennom flere år. Dere aner ikke hva det har betydd at dere har gått denne veien sammen med meg.

Takk til Torhild som tilbød seg å lese gjennom store deler av oppgaven mot slutten av skriveprosessen og kom med mange konstruktive og oppmuntrende bidrag.

Dette prosjektet hadde ikke vært mulig uten en raus arbeidsgiver som har gitt meg mulighet til å bruke avspaseringstid til forelesninger og studier, og som også ga meg tre måneders studiepermisjon våren 2013 for å fullføre masteroppgaven.

Min veileder på min første åttedagers, heltause ignatianske retreat i England i 2004, Stephen, lærte meg framfor noe annet hvor viktig det er å ta vare på nåden, disse øyeblikkene da Gud virkelig kommer oss nær og berører oss på dypet. Jeg kommer aldri til å glemme at han ga meg i oppgave å meditere over min egen private og sterke opplevelse av Guds nåde etter å ha slitt med teksten om Sakkeus i flere retreatter.

Denne oppgaven tilegnes Yvonne Walker. Hun endret totalt mitt syn på Jesusmeditasjon da hun inviterte oss i en «Retreat i hverdagen» i 2004 til å stans opp ved de ordene som berørte oss, «og det behøver ikke være de hellige ordene». Hennes veiledning den gangen forsterket min lengsel og søken etter mer. Hun må ha sett noe av det og utfordret meg både til å delta på min første ignatianske, heltause, veiledede retreat samt på workshop i åndelig veiledning i England. Jeg tror mye i mitt liv ville vært ganske annerledes hvis jeg ikke hadde møtt henne. Takk Yvonne.

Oslo, 27.6.2013

Kjersti Gulli Petersen

Innhold

1	Innledning	8
1.1	Personlig bakgrunn for valg av tema	8
1.2	Faglig bakgrunn for valg av tema	9
1.3	Problemstilling og forskningsspørsmål	12
1.4	Noen begreper og avgrensninger	14
1.5	Faglig forankring	17
1.6	Aktuell litteratur og forskning	18
1.7	Framgangsmåte og disponering av stoffet	19
2	Metode og materiale	20
2.1	Valg av metode	20
2.2	Utvalg av informanter	23
2.2.1	Bakgrunnsinformasjon om utvalget	26
2.3	Etiske utfordringer	27
2.3.1	Informert samtykke	27
2.3.2	Anonymisering	27
2.3.3	Forskerrollen versus veilederrollen	28
2.4	Utviklingen av intervjuguiden	29
3	Anvendt teori	32
3.1	Ignatius av Loyola, en biografisk skisse	33
3.2	Åndelig veiledning	34
3.2.1	Åndelig veiledning – noen historiske glimt	36
3.3	Sentrale teologiske tema innenfor åndelig veiledning	38
3.3.1	Gud i alt	38
3.3.2	Gud vil kommunisere med alt han har skapt	43
3.3.3	Å skjelne åndene – discernment	48
3.3.4	Endring som fokus – tjeneste som mål	53
3.4	Oppsummering teoretiske perspektiver	59
4	Analyse av datamaterialet	60
4.1	«Jeg ønsket å fordype meg» – om forventninger	62
4.1.1	Forventninger i relasjonen til Gud	63
4.2	Gud i alt	64
4.2.1	Nytt rom for mysteriet?	65
4.3	Endringer i måten å utføre tjenesten på	66
4.3.1	Forberedelser og forkynnelse	67
4.3.2	I møte med barn og ungdom	68
4.3.3	Gudstjenesteliv	69
4.3.4	Å tilby åndelig veiledning	70
4.3.5	Jeg som åndelig veileder	75
4.3.6	Nye arbeidsformer	77
4.3.7	Forholdet til Den norske kirke	78
4.4	Endringer i forholdet mellom jobb og personlig liv	79
4.5	Endringer i eget liv	80
4.5.1	Andres erfaringer i møte med meg	82
4.5.2	Gudsbildet	84
4.5.3	Relasjonen til Gud	84
4.5.4	Konkrete og praktiske trosuttrykk	90
4.5.5	Hva med framtida?	91
4.5.6	Avsluttende kommentarer i intervjuene	92

5	Forskningsresultat og drøfting	93
5.1	Felles erfaringer?	93
5.2	Tør vi tenke helhetlig?	95
5.3	Veiledning	99
5.4	Ulike erfaringer avhengig av tjenesteståsted og utgangspunkt?	107
5.5	I møte med mennesker også uten en definert tro	108
5.6	Endring som nøkkelbegrep	113
6	Oppsummering og konklusjoner	122
7	Litteraturliste	125
Vedlegg	.....	131
Vedlegg 1:	Invitasjonsbrev med samtykkeerklæring	132
Vedlegg 2:	Spørreskjema for bakgrunnsinformasjon	134
Vedlegg 3:	Oppsummering – bakgrunnsinformasjon	135
Vedlegg 4:	Intervjuguide	137
Vedlegg 5:	Utlysningstekst ÅVL I.....	139
Vedlegg 6:	Utlysningstekst ÅVL II	142

1 Innledning

1.1 Personlig bakgrunn for valg av tema

«Kjersti, hvordan har du det med Gud midt i ditt ansvar som formann?» Spørsmålet kom fra ei jente i redaksjonen i kristenrussavisa over telefonen en kveld utpå vinteren. Jeg ble forfjamsset, jeg ble litt stille og tror jeg forsøkte å svare ganske ærlig i alle fall. Men spørsmålet slapp meg ikke, og det har dukket opp igjen mange ganger i løpet av de siste 30 årene. Og jeg har vært utrolig takknemlig for at hun valgte å ha omsorg også for mitt åndelige liv midt i et hektisk kristenrussår. Ble hun en av mine første åndelige veiledere, selv om hun neppe ville kalt seg det da?

Jeg har gjennom mange år vært opptatt av hva som skjer med mennesker når de bringer hele sitt liv på godt og vondt, fram for Gud og velger å invitere med seg gode og kloke medvandrere i prosessen. Mine sju år som ansatt i Teleios Norge² med mye undervisning, veiledning, gruppeprosesser og lederutvikling bare forsterket interessen. Men interessen hadde også ført meg både til videreutdanning i tverrfaglig veiledning³ og i møte med retreattradisjonen i Norge, slik den leves ut gjennom retreatene blant annet på Sandom retreatsenter. Videre har dette også gitt meg kontakt med den åndelige veiledningstradisjonen som Ignatius av Loyola er opphavsmann for, gjennom deltakelse på flere individuelt veiledede retreatsenter ved katolske retreatsentre i Storbritannia og på seminarer og undervisning om åndelig veiledning.

Underveis har jeg også møtt mange pastorer, prester og andre ansatte i kirkelig arbeid og mange i frivillig tjeneste som deler en lengsel etter å gjøre nye erfaringer i livet med Gud. De ønsker i større grad at Gud skal være en viktigere aktør i livet og tjenesten deres. For mange av dem synes det å skje små og store endringer i livet og prioriteringene deres når de lar seg utfordre på dypet. Mange har også søkt til

---

² Teleios Norge er en stiftelse som ønsker å fremme kristen vekst og helhet i enkeltmenneskers liv og styrke fellesskapet i menigheten slik at menigheten kan være et helbredende fellesskap. Teleios-kursene fokuserer på hvordan vi bedre kan formidle Guds kjærlighet til hverandre og hvordan vi kan leve ut bibelske formaninger om å bli forvandlet ved fornyelse av vårt sinn. Teleios tror at modne mennesker også vil gi sunne menigheter og gir derfor hjelp til kristen vekst, modning og utrustning.

³ Kursenheten ved Høgskolen på Haraldsplass i Bergen tilbyr tverrfaglig videreutdanning i veiledning, der veiledning forstås som en pedagogisk og relasjonell prosess hvor målet er utvikling, læring og vekst gjennom erfaring og oppdagelse. Hele utdanninga forutsetter at for å bli en god veileder, har du selv erfaring med å være veiledet.

åndelig veiledning og retreat for om mulig å få gjøre noen av disse eksistensielle og livsforvandlerende erfaringene i møte med Gud innenfor den rammen.

1.2 Faglig bakgrunn for valg av tema

Hvor kan jeg gå med livet mitt? Hvem kan hjelpe meg når livssmerten blir stor og de eksistensielle spørsmålene lammer meg? Rundt oss i samfunnet viser det seg et stort ønske om og behov for veiledning. Mennesker søker svar som angår deres eget liv. Vi ser det i lange køer og ventelister for hjelp fra psykologer, psykiatere og psykiatriske sykepleiere. Vi ser det i tilbudet av høyere utdanning både i tverrfaglig veiledning, gestaltterapi, coaching og sjelesorg. Vi ser det dessuten i at mange bedrifter knytter til seg konsulenter som bidrar til veiledning inn i interne prosesser rundt ansettelse, strategi og stabsutvikling. Men vi ser det også i alle dem som tilbyr alternative tjenester gjennom annonser i blader og aviser. Enkeltmennesket søker svar, men svært få synes å se kirken som et tilfluktssted for hverdagsutfordringene.

Den norske kirke fikk laget en betenkning til kirkemøtet i 1999; *Kirken i møte med den åndelige lengsel i vår tid*. Her finnes «elementer til samtidsstolkning»⁴ ut fra en erkjennelse av at om

kirken skal kunne gi et svar på den åndelige lengsel i vår tid, må den forstå at dens primære kall ikke er kall til en oppgave, men et kall til Gud. Det viktigste for kirken er ikke kvantiteten på dens aktiviteter, men kvaliteten på dens Gudsrelasjon.

Innenfor kirker og kristne organisasjoner finnes det en lang tradisjon for samtaler om livet, kanskje særlig på tomannshånd, enten det er snakk om på leirer, konferanser eller i etterkant av gudstjenester. Fokuset har både vært livsproblemene og trosutfordringene, og sjelesorgens rom har vært flittig brukt av mange. Det kan likevel virke som om noen har savnet samtaler som i større grad fokuserer direkte på spørsmål som handler om Gud, og spørsmål som kanskje ikke gir enkle fasitsvar.

Samfunnet har endret seg bort fra det mer ensartede til et mye større mangfold, slik Charles Taylor beskriver det. Det er ikke lenger slik at det er en naturlig sammen-

---

⁴ Tore Laugerud, *Kirken i møte med den åndelige lengsel i vår tid: Betenkning til Kirkemøtet 1999* (Oslo: Kirkerådet, 1999), 3.

heng mellom å tilhøre et lokalsamfunn og å gå i en kirke eller tro på Gud.⁵ «We no longer live in societies in which the widespread sense can be maintained that faith in God is central to the ordered life we partially enjoy.»⁶

Mangfoldet preger også kirkebildet. Kirken har ikke lenger noen definisjonsmakt i samfunnet, og «den kristne enhetskulturen har i praksis opphørt å eksistere. Den har til dels smuldret opp innenfra, og den er under angrep utenfra» skriver Thor Bjarne Bore på sin blogg.⁷ Det har også vært en stor bevegelse fra å være medlem eller tilsluttet en kirke på grunn av hva et kirkesamfunn står for, til å velge den menighet eller kirkesammenheng som gjør at jeg føler meg mest hjemme.⁸ Mange snakker om «the subjective turn»⁹, om en endring av livsretningene fra å leve et «liksomliv» – et pliktliv innenfor faste rammer og forventninger til å velge et «subjektivt liv» – et liv ut fra mine egne, unike erfaringer.¹⁰ Charles Taylor skriver blant annet: «For many people today, to set aside their own path in order to conform to some external authority just doesn't seem comprehensible as a form of spiritual life.»¹¹ Den enkelte søker og lengter og fokuserer på å finne sin egen vei, og man kan snakke om en autensitetskultur og en jakt på ekthet der fokuset er å finne veien til helhet og åndelig dybde på sin egen måte. Det handler om den enkeltes personlige erfaring.¹²

Innenfor kirkevirkeligheten over hele verden, har den ignatianske, åndelige veiledningstradisjonen fått stort gjennomslag siden midt på 1970-tallet. Med sitt utgangspunkt innenfor den romersk-katolske kirke, beskriver William A. Barry og William J. Connolly¹³ og Gerard W. Hughes¹⁴ med forundring hvordan noe som har vært forbeholdt ordensfolket innenfor den katolske kirke, nå synes å ha fått gjennomslag

⁵ Charles Taylor, *Varieties of religion today* (Cambridge MA: Harvard University Press 2002), 94.

⁶ Charles Taylor, *A secular age*, (Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press, 2007), 531.

⁷ Thor Bjarne Bore, «Fuglen, Abelone, bordbønn og konge», på <http://bore-aktuelt.blogspot.no/> datert 5. november 2008 (oppsøkt 6.5.2013).

⁸ Taylor, *Varieties of religion today*, 95.

⁹ Se f.eks. Paul Helaas og Linda Woodhead, *The spirirtual revolution: Why religion is giving way to spirituality* (Oxford: Blackwell Publishing, 2005).

¹⁰ Helaas og Woodhead, *The spirirtual revolution*, 3 og ellers kapittel 4.

¹¹ Taylor, *Varieties in religion today*, 101.

¹² Taylor, *A secular age*, 507 og Charles Taylor, *Autensitetens etikk* (Oslo: Cappelen Akademisk Forlag, 1998/2003).

¹³ Willam A. Barry og William J. Connolly, *The practice of spirirtual direction* (San Fransisco: HarperSanFransisco, 1986), vii.

¹⁴ Gerard W. Hughes, «Att arbeta ekumeniskt med ignatiansk andlighet» i *Polanco, Tidskrift för ignatiansk andlighet*, nr 1/2007, 17-22.

på tvers av både bredden innenfor kirken og spredt seg videre til den protestantiske kirkefamilien. Og det er ikke lenger bare de ordinerte katolske prestene som gir åndelig veiledning, nå er også lekfolket kommet på bane – både kvinner og menn.

I norsk kirkevirkelighet har åndelig veiledning for alvor blitt et begrep fra ca. 1990 med utgangspunkt i at St. Josephsøstrene fra midten av 1980-tallet begynte å gi åndelig veiledning som et tilbud også utenfor sin egen orden,¹⁵ noe som fulgte dem fra Nesøya til deres nye tilholdssted på Grefsen. Kan det skyldes at den ignatianske åndelige veiledningen av mange oppleves som et svar på utfordringen om å ta menneskets lengsel på alvor?

Det er mange lutherske kristne som de siste 15-20 årene har søkt åndelig veiledning innenfor den ignatianske tradisjonen. For eksempel har man fra våren 2000 arrangert ignatianske, heltause¹⁶ retreatter med åndelig veiledning på Lia gård, og sommeren 2001 arrangerte de sin første workshop i åndelig veiledning og retreat. Peterstiftelsen på Son har tilsvarende arrangert ignatianske, veiledede retreatter og har hatt sin modulbaserte utdanning av åndelige veiledere i mange år. Også retreatsteder som Tomasgården og Sandom arrangerer jevnlig ignatianske, heltause retreatter med åndelig veiledning. I tillegg har mange nordmenn etter hvert reist til Storbritannia for å delta på ignatianske veiledede retreatter, både åttedagers- og 30-dagers-retreatter. Flere har også deltatt på Llysfasi workshop i åndelig veiledning der. På grunn av stor etterspørsel, arrangerer flere mindre grupper «Retreat i hverdagen»¹⁷ en eller flere ganger i året. Denne ignatianske veiledningstradisjonen har helt klart landet i det norske kirkelandskapet, noe utdanninga på Menighetsfakultetet viste, der også 50-70 personer som ikke hørte til studiet møtte på de åpne delene av fagdagene.

Hva kan ha manglet innenfor vår egen tradisjon som gjør at så mange søker den ignatianske spiritualiteten, og hvordan lar dette seg forene med den dominerende lutherske kirkevirkeligheten? Vi ser et langt mer åpent økumenisk klima i Norge, og det synes ikke lenger å være så stor frykt for å hente gode redskaper fra hverandres

---

¹⁵ Joachim Fr. Grün. «Utviklingen av åndelig veiledning i Norge» i *Over Alt, Tidsskrift for kristen spiritualitet og åndelig veiledning*, nr 3/2004, 9.

¹⁶ En heltaus retreat er en retreat der det ikke er noe samtale mellom deltakerne og der den enkelte deltaker får tilbud om en samtale per dag med en åndelig veileder på 30-45 minutter.

¹⁷ Retreat i hverdagen er en måte å ha retreat på der den enkelte deltaker lever sitt vanlige hjemmeliv, men forplikter seg på en halvtimes bønnestund hver dag samt får tilbud om en daglig samtale med en åndelig veileder. Arrangementet går ofte over en ukes tid.

tradisjoner. Kanskje er heller ikke avstanden så stor når det gjelder åndelig veiledning? Anne Pettersen kommenterer det slik:

Når en åndelig tradisjon får «nedslag» i en ny tid og i en annen kirkelig sammenheng, så er årsaken ofte en kombinasjon av at mennesker for det første har nødvendig gjenkjennelse av bærebjelker i sitt eget til å føle seg trygge – og at de i tillegg til dette finner åndelig føde som har vært mangelvare i egen tradisjon.¹⁸

Pettersen understreker også at det er mye felles gods mellom den ignatianske og den lutherske tradisjonen når det kommer til det å lytte til Gud. Begge de to tradisjonene har stort fokus på Bibelen, noen kaller til og med Ignatius' åndelige øvelser for «bibeløvelser», mens Luther understreket prinsippet om «Skriften alene». Inkarnasjonen står veldig sterkt i begge tradisjonene; Gud som fortsatt bryter inn i historien, så vi kan erfare Gud (jf også 3.3.2). Så undrer Pettersen seg også over at det på tross av «nåden alene»-fokuset hos lutheranerne, er så mange som likevel lurer på om de er elsket av Gud. Hun spør om de gjennom den ignatianske tradisjonen erfarer at det virkelig finnes en Gud som elsker dem og ser på dem med glede, fordi han har skapt dem.¹⁹

1.3 Problemstilling og forskningsspørsmål

Ved Det teologiske Menighetsfakultet i Oslo har en ønsket å bidra til å svare på behovet for godt skolerte åndelige veiledere i den ignatianske tradisjonen innenfor en luthersk virkelighet. Sammen med Presteforeningens fagråd for kristen spiritualitet, har Menighetsfakultetet arrangert et pilotprosjekt med etterutdanning i åndelig veiledning i to moduler over en fem års periode.

Hvordan preger det deltakerne at de har gått inn i prosesser der de på en særlig måte inviteres til å reflektere over sin tjeneste som åndelige veiledere? Det er særs viktig at en veileder kjenner seg selv godt, og de har hatt hver sin egen veileder underveis i prosessen. Det har også vært en klar forventning om at de bruker 30 minutter hver dag i stillhet og bønn og på den måten også lever det de skal formidle til andre og veilede dem i. I tillegg har de hatt veiledet praksis samt fordypet seg i faglitteratur og deltatt på fagsamlinger, både som samlet kursgruppe, i regionale grupper og i smågrupper.

¹⁸ Pettersen, «Jeg vil lytte etter lyden av hans trinn» i *Tidsskrift for sjelesorg* nr 2/2002, 111.

¹⁹ Mye av dette støttes og utdypes av Joyce Hugget i hennes artikkel «Varför fastnar protestanter för den ignatianska andligheten?» i *Polanco, tidskrift för ignatiansk andlighet*, nr 1/2007.

Dette er nødt til å gjøre noe med disse godt voksne studentene, for alle vi møter og alt vi erfarer i livet vil på en eller annen måte sette spor i oss,²⁰ enten vi er oss det bevisst eller ikke. Og når denne utdanninga i så stor grad leder inn i prosess og fokuserer på den enkeltes relasjon til Gud og til seg selv som åndelig veileder, synes det vanskelig å forbli uforandret. Hele hensikten med åndelig veiledning er jo en forandring og fordypning av vårt forhold til Gud.²¹ Men betyr det at det har skjedd konkrete endringer, og i så fall hva slags konsekvenser har det fått?

Å være i slike prosesser handler dypest sett om forandring. «Humanity is understood to be on a journey of transformation in relation to God» skriver Edward Howells og Peter Tyler²² i *Sources of Transformation*. Forvandling er sentralt i kristen spiritualitet fordi

it is not just where Christians look for spiritual sustenance that informs their spirituality, but also what they do with these sources and how they open themselves to them.²³

Disse kildene til forandring ligger ikke bare i fortida, den enkelte vil også tolke sitt eget liv i lys av hva Den hellige ånd fortsetter å åpenbare. Walter E. Conn understreker at «by its nature the self desires to transcend itself, to move beyond itself to the good»²⁴ og det spør: «To what shall I commit myself in love?»²⁵ Det holder ikke lenger bare å oppfylle egne ønsker for seg selv, en vil bidra også til andres gleder og goder. «One of the most obvious and important facts about the desiring self is that it changes.»²⁶ Mye av forandringen handler om menneskets naturlige utvikling fra baby via barn, tenåring og voksten til gammel. Men det handler også om utvikling av troen og relasjonen til Gud.²⁷

---

²⁰ Rigmor og Reidulv Dyrkorn. *Innføring i gestaltveiledning: teori – metoder – praktiske eksempler* (Oslo: Universitetsforlaget, 2010), 44 og 53 bl.a.

²¹ Grün, «Utviklingen av åndelig veiledning i Norge», 12. Jf. Barry og Connolly, *The practice of spiritual direction*, ix.

²² Edward Howells og Peter Tyler (ed), *Sources of transformation: Revitalizing christian spirituality* (London: Continuum International Publishing Group, 2010), xi-xii.

²³ Howells og Tyler, *Sources of transformation*, vi.

²⁴ Walter E. Conn, *The desiring self: Rooting pastoral counselling and spiritual direction in self-transcendence*, (New York/Mahwah, N.J.: Paulist Press, 1998), 5.

²⁵ Conn, *The desiring self*, 36.

²⁶ Conn, *The desiring self*, 81.

²⁷ Jf. James W. Fowlers modell for trosutvikling i boka *Faithful change: The personal and public challenges of postmodern life* (Nashville, TN: Abingdon Press, 1996) kapittel 2 og Walter E. Conns diskusjon av ulike modeller for utvikling av selvet også i forhold til tro i *The desiring self*, kapittel 6.

De personlige endringene er sannsynlige. I hvor stor grad har endringer også gitt seg utslag i den tjenesten eller jobben den enkelte har? Jeg har derfor ønsket å undersøke erfaringer fra disse to arenaene nærmere og formulerte følgende hypotese og forskningsspørsmål:

Fem år med etterutdanning i åndelig veiledning har satt sine spor i den enkelte deltaker på en eller annen måte.

- Hva slags endringer har skjedd i forhold til tjenesten/jobben?
- Hva slags endringer har skjedd på det personlige planet i møte med Gud?

Jeg har valgt å formulere dette i en tese som materialet mitt synes å bekrefte, vel vitende om at det også kan leses som om jeg har bestemt meg før materialet er samlet inn og lest. Men møtet med informantene mine og arbeidet med problemstillinga viste raskt at det var mange og tydelige spor av endring. Jeg har derfor valgt å formulere problemstillingen som en tese, men likevel uten å låse meg til at det ikke kunne være andre vesentlige funn. Det var også naturlig å presisere noen arenaer for endring i møte med den enkelte informant, slik at det lot seg konkretisere så godt som mulig. Dermed ble forskningsspørsmålene formulert med konkrete oppfølgingsspørsmål og underpunkter. For nærmere presentasjon av intervjuguiden, se 2.4 og vedlegg 4. Datamaterialet mitt presenteres i kapittel 4 og drøftes videre i kapittel 5.

1.4 Noen begreper og avgrensninger

Når jeg i tesen min antar at åndelig veiledning har satt sine spor i den enkelte deltaker i løpet av dette utdanningsforløpet, er det naturlig å presisere hva jeg mener med åndelig veiledning. Og siden endring blir et nøkkelbegrep, kan en tilsvarende presisering være på sin plass. Det er også nødvendig å gjøre noen avgrensninger fordi jeg med denne avhandlingen beveger meg inn i et stort landskap. Jeg velger derfor kort samtidig å kommentere de viktigste.

Åndelig veiledning

Har ikke kirken og de kristne, både ansatte og lekfolk, alltid drevet med åndelig veiledning gjennom sin sjelesorg og sin forkynnelse, uavhengig av hva slags kirkesamfunn vi snakker om? Hva er det da som er så spesielt med åndelig

veiledning i denne sammenhengen? Joachim F. Grün velger å definere åndelig veiledning som bønneveiledning:

Bønneveiledning er ... derimot rettet mot hvordan vårt forhold til Gud selv arter seg her og nå, og hvordan vi ønsker å fordype dette forholdet gjennom kommunikasjon med og bønn til Gud.²⁸

Barry og Connolly har en praktisk og relevant definisjon i sin bok *The Practice of Spiritual Direction*:

We define Christian spiritual direction, then, as help given by one Christian to another which enables that person to pay attention to God's personal communication to him or her, to respond to this personally communicating God, to grow in intimacy with this God, and to live out the consequences of the relationship.²⁹

Åndelig veiledning finnes innenfor ulike tradisjoner, både kristne, andre religiøse – som buddhismen og mer irreligiøse tradisjoner. Magnus Malm setter den ignatianske tradisjonen opp mot den gnostiske – hvis hovedutfordring er å svare på menneskets mangel på kunnskap og mot den eksistensielle – hvis utgangspunkt er å møte menneskets opplevelse av tomhet.³⁰ Følger vi i stedet Gary W. Moon og David G. Benner som redaktører for *Spiritual Direction and the Care of Souls*, presenterer de syv ulike kristne tradisjoner innenfor åndelig veiledning for oss. De deler inn i den ortodokse, den romersk-katolske, den episkopale, den reformerte, den metodistiske, den karismatiske og tradisjonen med fokus på sosial rettferdighet.³¹ I tillegg finnes det ulike tradisjoner innenfor disse igjen, noe blant annet Kenneth Leech beskriver i sin bok *Soul Friend*. Den romersk-katolske tradisjonen er for eksempel ikke entydig, det finnes ulike retninger slik det finnes ulike ordener, og de vektlegger litt ulike ting i sin veiledning.³²

Med utgangspunkt i Grüns og Barry og Connollys definisjon samt i empirien³³ i min egen undersøkelse, er det naturlig å legge den ignatianske tradisjonen med sine

---

²⁸ Grün, «Utviklingen av åndelig veiledning i Norge», 10.

²⁹ Barry og Connolly, *The practice of spiritual direction*, 8.

³⁰ Magnus Malm, «Vad hjälper vår inkrökthet? Andlig vägledning i Jesu spår» i *Polanco, Årbok för ignatiansk spiritualitet 2010*, 8-9.

³¹ Gary W. Moon og David G. Benner, *Spiritual direction and the care of souls: A guide to christian approaches and practices*, (Downers Grove, IL, InterVarsity Press, 2004), del 1.

³² Kenneth Leech, *Soul friend: Spiritual direction in the modern world, new revised edition* (Harrisburg, PA: Morehouse Publishing, 2001), kapittel 2.

³³ Empiribegrepet brukes litt ulikt i de ulike fagtradisjonene. Innenfor kvalitativ forskning kan en se det brukt både om rådataene og om hele bearbejdede tekster og narrativer, som analyse av skrift. Denne oppgaven vil bruke begrepet i den brede formen og vil derfor innebefatte hele datamaterialet mitt.

åndelige øvelser³⁴ og hovedfokus på hvordan den enkelte kan la seg prege av Jesus Kristus³⁵ til grunn. Ulike elementer fra denne tradisjonen har vært praktisert gjennom mange år ved flere av våre norske retreatsteder. Dessuten har den også fått et visst nedslag i den norske kirkevirkeligheten ved at et ikke ubetydelig antall fra ulike sammenhenger søker seg til denne tradisjonen når de reiser utenlands på korte eller lengre retreats.

Endring

Begrepet endring er bredt. I oppgaven brukes det like mye om de små, langsomme justeringene som på sikt kan føre til større forandringer, som det brukes om de store og bevisste valgene som viser tydelige resultater i at ting gjøres på andre måter enn før. Her kan det være like mye snakk om den enkeltes litt utydelige opplevelse av endring som de synes å se selv med et tilbakeskuende blikk, som det de tror eller erfarer at andre kan registrere hos dem selv.

Det er mange aspekter ved endring som ikke vil bli belyst i denne oppgaven, det gjelder ikke minst den kanskje største endringen vi som troende mennesker kan erfare i våre liv: omvendelsen til en tro på Kristus Jesus som Frelser og Herre med Gud som en personlig, erfarbar, kjærlig og himmelsk Far. Derimot vil fokuset rettes mot noen av de endringene som skjer etter at vi har blitt troende og ønsker å leve i det nære fellesskapet med den treenige Gud som har skapt og frelst oss. For omvendelsen er bare et startpunkt i denne sammenhengen. Hele vår vandring sammen med Jesus vil ideelt sett være et liv i kontinuerlig forandring og fordypning.

Metodikk

Det er ulike måter å studere endring på, og det ville ikke vært unaturlig å tenke seg et longitudinalt prosjekt der en har flere kontaktpunkter med den samme, større gruppa over tid. Denne metoden ble likevel valgt bort, og jeg bestemte meg i stedet for å bruke en kvalitativ tilnærming. Nærmere redegjørelse for metodevalget og presentasjon av ulike løsninger finnes i kapittel 2.

---

³⁴ Ignatius av Loyola. *Andliga övningar och tio brev*, översättning från den spanska originaltexten och kommentar av Fredrik Heiding S.J. (Skellefteå: Artos & Norma bokförlag, 2005).

³⁵ Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 23, 30.

Forholdet mellom sjelesorg og åndelig veiledning

Jeg har også valgt å ikke fokusere nevneverdig på forholdet mellom sjelesorg og åndelig veiledning.³⁶ Dette er i seg selv et ganske stort felt, men det vil bare nevnes i den grad det relaterer seg til empirien min, og blir ikke behandlet som et eget teoretisk tema. La meg bare kort nevne den skjelningen som vil ligge til grunn: Jeg velger å se på sjelesorgen som et område eller en metode som fokuserer på konkrete livsproblemer, mens åndelig veiledning fokuserer eksplisitt på relasjonen til Gud, eller som Walter E. Conn omtaler det i sin bok *The Desiring Self*: «a Christian's radical *desire* for ongoing development and conversion.»³⁷

1.5 Faglig forankring

Hvor er det naturlig, rent faglig, å plassere åndelig veiledning? Åndelig veiledning er dypt forankret både i teologi og i kirkelig praksis. Det handler om muligheten for å bli kjent med Gud og om personlige erfaringer.³⁸ Den naturlige teologiske disiplinen er praktisk teologi, noe som blir tydelig når vi går til John Swinton og Harriet Mowats perspektiver:

The common theme that holds Practical Theology together as a discipline is its perspective on, and beginning-point in, human experience and its desire to reflect theologically on that experience. ... The dominant question for Practical Theology is not "What difference will this make in the pulpit or pew?" but rather "Who is God and how does one know more fully His truth?"³⁹

La meg forsøke å tegne opp noen streker i et større bilde. Åndelig veiledning relaterer seg særlig til menneskets erfaringer i møte med Gud eller lengsel etter en annen type erfaring med ham. Lengslene og erfaringene er startpunktet.⁴⁰ Åndelig veiledning er også et av mange uttrykk for en kristen spiritualitet. Når Alistair McGrath definerer kristen spiritualitet, skriver han:

Christian Spirituality concerns the quest for a fulfilled and authentic Christian existence, involving the bringing together of the fundamental ideas of Christianity and the whole experience of living on the basis of and within the scope of Christian faith.⁴¹

---

³⁶ Kirsti Mosvold har en interessant og nyansert refleksjon over forholdet mellom de to i artikkelen «Sjelesorg og åndelig veiledning – nok en gang» i *Tidsskrift for sjelesorg* nr 2/2003.

³⁷ Conn, *The desiring self*, 5 (forfatterens kursivering).

³⁸ Josefine Callenberg, «Ett språk med flera dialekter: Kan ignatiansk spiritualitet vara till hjälp i vardagsækumeniken?» i *Polanco, Årsbok för ignatiansk spiritualitet 2012*, 46-48.

³⁹ John Swinton og Harriet Mowat, *Practical theology and quality research* (London: scm press, 2006), y og 27.

⁴⁰ Barry og Conolly, *The practice of spiritual direction*, 8.

⁴¹ Alistair McGrath, *Christian spirituality* (Malden MA: Blackwell Publishing, 1999), 2 og 13.

Med andre ord handler det om hva vi gjør med det vi tror. Og det handler om hele livet. Så når John J. English, i sin bok om brobygging fra Ignatius' åndelige øvelser til åndelig veiledning som kunststart, definerer spiritualitet, skriver han:

In a broad sense, spirituality describes the way that we approach life in terms of our relationship to God. It includes our sense of identity (who we are), vocation (how we are to be and what we are to do), mission (what we are to accomplish), and celebration (how we relate to others and to the earth).⁴²

Studiet av menneskets erfaringer i møte med Gud og deres lengsel etter erfaringen av endring i den relasjonen, vil selvsagt også kunne tolkes og forstås innenfor andre disipliner og fagområder. Det finnes mange veiledningstradisjoner, og veiledning som tema hører i stor grad hjemme innenfor psykologien og sosiologien. Veiledning blir vanligvis definert utenfor det kliniske feltet som psykiatrien har som fokus og skal i stedet hjelpe den enkelte til å finne ut mer om seg selv i møte med livets utfordringer. Her finner vi også paralleller til religionspsykologien. Uavhengig av tradisjon, er utgangspunktet uansett menneskets egen erfaring.⁴³

Dette svarer langt på vei til egenarten i den praktiske teologien. Ikke minst blir parallellen tydelig når vi ser at svært mange av dem som skriver om åndelig veiledning bruker psykologisk tolkning og forståelse i møte med de utfordringene de beskriver. Dette finner vi blant annet hos Barry og Connolly i *The Practice of Spiritual Direction*,⁴⁴ hos Benner⁴⁵ og Hughes,⁴⁶ men vi finner det også i stor grad i forfatterskapet til Magnus Malm.⁴⁷

1.6 Aktuell litteratur og forskning

I arbeidet både med teori og analyse av datamaterialet, er litteratur om hva åndelig veiledning er innenfor teologi og praksis tatt med. Den svenske utgaven av Ignatius'

---

⁴² John J. English, *Spiritual freedom: From an experience of the ignatian exercises to the art of spiritual guidance*. 2nd edition (Chicago: Loyola Press, 1995), 275.

⁴³ Dyrkorn og Dyrkorn, *Innføring i gestaltveiledning*, 46-48.

⁴⁴ Barry og Connolly, *The practice of spiritual direction*, behandler særlig i del 3 ulike tema knyttet til veilederrollen, overføring og motoverføring og andre typer hindringer i relasjonen mellom pilegrimen og medvandrer.

⁴⁵ F.eks. i bøkene *Sacred companions* (Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 2002) og *Spirituality and the awakening self: The sacred journey of transformation* (Grand Rapids, MI: Brazos Press, 2012).

⁴⁶ Gerard W. Hughes, *God of surprises*, 2nd edition, 8th printing (London: Darton, Longman and Todd Ltd, 1985, reprinted 2003) og *Gud i alt* (Oslo: Verbum Forlag, 2003) henter begge modeller fra andre fagfelt, inklusive psykologi.

⁴⁷ I denne sammenheng er det mest naturlig å peke på bøker som *Veivisere: En bok om kristent lederskap* (Oslo: Luther Forlag, 1991) og *De stumme bildene: om den livslange vandringen fra bilde til virkelighet* (Oslo: Luther Forlag, 2003).

åndelige øvelser med kommentarer skrevet av Fredrik Heiding står sentralt.⁴⁸ Ellers gir forfattere som William A. Barry⁴⁹, Gerard W. Hughes og David G. Benner⁵⁰ – alene og sammen med ulike medforfattere – særs viktige bidrag. Deres lange erfaring innenfor både psykologi og åndelig veiledning gir tyngde når de bringer sine tanker, observasjoner og erfaringer videre. Selv om alle de tre nevnte, og flere med dem, brukes aktivt, har jeg valgt på en særlig måte å bruke Barry og Connollys bok *The Practice of Spiritual Direction* som en slags grunnbok i tekningen om åndelig veiledning innenfor ignatiansk tradisjon.

Med tanke mer på oversikt over Ignatius' liv og lære, har både Stefan Kiechle med sin biografi om Ignatius og David Lonsdale med sin introduksjon til ignatiansk spiritualitet vært gode kilder.

Det har vært viktig i denne prosessen å ha et sideblikk til litteratur knyttet til veiledning og endring generelt og særlig til tverrfaglig veiledning med gestalttenkning. Dyrkorn og Dyrkorns bok *Innføring i gestaltveiledning* er da viktig som en støtte. Så har det vært en utfordring å finne god litteratur utenfor teologiens rom om endring som ikke har fokus på organisasjonsendringer. Mye av det som finnes har i stor grad handlet om motstand mot endring, noe som er mindre aktuelt innenfor denne problemstillingen.

1.7 Framgangsmåte og disponering av stoffet

Etter nå å ha tegnet opp bakgrunn, presentert problemstillingen kort og gitt et visst riss over temaet, vil jeg i kapittel 2 si noe om metode og utvalget som legger grunnlaget for datainnsamlingen. Kapittel 3 vil så presentere relevant teori for en analyse av empirien, med særlig fokus på åndelig veiledning og potensiale for endring. I kapittel 4 presenteres så en analyse av datamaterialet før kapittel 5 drøfter noen sentrale aspekter med utgangspunkt i det samme datamaterialet, holdt sammen med relevant teori. Til slutt, i kapittel 6, forsøker jeg å oppsummere dette prosjektet og komme med noen konklusjoner og utblikk.

---

⁴⁸ Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*.

⁴⁹ Flere av forfatterne mine er jesuitter, men ikke alle bruker SJ. som referanse ved siden av navnet sitt, dvs. de bruker ikke dette konsekvent fra bok til bok. Jeg har derfor valgt å ikke ta dette med i tilknytningen til forfatterens navn når jeg refererer til bøker, men det følger de aktuelle boktitlene i litteraturlista.

⁵⁰ Se litteraturlista for en oversikt over anvendt litteratur.

2 Metode og materiale

Hvordan forske på etterutdanningsstudentene og deres endringsprosesser? Hva slags metode vil på best mulig måte ivareta at mennesket, hvilket vil si informanten, per definisjon er et fortolkende individ; at måten det skaper mening i tilværelsen på, «involve a constant process of interpretation and meaningseeking»⁵¹? Det krever en tilnærming med stort rom for individuell refleksjon. Så langt jeg så det, ville en kvalitativ tilnærming være den mest naturlige.

2.1 Valg av metode

Hvordan forske på endring? En mulig løsning ville være et longitudinalt prosjekt der det ble gjort gjentakende intervjuer med informanter over lengre tid, slik at en mulig konkret og tilnærmet objektiv måling kunne finne sted ved kontroll mot de samme variablene over tid, gjerne ved hjelp av spørreskjema, slik metoden presenteres hos Alan Bryman.⁵² Da ville en også i stor grad benytte en kvantitativ tilnærming. Men ville jeg da få svar på det jeg lurer på? Kvantitativ tilnærming henter vanligvis tellbare data fra mange enheter, søker å få oversikt og mulighet for generalisering samt holder avstand til dem det forskes på. Mens kvalitativ tilnærming i større grad handler om en liten avgrenset gruppe, deres vurderinger og opplevelser, gjerne med dybdefokus og med nærhet mellom forsker og informant.⁵³ Sigmund Grønmo velger å problematisere forskjell i metode og heller fokusere på forskjell i de dataene en skal undersøke, om disse er av kvantitativ eller kvalitativ art.⁵⁴ Alan Bryman understreker også at her er glidende overganger, da det ofte kan være aktuelt for kvalitativ forskning å bruke noe kvantitativ tilnærming til enkelte elementer og vice versa.⁵⁵

Med de begrensningene som et masteroppgaveprosjekt gir i tid og omfang, er det vanskelig å velge en tilnærming som krever gjentakende intervjuer med informanter

---

⁵¹ Swinton og Mowat, *Practical theology and quality research*, 29.

⁵² Alan Bryman, *Social research methods* (New York: Oxford University Press, 2008), 49-52.

⁵³ Tove Thagaard, *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode*, (Bergen: Fagbokforlaget, 2003), 17. Se også Sigmund Grønmo, «Forholdet mellom kvalitative og kvantitative tilnærming i samfunnsforskningen», 73-108 i *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*, Harriet Holter og Ragnvald Kalleberg (red.) (Oslo: Universitetsforlaget, 1996).

⁵⁴ Grønmo, «Forholdet mellom kvalitative og kvantitative tilnærming i samfunnsforskningen», 73.

⁵⁵ Bryman, *Social research methods*, 597-599.

over lengre tid og store mengder data fra en stor gruppe informanter. Det betyr også at metodevalget vanskeliggjorde en kvantitativ longitudinal tilnærming, som, for å kunne si noe mer utdypende om endring, ville krevd flere intervjuer over tid.

Dessuten ville det da vært ideelt med hele studentgruppa som utvalg og gjerne med det første intervjuet allerede før de startet på utdanninga. På den måten kunne jeg, med gode spørsmål, kanskje registrere noe av deltakernes opplevelse av endring underveis, gjerne da presentert med tall og frekvenser.

I stedet valgte jeg det «lille formatet». Jeg ønsket å fokusere på noen få informanters egne opplevelser av endring. Fordi jeg kom inn på et sent tidspunkt i utdanningsløpet deres, måtte jeg ta utgangspunkt i deres erindring av hvordan de tenkte og erfarte seg selv og arbeidet sitt ved starten av studiet og hva som kan ha skjedd i løpet av disse årene. Jeg har derfor valgt å bruke en kvalitativ tilnærming som egner seg godt ved fokus på prosesser og som gir en nærhet til informantene, fordi jeg har ønsket å forstå verden sett fra informantenes ståsted.⁵⁶

Det var naturlig å velge et semistrukturert intervju med en utarbeidet intervjuguide for å dekke de områdene jeg er interessert i.⁵⁷ Det kvalitative forskningsintervjuets oppgave er i følge Gillham: «To obtain information and understanding of issues relevant to the general aims and specific questions of a research project.»⁵⁸ Eller som Swinton og Mowat sier det:

to describe reality in ways which enable us to understand the world differently and in understanding it differently begin to act differently. *Description, interpretation and understanding* are thus found to be key terms for qualitative research and the quality researcher.⁵⁹

Anvendelsen av empirien er i stor grad deskriptiv inn mot analysen, mens teorien blir brukt til å fortolke og forstå sammenhengene. Disse elementene vil alltid henge sammen.

Selv om rammen var et semistrukturert intervju, var det naturlig å la innledningen være mindre stringent i formen. Dermed fikk deler av intervjuet mer form av at de delte fra sin historie, enn av at det var et forskningsintervju i streng forstand.

---

⁵⁶ Steinar Kvale og Svend Brinkmann, *Det kvalitative forskningsintervju*, 2. utgave (Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS, 2009), 21.

⁵⁷ En detaljert beskrivelse av semistrukturert intervju finnes bl.a. hos Bryman, *Social research methods*, 436-456.

⁵⁸ Gillham 2000, referert i Kjetil Fretheims forelesning 6. mai 2011.

⁵⁹ Swinton og Mowat, *Practical theology and quality research*, 46 (forfatterens kursivering).

Fokus på erfaringer

Et annet viktig tema som støttet bruken av en kvalitativ tilnærming er den åndelige veiledningens fokus på erfaring (jf. teoridelen 3.2.1). Det er vanskelig å sette erfaring ned i faste rubrikker og enkle svar med avkrysningsalternativer og forhåndskoding. Dessuten vil erfaringen mest sannsynlig være ulik fra person til person, selv om det også vil finnes mange fellestrekk. For at en del av disse nyanseene skulle få mulighet til å komme til overflaten, var det viktig for meg å velge en metode som ga deltakerne stor frihet til å fortelle med sine egne ord, dele fra sin egen historie og reflektere over sine erfaringer. Kvalitativ tilnærming gir slike muligheter, og intervjumetoden ga meg som intervjuer mulighet til å søke fordypning og oppklaringer der jeg så det hensiktsmessig både for min forståelse av informantenes erfaringer og for problemstillingen min.

Med valg av en kvalitativ tilnærming, vet jeg samtidig at jeg har fått med meg noen begrensninger: Jeg vil få refleksjonene og innenfrabeskrivelsen, men jeg vil også begrenses til akkurat det. Det er alltid en liten fare for å tillegge informantene en større grad av bevissthet rundt sin egen erfaring enn de har. Samtidig tenker jeg at i akkurat denne sammenhengen har deltakerne gjort såpass mange refleksjonsoppgaver og gått såpass mye i prosess med både veiledning og supervisjon underveis, at deres refleksjoner rundt egen erfaring og eventuelle endring vil være både bevisst og pålitelig, om enn ikke fullstendig.

Kvalitativ tilnærming har heller ikke fokus på å generalisere materialet. Funnene mine vil kun gjelde de personene jeg faktisk har intervjuet, fordi fokuset har vært på deres erfaringer og opplevelser. For meg har det likevel vist seg svært interessant at det er flere temaer og erfaringer som går igjen hos flere eller nesten alle av informantene, slik at det er naturlig å kunne snakke også om felles erfaringer og mulige tendenser.⁶⁰

Reliabilitet og validitet

Det er viktig at all forskning holder høy kvalitet, og for kvantitativ forskning er det naturlig å snakke både om reliabilitet – at andre kan måle det samme en annen gang, og validitet – at jeg faktisk måler det jeg sier jeg måler. For kvalitativ

---

⁶⁰ Generalisering er en av utfordringene ved kvalitative tilnærminger, men enkelte forskere hevder likevel at man ved kvalitativ tilnærming kan skape gjenkjennelighet til en bredere gruppe enn selve utvalget. Jf. Bryman, *Social research methods*, 391-393.

forskning, med et mye mindre utvalg og en mye mindre standardisert prosess, kan det være vel så viktig å se på andre elementer. Både Bryman⁶¹ og Thagaard⁶² peker på andre begreper som vel så gode for å si noe om kvaliteten på den kvalitative forskningen. De drøfter begrepene troverdighet – om forskningen utføres tillitvekkende, bekreftbarhet – hvordan tolkningen kan kvalitetssikres og om den støttes av annen forskning og overførbarhet – om en tolkning i en undersøkelse også kan gjelde i andre sammenhenger. Kvale og Brinkmann⁶³ derimot velger å beholde begrepene reliabilitet og validitet, men forsøker å innholdsbestemme dem i forhold til kvalitativ metode og forskning.

Jeg valgte å bruke båndopptaker i intervjusituasjonen, og jeg transkriberte selv intervjuene i etterkant. Det oppsto likevel to utfordringer underveis med det tekniske utstyret. Ett av intervjuene ble derfor gjennomført uten opptak og der jeg noterte svarene. Alle sitater fra dette intervjuet er sjekket grundig ut med informanten, for å være sikker på at det ikke ble noen kildefeil. I ett av de andre intervjuene var det noe trøbbel med opptakeren, slik at bare to tredjedeler av intervjuet kom med på båndet. Her satte jeg meg ned straks etter intervjuet og noterte etter hukommelsen og stikkord fra blokka mi de tingene vi hadde snakket om, samt viktige sitater. Her er det også foretatt ekstra grundig sitatsjekk med informanten i etterkant for å hindre kildefeil.

2.2 Utvalg av informanter

Utdanninga i åndelig veiledning har vært et studieløp i to trinn. På det første trinnet, innføringskurset *Gå og lær*⁶⁴ (også kalt ÅVL I) som gikk fra 2005 til 2006, startet 43 studenter. På det andre trinnet, videreutdanninga *Gå videre*⁶⁵ (også kalt ÅVL II eller trinn II eller bare «videreutdanninga»)⁶⁶ som gikk fra 2008 til 2011, deltok det 33 studenter. Dette kurset hadde et frafall på to studenter underveis. På den siste samlinga for utdanningsforløpet, i juni 2011, fikk jeg presentere meg for

---

⁶¹ Bryman, *Social research methods*, 377-380.

⁶² Thagaard, *Systematikk og innlevelse*, 21.

⁶³ Kvale og Brinkmann, *Det kvalitative forskningsintervju*, 250-251.

⁶⁴ Jfr utlysningsteksten til «Gå og lær!» Innføringskurs i åndelig veiledning (ÅVL I), datert våren 2004, forfattet av Presteforeningens Fagråd for kristen spiritualitet.

⁶⁵ Jfr Utlysningstekst til «Gå videre» Oppfølgingskurs i Åndelig veiledning (ÅVL II) 2008-2011. Dato ukjent.

⁶⁶ En del av informantene bruker begrepet ÅVL-utdanningen eller kurset uten å presisere om de mener hele, eller bare ett av trinnene, men det synes oftest å relatere seg til hele eller bare til trinn II.

studentgruppa og informere kort om masteravhandlingsprosjektet. Noe av hensikten var å finne ut om noen av studentene ikke ønsket en henvendelse om å delta i prosjektet, slik at de kunne skrive seg på en «Nei takk»-liste. Denne dagen var det tre studenter som valgte å reservere seg mot å delta, en av dem ga også en muntlig begrunnelse for hvorfor det ikke var aktuelt.

Hovedmengden av deltakere i etterutdanninga i åndelig veiledning har vært prester, så det er naturlig at prester utgjør den største delen av informantene. For meg har det også vært viktig å ta på alvor at flere yrkesgrupper enn bare prester fungerer som åndelige veiledere, det var da også deltakere i denne utdanninga som hadde en annen yrkesbakgrunn enn prester. Jeg har derfor valgt å ta med en informant fra den gruppa jeg kaller «andre», det vil si av de som ikke per i dag arbeider som prester eller pastorer i en lokal menighet. I tillegg var det deltakere i denne studentgruppa som hadde hoveddelen av sitt arbeid knyttet til noen av Norges mange retreatsteder, og jeg syntes det ville være spennende å speile deres erfaringer mot resten av gruppas. Ut fra egen kjennskap til retreatarbeid, antar jeg at de i større grad lever med den ignatianske måten å tenke på, flere av dem lever også i større grad med den ignatianske åndelige veiledningen som en fast del av sitt daglige virke på retreatstedet.

Av gruppa på 31 studenter på ÅVL II, var 23 i aktiv prestetjeneste, to var diakoner og seks var tilsatt i andre stillinger innen kirker og organisasjoner. I alle fall to av disse var spesielt knyttet til arbeid med retreatere mer eller mindre på full tid. I tillegg ble de åpne forelesningene annonsert i dagspressen og på MFs hjemmeside.

Viktige variabler

Innenfor kursgruppa var det stor spredning i geografi; fra Paris i sør til Tromsø i nord, der studenter bosatt innenfor Nidaros bispedømme var den største gruppa.⁶⁷ Kursgruppa hadde også ganske god spredning i alder, der den yngste deltakeren var født i 1971 mens den eldste var født i 1944. Tyngdepunktet i alder lå mellom 46 og 55 år da de startet på trinn II.⁶⁸ Kjønnfordelingen i den faste kursgruppa var 12 kvinner og 19 menn.

---

⁶⁷ Jf. deltakerlisten for ÅVL II, gjort tilgjengelig for meg via min veileder Leif Gunnar Engedal på Menighetsfakultetet som også var med som arrangør av utdanningen.

⁶⁸ Dette er informasjon gjort tilgjengelig for meg Menighetsfakultetets praktiske arrangører av utdanningen.

Som grunnlag for empirien, ønsket jeg å hente inn erfaringer fra ulike grupper deltakere, siden jeg så for meg at dette er erfaringer som vil ha litt ulik betydning avhengig både av hva slags tjeneste den enkelte står i i dag og av den erfaringsbakgrunnen den enkelte har med seg. Det var også viktig for meg å forsøke å spre målgruppa ut fra hvor de geografisk holder til i landet og i forhold til ulike bispedømmer. Selv om ikke alle har sin tjeneste knyttet opp mot Den norske kirke, ville det si noe om spredning av arbeidssteder og miljøer. I tillegg var både kjønn og alder to viktige variabler for meg.

Alt dette lå til grunn for at jeg forespurte fem prester, en fra det jeg velger å kalle kategorien «andre»; dvs diakoner, lærere, kateketer o.a. samt en fra gruppa som lever med retreat som sitt mer eller mindre daglige arbeidsfelt. Jeg valgte i første omgang å henvende meg til denne gruppa over e-post. Av disse var det en av prestene som ikke ga respons, tross flere purringer på e-post og sms, slik at jeg endte opp med et utvalg på fire prester, en person fra kategorien «andre» og en arbeider knyttet mer eksplisitt til retreatmiljøet. I tillegg gjennomførte jeg et pilotintervju med en person som har innehatt ulike posisjoner gjennom sin tjenestekarriere, inklusive prestedtjeneste, og noen av disse innspillene vil også hentes inn i oppgaven, der vedkommende utfyller de andres besvarelse i særlig grad. Geografisk spredte informantene mine seg til slutt over fire bispedømmer.

Så langt jeg har bragt i erfaring, deltok to av informantene mine bare på trinn II. De oppfylte de alternative kravene for å få gå rett inn på videreutdanninga, uten innføringskurset (ÅVL I), da de begge hadde deltatt på Workshop i åndelig veiledning og hadde erfaringer gjennom Retreat i hverdagen og annen retreatrelatert veiledning.⁶⁹

Det kunne vært naturlig og vurdert variabelen deltakers sivilstand, altså om vedkommende var ugift eller gift og eventuelt hadde barn eller ikke, ved utplukk av utvalget. Denne variabelen valgte jeg likevel bort, hovedsakelig fordi det var en informasjon jeg ikke hadde adgang til om deltakerne i kursgruppa. Samtidig er jeg glad for at det likevel viste seg i løpet av intervjuene at i alle fall en av informantene var ugift. Dette ble med på å gi en noe større bredde i livserfaring enn jeg ellers ville fått kontakt med. Så langt den enkelte selv har kommet inn på det i løpet av

---

⁶⁹ Utlysningstekst ÅVL II, 1.

intervjuene, synes det for meg som om resten av informantene både er gift og har barn.

2.2.1 Bakgrunnsinformasjon om utvalget

Sammen med invitasjonen til å delta i dette masterprosjektet, fikk den enkelte tilsendt et skjema for bakgrunnsinformasjon.⁷⁰ For meg var det greit å vite litt om den enkelte informant, slik at jeg hadde noe som jeg visste at alle svarte på uten å behøve å hente det inn i samtalen, altså et lite kvantitativt element, jf. 2.1. Det ga meg også et lite bilde av den enkeltes vei inn i etterutdanninga.

Aldersspredningen i utvalget, inklusive pilotinformanten, ble målt ut fra 10-årsbolker, der ingen var i gruppa fra 20-30 år, en informant plasserte seg i gruppa 31-40 år, to informanter i gruppa 41-50 år, tre informanter i gruppa 51-60 år og en informant i aldersspennet 61-70 år. Kjønnfordelingen i utvalget utgjorde tre kvinner og fire menn, inklusive pilotinformanten. Ser en dette i forhold til hele kursgruppa, blir det en liten overvekt av kvinner, samtidig som den siste informanten jeg forsøkte å komme i kontakt med, var en mann.

Med et fagfelt som åndelig veiledning, kan det være interessant å få vite hvordan den enkelte deltaker hørte om studiet. Over halvparten, fire av de syv, hørte om dette gjennom kjente og som muntlig informasjon. For tre av dem, var det deres eneste informasjonskilde. Tre av informantene hadde lest om dette via Inter Collegas, Presteforeningens medlemsblad, men bare én av dem hadde dette som sin eneste informasjonskilde. De to andre hadde enten også sett dette på Presteforeningens hjemmeside eller hørt om det via kjente.

Alle informantene mine, uavhengig av den stillingen de innehar, har rom innenfor arbeidet sitt til å utøve åndelig veiledning. Det forteller meg om en sammenheng mellom studiets hensikt, som blant annet er å utvikle åndelige veiledere⁷¹ og den enkeltes mulighet til å omsette det de har fordypet seg i, i konkret handling.

Når den enkelte har investert tid og penger i et slikt studieløp, er det gledelig at alle de enkelte elementene som er lagt inn i undervisningen, har vært viktige for mer

---

⁷⁰ Se vedlegg nr 2.

⁷¹ Jfr Utlysningsteksten til ÅVL I, 1.

enn en av personene i utvalget, der veiledningsgruppene og egen åndelig praksis fikk skår fra seks av de syv i mitt materiale. For flere detaljer, se vedlegg 3.

2.3 Etiske utfordringer

Kvale og Brinkmann understreker at det alltid vil være etiske utfordringer på alle stadier i et forskningsprosjekt,⁷² og særlig i møte med informantene. Dette gjelder ikke minst når informasjonen forskeren er på jakt etter, knyttes opp mot informantenes trosliv. Dette kategoriseres som sensitiv informasjon,⁷³ og krever søknad om tillatelse hos NSD personvernombudet for forskning samt at jeg uansett følger deres generelle retningslinjer for forskningsetikk. Det kom ingen innsigelser verken på prosjektet som sådan eller på intervjuguiden.

2.3.1 Informert samtykke

Ved henvendelse til potensielle informanter, er det viktig å sikre at deltakeren vet, så langt det er mulig, hva han eller hun inviteres inn i, slik at de kan gi et informert samtykke⁷⁴ til å delta. Dette la jeg til rette for så godt som mulig i invitasjonsbrevet til å delta i undersøkelsen,⁷⁵ der jeg igjen presenterte meg selv, beskrev hensikten med prosjektet, hvordan jeg ville sikre konfidensialitet samt understreket at de kunne trekke seg på et hvilket som helst tidspunkt underveis i prosjektet. Brevet inneholdt også en samtykkeerklæring de kunne signere og sende meg som tegn på at de ønsket å delta. To av de potensielle informantene sendte raskt samtykkeerklæringen i retur, de andre tok jeg kontakt med igjen over e-post eller direkte på en åpen fagdag for å høre om de kunne tenke seg å delta i dette prosjektet.

2.3.2 Anonymisering

Det er særs viktig å ivareta informantenes anonymitet, ikke minst fordi de deler så mange biter fra sin private vandring med Gud, noe som definitivt er sensitiv informasjon. Kursgruppa var relativt liten og flere av dem vil kjenne hverandre

---

⁷² Kvale og Brinkmann, *Det kvalitative forskningsintervju*, 80-81.

⁷³ Sensitive personopplysninger inkluderer informasjon om personers religiøse oppfatning, jfr. http://www.nsd.uib.no/personvern/om/vanlige_sporsmal.html?id=10 (oppsøkt bl.a. 24.04.2013).

⁷⁴ En enkel definisjon finnes hos Bryman, *Social research methods*, 694 og en mer utførlig beskrivelse i Kvale og Brinkmann, *Det kvalitative forskningsintervju*, 88-89.

⁷⁵ Se brevet med samtykkeerklæring i vedlegg 1.

ganske godt, så det er en utfordring å anonymisere dette godt innenfor gruppa, om det i det hele tatt er mulig, hvis jeg da ikke skal konstruere personer. Det siste har jeg likevel valgt å ikke gjøre. Men det har vært viktig for meg å finne andre gode måter å anonymisere på, så langt det lar seg gjøre.

De ulike informantene kommer fra ulike deler av landet og snakker med hver sine dialekter og målføre. For å kamuflere dette, har jeg valgt å skrive alle sitater fra informantene på bokmål, for på den måten å gjøre det mindre tydelig hvem som har sagt noe om hva. Jeg har også forsøkt å droppe typiske slang-uttrykk brukt i intervjuene, for på den måten også bidra til anonymisering.

Det har vært en avveining for meg om jeg kan tillate meg å ikke skrive ned hvilken informant som har sagt hva når jeg gjengir sitater fra dem. Selv om de alle har sagt at jeg kan bruke hva jeg vil av deres historie, også i sitatform, ønsker jeg å ivareta dem så godt som mulig, ved å hindre at leserne skal kunne plukke ut alle sitatene fra hver informant og så sette dem sammen til et hele som kanskje ville gi et lett gjenkjennelig bilde. Jeg har likevel hele tida selv hatt full oversikt over hvem som har sagt hva. På denne måten hindrer jeg også at en leser kan spekulere i hvem som er mye sitert og hvem som er lite sitert. Alle mine informanter har bidratt like mye til at jeg har fått den informasjonen jeg har fått, og hvem som eventuelt blir sitert der flere har snakket om det samme på mer eller mindre like måter, er mindre viktig i den store sammenhengen.

2.3.3 Forskerrollen versus veilederrollen

Innenfor kvalitativ forskning er det forskeren som utgjør hovedverktøyet, «the instrument of choice» skriver Swinton og Mowat⁷⁶ og de støttes av blant andre Kvale og Brinkmann.⁷⁷ Det krever at forskeren er svært bevisst på sin rolle. Det vil for eksempel alltid være et maktspekt i enhver intervjusituasjon, for forskningsintervjuet er ingen åpen og dagligdagssamtale mellom to likestilte parter, det er en instrumentell dialog, «et middel for forskeren til å få fram beskrivelser ... som han eller hun kan fortolke og rapportere i overensstemmelse med sine forskningsinteresser.»⁷⁸ Dessuten vil intervjueren sitte med monopol på å fortolke det som

---

⁷⁶ Swinton og Mowat, *Practical theology and quality research*, 58.

⁷⁷ Se f.eks. Kvale og Brinkmann, *Det kvalitative forskningsintervju*, 92 om forskerens rolle.

⁷⁸ Kvale og Brinkmann, *Det kvalitative forskningsintervju*, 52.

formidles.⁷⁹ Jeg antok ellers at det kunne bli en utfordring for den enkelte å skulle åpne seg om sine erfaringer i møtet med Gud for en helt fremmed person, men så det samtidig som en fordel at jeg ikke var en fersk student, men en godt voksen person med mye erfaring både med retreat og veiledning, noe jeg også formidlet til studentgruppa da jeg presenterte prosjektet.

Rollen som forsker har vært en utfordring for meg, ikke fordi det har vært vanskelig å etterstrebe gjennomsiktighet og refleksivitet underveis, men fordi jeg selv så ofte er i veilederrollen både overfor grupper og enkeltpersoner. Det har vært svært fristende å følge opp spørsmålene mer ut fra et veiledningsperspektiv enn fra forskerperspektivet. Også fordi noe av det som informantene har delt med meg har vært av så privat karakter. Forskerens rolle er likevel en helt annen enn veilederens, og refleksivitet har vært viktig under hele prosjektet; det vil si at jeg hele veien reflekterer over egne verdier og hvilke valg jeg til enhver tid har gjort.

Kvale og Brinkman presiserer at det kvalitative forskningsintervjuet produserer «kunnskap sosialt, det vil si gjennom interaksjon mellom intervjuer og intervju-person.»⁸⁰ Ved inngangen til denne studien drøftet jeg med min veileder hvem i kursgruppa jeg eventuelt ikke burde intervju. Ut fra min relasjon til flere av kursdeltakerne, kunne det kanskje bli vanskelig å beholde den nødvendige avstanden til de aktuelle informantene og det de delte med meg, fordi jeg lett ville kunne ta ting for gitt uten å stille utdypende spørsmål.⁸¹ Slik utvalget til slutt ble sammensatt, kan jeg ikke se at de eventuelle relasjonene har vært noen hindring underveis i forhold til å få del i den enkeltes erfaringer med utdanninga.

2.4 Utviklingen av intervjuguiden

Intervjuguiden⁸² ble utformet med endring som nøkkelbegrep. Det var likevel vanskelig for meg å vite om dette var et meningsbærende ord for dem jeg intervjuet, slik at begrepet også lå som en mulighet for undring underveis i samtalene. Samtidig var jeg nysgjerrig på hva slags forventninger de hadde før utdanninga startet og

---

⁷⁹ Kvale og Brinkmann, *Det kvalitative forskningsintervju*, 53.

⁸⁰ Kvale og Brinkmann, *Det kvalitative forskningsintervju*, 99.

⁸¹ Kvale og Brinkmann, *Det kvalitative forskningsintervju*, diskuterer forskerens uavhengighet på side 92-93.

⁸² Fullstendig intervjuguide finnes i vedlegg 4.

hvordan den enkelte opplevde at forventningene ble møtt. Jeg tenkte at det også ville være med å hente opp noen av deres erfaringer av endring.

Med dette som utgangspunkt, grupperte jeg spørsmålene mine rundt endringer på det personlige planet og i forhold til tjenesten. Det var viktig for meg å være så konkret som mulig i mine spørsmålsstillinger, slik at de kunne få dele av sine erfaringer. Dermed ville det forhåpentligvis også bli mulig å sammenholde svarene fra informantene og forsøke å se etter det som var felles erfaringer og der den enkelte hadde gjort erfaringer som ikke andre i utvalget hadde gjort. Svarene ble da også så konkrete og rikholdige at jeg både fikk vitnesbyrd om konkrete gudserfaringer og historier om nye arbeidsformer som en konsekvens av denne utdanninga i åndelig veiledning.

Etter at jeg hadde utarbeidet en foreløpig intervjuguide, var det naturlig å teste denne ut i praksis for å se om spørsmålsstillingene ville fungere og gi meg noen svar som kunne lede meg i retning av problemstillingen min. Jeg henvendte meg først muntlig til en person som uoppfordret hadde uttrykt interesse for å være med i prosjektet mitt, men vedkommende fikk også tilsendt både det brevet som var laget med tanke på intervjuobjektene og spørreskjemaet om bakgrunnsinformasjon. Det ble en spennende samtale som fortalte meg at jeg var på rett vei hva angikk intervjuguiden min, og vedkommende som ble intervjuet inviterte meg til å bruke intervjuet som en del av oppgaven dersom det ville være tjenlig for bredden i erfaringer.

Våren 2012 deltok jeg på et masterseminar på Menighetsfakultetet etter at jeg også hadde gjort mitt første ordinære intervju. Da ble det tydelig for meg at jeg skulle legge til et ekstra overgangs- eller oppklarings spørsmål om forholdet mellom erfaringer knyttet til den enkeltes arbeid og utvikling i personlig liv. Dette ble en nyttig korreksjon som gjorde at jeg reviderte intervjuguiden min før jeg foretok de resterende intervjuene.

Flere av informantene mine ønsket å få tilsendt intervjuguiden på forhånd, noe de ikke fikk. For meg var det viktig at samtalen der og da skulle bli så levende som mulig. Jeg så for meg at om de hadde fått spørsmålene på forhånd, ville sjansen for den spontane samtalen rundt erfaringer bli blokkert og erstattet av refleksjoner over forberedte stikkord og jeg ville i større grad fått ferdigformulerte refleksjoner. En av

informantene bekreftet dette i en samtale vi hadde i forbindelse med sitatsjekken. Han hadde gjort en oppdagelse i forhold til noe av det han hadde sagt som ikke ville ha kommet fram om han hadde forberedt svarene på forhånd.

Siden informantene alle sammen hadde jobbet mye med refleksjoner over egne erfaringer i løpet av studiet, regnet jeg med at de også ville være i stand til å reflektere i intervjusituasjonen. I den grad det måtte være en ulempe, ble det mange korte og lengre tenkepauser underveis i samtalene, men det skapte i alle fall for meg en levende samtalesituasjon og muligheter til relativt enkelt å forfølge mindre og større poeng som dukket opp underveis.

Det rikholdige materialet jeg til slutt satt med, ble en stor utfordring. Dermed ble problemstillingen min noe snevret inn underveis i prosessen, slik at den i sin endelige form ikke lenger favner så mange områder som jeg hadde håpet til å begynne med og som spørsmålene i intervjuguiden la opp til.

3 Anvendt teori

Disiplene hadde neppe noe veldig konkret bilde av hvem Jesus var, men da han utfordret dem, valgte de å følge ham og leve sammen med ham; de så hva han gjorde og hørte hva han sa.

The gospels indicate a development in the apostles' attitude toward Jesus. ... Thus the disciples are described as men in the process of experiencing and of developing conviction on the basis of that experience. Christianity rests on that bedrock.⁸³

Deres møte med Jesus skapte et annerledes liv, det skjedde en livsforvandlerende endring i løpet av de tre årene de vandret sammen.

I dette kapitlet ønsker jeg å fokusere på noen teoretiske aspekter som bidrar til å belyse problemstillingen min. Datamaterialet viser at åndelig veiledning med sine mange fasetter er sentralt og at den enkelte informant har erfart endring på mange ulike områder med konsekvenser for mange ulike arenaer. For meg blir det derfor viktig å forsøke å sette disse erfaringene inn i noen rammer som så vil bidra til fortolkning av erfaringene under drøftingsdelen av oppgaven i kapittel 5.

Jeg velger likevel å starte med et møte med Ignatius av Loyola som opphavsmann for noen av de åndelige øvelsene som brukes innenfor åndelig veiledning. Deretter følger en kort presisering av hva veiledning er og av åndelig veiledning både i et historisk og nåtidig perspektiv.

Det er mulig å fokusere på mange ulike teologiske tema når den ytre rammen er ignatiansk åndelig veiledning. Jeg har valgt ut tre slike tema som jeg mener er sentrale. Det viser seg tydelig i litteraturen, både direkte i boktitler og kapitteloverskrifter og mer indirekte og mellom linjene i mye av det som skrives.⁸⁴ Det er også tre av de temaene som Ignatius selv vektlegger som grunnlaget og hensikten med alt.⁸⁵ I tillegg er det tre tema som henger ganske tett sammen, noe som illustreres ved at det ene tema har det neste enten som forutsetning eller konsekvens. Dessuten synes informantene mine også å ha flere av disse temaene implisitte og gjøre noen av dem eksplisitte i sine møter med meg. De tre temaene er:

---

⁸³ Barry og Connolly, *The practice of spiritual direction*, 22.

⁸⁴ Eksempel på boktitler: Hughes, *Gud i alt*; Barry, *Paying attention to God, A friendship like no other* og *Letting God come close*; Leech, *Soul friend* og Au og Au, *The discerning heart*.

⁸⁵ Ignatius av Loyola, *Åndlige øvingar*, ÅØ 23, 30 og ÅØ 235, 100-101.

1. Gud i alt
2. Gud vil kommunisere med alt han har skapt
3. Å skjelne åndene

Videre presenteres endring som sentralt tema med flere ulike fasetter. Til slutt i dette teorikapitlet vil jeg oppsummerende sammenholde endringsperspektivet og den åndelige veiledningen.

3.1 Ignatius av Loyola, en biografisk skisse

Det er en tett sammenheng mellom Ignatius' liv, hans budskap og hans veiledning. Derfor synes det nødvendig med en kortfattet presentasjon av hvem han var og hans livsvei. Ignatius ble født i 1491 i Spania som den yngste av 13 legitime barn.⁸⁶ Ignatius' oppvekst var preget både av en religiøs oppdragelse og av ridderidealet med undersåttens edsvorne troskap mot sin herre. Han var i tjeneste hos en krigsherre da han ble skutt gjennom benet av en kanonkule og skadet for resten av livet. I sin rekonvalesens ønsket han noe å lese, gjerne ridderromaner, men det eneste de hadde der han lå, var en bok om Jesu liv og en samling helgenlegender, datidens religiøse bestselgere,⁸⁷ der alle personene ble særs livaktig skildret.

Han ble etter hvert oppmerksom på sine reaksjoner når han vekslet mellom å drømme om å varte opp en finere dame ut fra datidens ridderideal og når han drømte om å etterfølge helgenene i deres stordåder, tross fattigdomsidealet. Han kunne bli trøtt og kjenne seg misfornøyd etter å ha hatt de verdslige drømmene, men oppløftet og glad, selv når han avsluttet tankene på helgenene. Etter hvert lærte han seg dermed å skjelne mellom ulike ånder ut fra hvordan de innvirket på livet hans:

Det som kommer från den goda anden känner man igjen på bland annat vilken verkan det har när fantasin ebbat ut: består tillfredsställelsen och glädjen eller ger de vika för inre tomhet och frustration?⁸⁸

Ignatius begynte å reflektere over livet sitt, skjønte at Gud talte til ham gjennom erfaringene⁸⁹ og bestemte seg for å etterligne helgenene.

---

⁸⁶ Stefan Kiechle S.J. *Ignatius av Loyola: mästare i andlig vägledning* (Skellefteå: Artos & Norma bokförlag, 2007), 11-12.

⁸⁷ Kiechle, *Ignatius av Loyola*, 22.

⁸⁸ Kiechle, *Ignatius av Loyola*, 23. Mer utdypende om å skjelne åndene, se pkt 3.3.3.

⁸⁹ David Lonsdale, *Eyes to see, ears to hear: An introduction to ignatian spirituality* (Maryknoll, NY: Orbis Books), 93. Mer utdypende om å erfare Gud i alt, se pkt 3.3.1.

Ignatius blir i første omgang en religiøs fanatiker som etter essensielle opplevelser og kamper både i Montserrat og Manresa gjør dype erfaringer av Guds nåde. Under sitt opphold i Manresa ble han også stadig oppsøkt av mennesker som ønsket åndelig veiledning, og han begynte å skrive ned sin åndelige innsikt, til hjelp for seg selv og andre som ga åndelig veiledning. Disse dannet så grunnlaget for det som senere ble kjent som hans åndelige øvelser.

Ignatius reiste to ganger til det hellige land på pilegrimsreise, og han ble fengslet og etterforsket av inkvisisjonen flere ganger. Han sto i tjeneste hos paven i Roma, men dannet også «Jesu selskap» med pavens godkjenning i 1540, som, i tillegg til de tradisjonelle løftene om fattigdom, kyskheter og lydighet, la til et spesielt løfte om lydighet mot konkrete misjonsoppdrag paven ga dem. I prøvetida skulle så en kommende ordensbror gjennomgå de åndelige øvelsene i løpet av tre måneder, gjøre en pilegrimsreise, stelle de syke og gi katekismeundervisning til barn.⁹⁰

Det er vanskelig å tegne et entydig bilde av Ignatius. Han var både stolt, utfordrende, nidkjær i sin rettferdighet, den fødte leder og i praksis sjef for et multinasjonalt foretak, samtidig som han var en radikal asket og en mystiker. Men det som gjorde ham til en helgen, oppsummerer Kiechle slik:

det odiskutabla faktum att han ständigt beredvilligt och med alla sina begränsningar kastade sig i Guds avgrund och lät sig förvandlas av honom på djupet, så att Guds kraft kunde göra storverk genom honom.⁹¹

Ignatius døde 31.7.1556, 65 år gammel.

3.2 Åndelig veiledning

Før jeg videre utdyper den ignatianske åndelige veiledningstradisjonen, er det naturlig kort å presentere veiledning generelt. Veiledning er et stort og tverrfaglig felt⁹² som gjør det vanskelig å se på åndelig veiledning fullstendig isolert fra annen

---

⁹⁰ Kiechle, *Ignatius av Loyola*, 54.

⁹¹ Kiechle, *Ignatius av Loyola*, 60.

⁹² Det finnes flere definisjoner av begrepet veiledning, avhengig av hva slags tradisjon en tar utgangspunkt i. Gjennom min erfaring med tverrfaglig veiledning synes en av gestaltveiledningens beskrivelser å gi et godt bilde av hva veiledning er. I sin bok, *Innføring i gestaltveiledning*, skriver Rigmor og Reidulf Dyrkorn: «[veilederens rolle] kan for eksempel ha hovedvekt på å fremme personlig utvikling, mellommenneskelig samspill og evne til å håndtere endring. ... [hjelp] til å finne enda mer ut av seg selv, hvilket også vil si å oppdage og anvende mer av egne ressurser og potensiale» (11). Satt opp mot terapi og andre behandlingsformer, presiserer de at «veiledning er i prinsippet innrettet for personer som er uten uttalte psykiske vansker» (24). Veiledning er ellers det norske begrepet som i mange internasjonale fagmiljøer kalles counselling og har som faglig kilde hovedtrekk fra humanistisk og eksistensiell filosofi og psykologi, der teorier

veiledning. Noe av dette reflekteres i at flere av informantene mine har vært opptatt av utfordringen å skulle skille hva som er spesifikt ignatianske verktøy og hva som er lånt fra andre tradisjoner, ikke minst fra gestalttenkningen. I forhold til denne oppgavens rammer og fokus, er det umulig å presentere tverrfaglig veiledning i særlig grad, men jeg ønsker å hente fram en liten detalj fra grunnlagstenkningen som på en særlig måte setter denne oppgavens fokus i perspektiv: «Veiledning står dypt forankret i den sokratiske og humanistiske tradisjon der veilederen først og fremst er en fødselshjelper og medspiller mer enn en endringsagent.»⁹³ Noe av dette vil jeg komme tilbake til i drøftingsdelen av oppgaven (jf. 5.3).

I innledningen, (jf. 1.4), presenterte jeg en foreløpig definisjon av åndelig veiledning som «bønneveiledning» med fokus på den personlige dialogen mellom pilegrimen⁹⁴ og Gud.⁹⁵ Kirken har alltid drevet med åndelig veiledning gjennom sin sjelesorg og forkynnelse. Det som likevel kan synes å mangle innenfor en del sjelesorg i dag, er at Gud er målet i seg selv, slik Peter Halldorf har uttalt: «I den åndelige veiledning er det Gud som er målet. Det er det som skiller den fra sjelesorgen.»⁹⁶ Benner⁹⁷ understreker i tillegg til dette, fokuset på veksten i relasjonen til Gud. Runar Eldebo sier at kirken står og faller med om den tilbyr åndelig veiledning og siterer Bill Hybels: «andlig vägledning är det som gör att en irreligiös människa steg för steg kan bli till en hängiven kristen».⁹⁸ Det stemmer ellers godt overens med hva Hieronimus Nadal, en av Ignatius' samtidige jesuitter, svarte da han ble spurt om hvem de åndelige øvelsene passer for: «För katoliker, för protestanter och för hedningar».⁹⁹ Åndelig

---

fra gestalt- og psykosyntesetradisjonen er sentrale elementer (jfr Informasjon om veiledning – tverrfaglig videreutdanning, på <http://www.haraldsplass.no/hogskole/studier/veiledning-tverrfaglig-videreutdanning/veiledning> (opp søkt 18.04.2013).

⁹³ Informasjon om veiledning – tverrfaglig videreutdanning, se <http://www.haraldsplass.no/hogskole/studier/veiledning-tverrfaglig-videreutdanning/veiledning> (opp søkt 18.04.2013).

⁹⁴ Begrepet «pilegrim» brukes innenfor tradisjonen åndelig veiledning om den som kommer til åndelig veiledning, den som ønsker at et annet menneske skal slå følge på et stykke av troslivsveien sammen med seg.

⁹⁵ Jf Grün, «Utviklingen av åndelig veiledning i Norge» og Barry og Connolly, *The practice of spiritual direction*.

⁹⁶ Referert i May Bente Matre: «Hva kjennetegner åndelig veiledning i den kristne tradisjonen?» Faglig essay, kurs i åndelig veiledning 2005-2006, se <http://www.prest.no/files/2011/12/Matre-May-Bente-Essay-%C3%85VL.doc> (opp søkt 08.04.2013).

⁹⁷ Benner, *Sacred companions*, 92.

⁹⁸ Omtalt i Runar Eldebo, «Vem vägleder pastorn?» i *Pilgrim, en tidskrift för andlig vägledning* nr 3/2001, 20.

⁹⁹ Gjengitt av Magnus Malm, «Ignatiansk vägledning: Att ställa sitt liv inför Jesus» i *Pilgrim, en tidskrift för andlig vägledning*, nr 3/2001, 37 og av Hughes i «Att arbeta ekumeniskt med ignatiansk andlighet», 18.

veiledning er verken krisesentrert eller behovsrelatert, derimot er den «friskvård når det gæller mognaden hos den kristna människans ... tro.»¹⁰⁰

3.2.1 Åndelig veiledning – noen historiske glimt

Åndelig veiledning er kanskje den eldste formen for sjelesorg vi kjenner til, og vi finner spor av den helt tilbake til urkirken. Det er derfor naturlig å trekke noen tråder bakover i historien. Mye taler for at tanken om åndelig veiledning, og særlig skjelningen av åndene, ville vært vanskeligere uten ørkenfedrenes livsvalg. Sjelesorgtradisjonen ble etterhvert videreført og -utviklet, og Halldorf¹⁰¹ gir oss spor å følge fra de mange som søkte stillheten og ensomheten i ørkenen i sine forsøk på å nærme seg Gud. Deres erfaringer tiltrakk seg store folkemengder som søkte veiledning for sin tro.¹⁰² Ørkenfedrene ble et begrep, og deres skrifter fikk stor popularitet, noe de har også i våre dager da det stadig kommer nyutgivelser og bøker som presenterer og tolker deres tankegods og erfaringer.¹⁰³

Fra ørkenfedre til klostervesen

Fellesskapet mellom ørkenboerne dannet etter hvert grunnlaget for klostervesenet, og Antonius den store var svært sentral i denne prosessen.¹⁰⁴ Vi vet at det var en plikt for hver ung munk i det kristne klostervesenets første tid å ha en åndelig far som han kunne «blottlegge sine tanker og følelser for og hvem han skyldte absolutt lydighet.»¹⁰⁵ Man snakket ikke direkte om en åndelig veileder, men kalte det åndelig farskap, et farskap grunnet på Guds farskap og et farskap som oppmuntrer: «Den veiledende far bebreider ikke broren for at han er svak, men viser ham i all hans svakhet en vei som han kan finne Gud på.»¹⁰⁶

---

¹⁰⁰ Eldebo, «Vem vägleder pastorn?», 21.

¹⁰¹ Peter Halldorf, *Sandens sønner* (Oslo: Luther Forlag, 1997), *Hellige røtter* (Oslo: Luther Forlag, 2001), *Kysse spor* (Oslo: Luther Forlag, 2002) og andre.

¹⁰² Halldorf, *Sandens sønner*, 9.

¹⁰³ Jf. en lang rekke boktitler om en søker på «Desert fathers» hos www.amazon.com (per 30.04.2013) eller via f.eks. litteraturlista på <http://no.wikipedia.org/wiki/%C3%98rkenfedrene> (oppsøkt 30.04.2013).

¹⁰⁴ Odden, Per Einar. «Den hellige Antonius den Store (~251-356)» på <http://www.katolsk.no/biografier/historisk/antonabb> (oppsøkt 29.04.2013) samt summarisk framstilling hos Reidar Astås, *Kirke i vekst og virke. Allmenn og norsk kirkehistorie*, (Oslo: Gyldendal Norsk Forlag, 1984) 63-65.

¹⁰⁵ Anselm Grün (1995), *Åndelig veiledning som livshjelp*, (Sofiemyr: Peterstiftelsen), 9.

¹⁰⁶ Grün, *Åndelig veiledning som livshjelp*, 35.

Åndelig veiledning – en bred kirkelig praksis

Kirken delte seg i 1054¹⁰⁷ i en ortodoks og en romersk-katolsk kirke, og de valgte litt ulike veier for sin åndelige veiledning. I tillegg er det tatt mange veivalg innen ulike kirker og retninger, slik at åndelig veiledning nå er en bred kirkelig praksis. Steve R. Wigall problematiserer en endimensjonal presentasjon av åndelig veiledning og oppsummerer med å vise til Edwards' beskrivelse av åndelig veiledning som en hovedelv med tre sideelver. Han peker på hvordan de tre store kirkegrenene; den romersk-katolske, den protestantiske og den ortodokse hver har noe å tilby som de andre trenger. Hver gren inneholder «noen gaver eller edelstener som er viktige for helheten.»¹⁰⁸ Vi finner per i dag ganske mange ulike tradisjoner innenfor åndelig veiledning der den ignatianske og den keltiske på en særlig måte synes å ha slått rot i det norske, tverrkirkelige landskapet.¹⁰⁹

Erfaringenes plass

I følge den ignatianske tradisjonen, er erfaringene nødvendige for at en skal kunne snakke om ignatiansk åndelig veiledning, «ty det är inte den myckna kunnskapen, utan innlevelsen och smaken av tingen inifrån, som mättar och tillfredsställer själen» skriver Ignatius,¹¹⁰ og Ignatius understreker sterkt i de åndelige øvelsene bruken av sansene i møte med bibeltekstene; se, høre, lukte, smake og kjenne/berøres.¹¹¹ Barry og Connolly går så langt at de sier at uten den religiøse erfaring, kan det ikke være noen åndelig veiledning.¹¹² Og de sammenligner det med å lage mat, der råvarene i matlaging tilsvarer erfaringene i den åndelige veiledningen.

---

¹⁰⁷ Astås, *Kirke i vekst og virke*, 93.

¹⁰⁸ Steve R. Wigall beskriver i sin artikkel «Definisjon av åndelig veiledning – i et historisk perspektiv» i *Over Alt, Tidsskrift for bønn, meditasjon og Kristusmystikk*, nr 1/1998, 41, hva noen av disse gavene består i og hvordan den romersk-katolske grenen av åndelig veiledning trenger protestantismens forkynnelse, bibelstudium, sjelesorg og bønn i smågrupper, mens den protestantiske grenen trenger katolikkenes liturgi, skriftemål, retreatet og den kristne kalenderen. Så trenger begge disse to grenene den mystikkens dybde som den ortodokse grenen av åndelig veiledning kan bidra med.

¹⁰⁹ Ulike kirkesamfunn har valgt og vektlagt litt ulike veier. For eksempel har Den Evangelisk Lutherske Frikirke de siste årene vært med og hentet mye av det keltiske over til Norge både ved å arrangere studieturer og retreatreiser og vært med både som oversettere og utgivere av keltiske tekster på norsk. Pinsemenigheten Filadelfia i Oslo har knyttet nær kontakt med Peter Halldorf og Nya Slottet Bjärka-Säby. Den økumeniske retreatbevegelsen i Norge har i stor grad omfavnet den ignatianske tradisjonen. For øvrig har Harald Olsen bidratt mye til at ulike tradisjoner har fått bred spredning gjennom sine bøker om både østlig og vestlig fromhet og om ørkenfedrene. Litteraturlista presenterer noen titler.

¹¹⁰ Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 2, 18.

¹¹¹ Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, f.eks. ÅØ 122-126, 64.

¹¹² Barry og Connolly, *The practice of spiritual direction*, 8.

Hughes sier rett ut at «Gud må oppleves, ikke snakkes om! ... det eneste stedet noen av oss kan møte Gud, er i vår egen erfaring.»¹¹³

Det var da også Ignatius' egne erfaringer av å ha fått trøst fra og fred med Gud som gjorde at han ønsket å bringe dette videre til andre. Han ble dermed en av flere reformator inn i et Europa og en kirke med stor åndelig tørke.¹¹⁴ Hans åndelige øvelser skal ikke følges slavisk, men «are intended to set people free to find the way of praying that suits them individually, and experience shows that, rightly used, they do this powerfully.»¹¹⁵

3.3 Sentrale teologiske tema innenfor åndelig veiledning

Fokuset i åndelig veiledning er relasjonen til Gud, og samtalene mellom pilegrim og veileder handler i stor grad om å fordype relasjonen gjennom bønn. Det betyr ikke en spesiell form for bønn, men «enhver form for kontakt med Gud som blir til en erfaring ... Fordi Gud er over alt, har bønner også med alt å gjøre.»¹¹⁶ Jeg vil i fortsettelsen velge å fokusere på tre sentrale, teologiske tema innenfor åndelig veiledning, tre tema som henger tett sammen, og tre tema som på mange måter skinner igjennom i alt det Ignatius selv fokuserte på: Gud i alt, Guds sterke ønske om å kommunisere med alt han har skapt og det å skjelve åndene. I tillegg vil jeg forsøke å utdype hva endring kan bety i denne sammenhengen.

3.3.1 Gud i alt

Siden Augustins dager, har det vært en tendens i Vesten til å følge Platons tenkning om Gud – at Gud er lidenskapsløs og navnløs og har overlatt verden til sin egen skjeve gang.¹¹⁷ Men Simon Chan understreker at Bibelens Gud er helt annerledes: «[He] is a personal God working intimately in his creation.»¹¹⁸ Hughes konstaterer at «Gud er kontinuerlig til stede i deg og i meg og i alle ting ... constantly changing

---

¹¹³ Hughes, *Gud i alt*, 30, 67.

¹¹⁴ Kiechle, *Ignatius av Loyola*, 33. Ignatius levde ellers samtidig med Luther, uten at vi vet om de kjente hverandre og hverandres arbeid.

¹¹⁵ Lonsdale, *Eyes to see, Ears to hear*, 113.

¹¹⁶ Grün, «Utviklingen av åndelig veiledning i Norge», 10.

¹¹⁷ Simon Chan, *Spiritual theology: A systematic study of the christian life* (Downers Grove, IL: IVP Academic, 1998) 41.

¹¹⁸ Chan, *Spiritual theology*, 41.

it.»¹¹⁹ Dette er en dypt bibelsk tanke, og den ligger under både den keltiske fromheten og i den ignatianske spiritualiteten. Det er fundamentalt at Gud er i alt, og det er et tema som reiser mange ulike spørsmål. I det følgende velger jeg å legge vekt på transcendens og immanens, på Ignatius og hans fokus på det praktiske hverdagslivet i tjeneste for Gud og mennesker og på Guds og våre lengsler. Slik vil jeg få fram noe av det viktigste innholdet i hva det betyr at Gud er i alt.

Transcendens og immanens

For Ignatius er Gud både transcendent og immanent; han er både utenfor alt og alltid større enn alt og han er til stede i alt. Derfor var det helt naturlig for Ignatius også å se etter Gud i alle ting, slik han inviterer pilegrimen til i en av sine mange åndelige øvelser:

att betrakta hur Gud bor i de skapade varelserna: i elementen genom att ge existens; i växterna genom att ge växande; i djuren genom att ge förnimmelighet; i människorna genom att ge dem förstånd. Likaså hur han bor i mig genom att ge mig existens, genom att besjåla mig, genom att låta mig förnimma och få mig att förstå. Likaledes genom att göra ett tempel av mig, eftersom jag har skapats till Hans Gudomliga Majestäts likhet och avbild.¹²⁰

Leif Gunnar Engedal oppfordrer oss til noe av det samme; «å lytte etter lyden av [Guds] trinn nede i våre hverdager».¹²¹ Gud kan, med andre ord, la seg finne – over alt, hvis vi tar sjansen på å se etter.¹²²

I sin introduksjonsbok til systematisk teologi, oppsummerer Chan noen paradokser og sider ved Guds immanens og transcendens – for Gud er begge deler:¹²³ Det betyr for det første at Gud både er relasjonell og nær, men også at han er helt forskjellig fra sin skapning. Dessuten betyr det at han er fri, fri til å skape og fri til å frelse oss. Og for det tredje understreker det hvor viktig det er at vi ser at Gud er større og annerledes, om vi skal kunne skille mellom hva som er av Gud og hva som ikke er av Gud.¹²⁴ Gud er alltid større,¹²⁵ annerledes, bortenfor og utenfor oss, men han er

---

¹¹⁹ Hughes, *Gud i alt*, 40 og *God of surprises*, 46.

¹²⁰ Ignatius av Loyola, *Andlige øvelser*, ÅØ 235, 100.

¹²¹ Leif Gunnar Engedal, «Mellom faktum og futurum: refleksjoner om midtlivsfasen og dens utfordringer» i *Tidsskrift for sjelesorg*, nr 3/2002, 157.

¹²² William A. Barry, *A friendship like no other: Experiencing God's amazing embrace* (Chicago: Loyola Press, 2008), 161.

¹²³ Chan, *Spiritual theology*, kapittel 2.

¹²⁴ Chan, *Spiritual theology*, 43.

¹²⁵ Hughes, *Gud i alt*, 31.

også alltid nær. Alt dette møter vi igjen innenfor den ignatianske åndelige spiritualiteten og veiledningen.¹²⁶

Siden Gud er immanent, betyr det også at alt han har skapt, er et tegn på hans nærvær.¹²⁷ Hughes bruker begrepet «skatt» som en metafor i sin bok *God of Surprises*, og han understreker at denne skatten er inni oss, enten vi vet om den eller ikke.¹²⁸ Vi er skapt og elsket av Gud, og dermed er også Gud i oss. Da kan vi også finne ham om vi søker i oss selv, for «the treasure lies hidden in our inner moods and feelings.»¹²⁹ Hughes går så langt at han sier at vi faktisk ikke kan kjenne Gud «in himself»,¹³⁰ vi kan bare kjenne ham gjennom vår erfaring, gjennom det han har skapt. Og for Ignatius kom erfaringen først, så kom refleksjonen.¹³¹

Hverdagsliv med tjenestefokus

Ignatius ble over tid stadig mer oppmerksom på hva som skjedde med ham midt i hverdagslivet, han reflekterte over sine erfaringer og lærte etter hvert å tolke dem slik at de faktisk forandret hele hans liv – og ga ham retning for livet.¹³² Det er ingen erfaringer som er utedkommende for Gud. Så når Ignatius insisterer på at alle vil ha stor glede og nytte av «eksamen»¹³³ når dagen er over – å reflektere over dagen som ligger bak i lys av både velsignelser og synder – handler dette om i stadig sterkere grad å bli oppmerksom på hvordan Gud er tilstede i alle ting i hverdagen – for hver og en av oss. Ignatius gikk til og med så langt som å si at om hans ordensbrødre eller andre ikke hadde tid til bønn og meditasjon, var eksamen det eneste de ikke skulle la være ugjort,¹³⁴ nettopp fordi det å finne Gud i alle ting er så essensielt for alle, og det kan bli den erfaringen som til slutt kan bære hele ens liv. Selv gjorde Ignatius det gjerne mange ganger hver dag, og han ønsket at hans venner skulle «be

---

¹²⁶ Jf. de teologiske tema som løftes fram i dette kapitlet.

¹²⁷ Hughes, *God of surprises*, 17, jfr Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 235, 100.

¹²⁸ Hughes, *God of surprises*, 1 o.a.

¹²⁹ Hughes, *God of surprises*, 2.

¹³⁰ Hughes, *God of surprises*, 56.

¹³¹ Malm, «Ignatiansk vägledning: Att ställa sitt liv inför Jesus», 37.

¹³² Kiechle, *Ignatius av Loyola*, 23 o.a. om den historiske bakgrunnen for oppdagelsen av å skjelne åndene, jf. Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 43, 38.

¹³³ Se nærmere beskrivelse av eksamen under punktet om å skjelne åndene, 3.3.3.

¹³⁴ William A. Barry og Robert G. Doherty, *Contemplatives in action: The jesuit way* (Mahwah, NJ: Paulist Press, 2002), 32, samt referert av både Magnus Malm og Rory Mulligan under fagdage i åndelig veiledning på Menighetsfakultetet, 7.-8. juni 2010.

in tune with God at every moment of the day, as far as this was possible».¹³⁵ For da blir det også mulig, slik Willi Lambert (1999) beskriver:

i enhver dugdråbe finde solen på himlen og Guds sol. I ethvert menneskes ansigt, i enhver samtale, i mørket og i lyset, i menneskelivets glæde og nød, i heftige diskussioner og i overensstemmelser, i motstand og med vinden i ryggen, i spørgsmålene og i svarene, i Guds nærhed og i hans fjernhed – i alt Gud.»¹³⁶

Da blir de livgivende erfaringene, «de mottagna välgärningarna»,¹³⁷ like viktige som synden, de erfaringene som koster oss krefter og trekker oss bort fra Gud. Men det krever av oss at vi er til stede i oss selv. Anselm Grün konstaterer: «Jeg må i første omgang være hos meg selv. Og det er jeg som regel ikke.»¹³⁸ Hughes understreker noe av den samme utfordringen: «It takes most of us a long time and we have many obstacles to overcome before we begin to recognize the field where our treasure is hidden, that is, before we learn to find and accept ourselves, where God is.»¹³⁹ Og jo mer vi er i kontakt med oss selv, dess mer er vi i kontakt med Gud,¹⁴⁰ for Gud er ikke våre erfaringer, men han er i dem, han skaper hele vårt liv. Dermed er bønnens mål for oss at vi skal møte Gud, han som er nærmere oss enn vi er oss selv,¹⁴¹ uansett hvor vi fysisk måtte være og hva vi gjør. Og konsekvensen av de møtene blir forhåpentligvis et liv i etterfølgelse.¹⁴²

Hva lengter vi etter?

Hughes forsøker å beskrive noe av omfanget av hva det vil si at Gud er i alt, helt ned til den minste partikkel i skaperverket: «God is in all things, so that there is no particle in creation and no experience of yours in which he is not with you.»¹⁴³ Det gir oss perspektiver på hvem vi er, dypest sett. Han utdyper noe av dette i boka *Gud i alt* når han for eksempel understreker lengselen som felles erfaring for alle mennesker og at lengselen er kilden til hvordan vi reagerer og alt vi gjør.¹⁴⁴ Gud er

---

¹³⁵ Barry og Doherty, *Contemplatives in action*, 33.

¹³⁶ Willi Lambert, «Kærlig oppmerksomhet: Træk af den Ignatianske Spiritualitet» (Ansgarstiftelsens Forlag, Århus 1999), 23, sitert i May Bente Matre, *Hva kjennetegner åndelig veiledning i den kristne tradisjonen?* 5.

¹³⁷ Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 43, 38.

¹³⁸ Anselm Grün, *Bønnen – et møte*, (Oslo: Luther Forlag, 2002) 14.

¹³⁹ Hughes, *God of surprises*, 10.

¹⁴⁰ Hughes, *God of surprises*, 43.

¹⁴¹ Jfr Apostlenes gjerninger 17,24-28 og Hughes, *Gud i alt*, 127 og *God of surprises*, xii bl.a.

¹⁴² Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 23, 30.

¹⁴³ Hughes, *God of surprises*, 161.

¹⁴⁴ Hughes, *Gud i alt*, 9.

også til stede i vår lengsel, ikke i den overflatiske lengselen etter alt vi kan ha lyst på, men i den dype lengselen som vi har lett for å overse.¹⁴⁵

Hvis vi hadde oppdaget våre dypeste lengsler, ville vi ha oppdaget Guds vilje; hvis vi virkelig hadde funnet vårt sanne selv, ville vi ha funnet Gud. St. Augustin oppsummerte dette i ordene «Herre, du har skapt meg til deg, og mitt hjerte er urolig til det finner hvile i deg» og i bønnen «Herre, at jeg må kjenne deg, at jeg må kjenne meg selv».¹⁴⁶

Hughes ber oss tørre tenke tanken at Gud vil vi skal være glade og spør om vi kan tørre å se Guds vilje når vi samtidig aner noe av hva vi virkelig lengter etter av hele vårt hjerte. Og han tegner opp kontrasten mellom den Gud som gir og den som krever: «Gud er kjærlighetens Gud. Hvis Guds kjærlighet til oss ikke på noen måte er knyttet til våre egne dypeste lengsler, kan ikke Gud være kjærlighetens Gud, men befalingens Gud.»¹⁴⁷ Han trekker den konsekvens at hvis Guds vilje for oss ikke er knyttet til våre dypeste lengsler, må vi ignorere dem. Men da må vi også finne en annen autoritet utenfor oss selv, noe skapt, og da tvinges vi til å tilbe en avgud samtidig som vi forneker Guds kjærlighet og «blokkerer kommunikasjonen med Gud i dypet av vår sjel.»¹⁴⁸

Hensikten med den åndelige veiledningen er i stedet nettopp å få erfare at Gud er i alt. Gud ønsker at vi skal få høre hans kjærlighets stemme, slik Runar Eldebo beskriver det:

I andlig vägledning får varje människa möjligheten att samtala sig fram till djupaste möjliga relation med denne Gud och med alla medel göra sig öppen för hans kärlek. Detta, att få erfara sig älskad av denne Gud, är den andliga vägledningens yttersta syfte. Andlig vägledning handlar om kärlekens röst.¹⁴⁹

Det er ingenting som er uvedkommende Gud i våre liv. Og vårt liv som kristne handler om å leve i Kristus, som Paulus både oppmuntrer til og beskriver mange steder i sine brev.¹⁵⁰ Det er i ham vi vil erfare både nåden, friheten og kjærligheten. Så hvordan kan vi erfare Guds kjærlighet til oss, konkret?

---

¹⁴⁵ Hughes, *Gud i alt*, kapittel 5.

¹⁴⁶ Hughes, *Gud i alt*, 87.

¹⁴⁷ Hughes, *Gud i alt*, 126.

¹⁴⁸ Hughes, *Gud i alt*, 127.

¹⁴⁹ Runar Eldebo, «Vem vägleder pastorn?», 24.

¹⁵⁰ For en utførlig presentasjon av begrepet «i Kristus» se f.eks. kapittel 34 om det nye livet i Kristus i George Eldon Ladd, *A theology of the new testament* (Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Company, 1974), 479-494.

3.3.2 Gud vil kommunisere med alt han har skapt

Helt fra begynnelsen av har Gud vist at han ønsker å kommunisere med alt han har skapt og med mennesket i særdeleshet; han spør faktisk etter Adam og Eva i hagen.¹⁵¹ Og han fortsetter å spørre etter mennesket. Jeg fascineres av alle de gangene vi kan lese uttrykk som «enda en gang» om hvordan Gud ønsker å forbarme seg over folket sitt¹⁵² og gir dem nye muligheter, og hvordan folket vender seg til Gud i sin nød og fortvilelse. Dialogen mellom Gud og folket var der, men den skapte ikke nytt liv, folket vendte stadig ryggen mot Gud. Men Gud gir ikke opp, han tar initiativ igjen og igjen. Til slutt velger Gud selv å bli menneske, da skjer inkarnasjonens mysterium, Gud blir ikledd kjøtt¹⁵³ og møter oss i det menneskelige.

Gud ønsker direkte dialog

Gud er i alt, men skal Gud kunne kommunisere med sin skapning, må han også være utenfor og uavhengig av det skapte. Ignatius forutsetter at Gud eksisterer uavhengig av mennesket, slik at han faktisk kan kommunisere med mennesket. Ignatius står med andre ord for en teologisk realisme: det finnes en virkelighet som eksisterer uavhengig av oss mennesker.¹⁵⁴ Ignatius trekker så den konklusjon at vi mennesker både kan få kunnskap om Gud gjennom at Gud åpenbarer seg i frelseshistorien slik vi leser den i Bibelen og gjennom våre følelser og vår fornuft som gir oss kunnskap om Gud når vi reflekterer over verden som Guds skaperverk.¹⁵⁵

Dette får konsekvenser for den åndelige veiledningen. Veilederens oppgave blir ikke å være et orakel med svar på alle spørsmål, men veilederen skal utgjøre et balansepunkt og «låta Skaparen handla direkt med sin skapade varelse, och den skapade varelsen med sin Skapare och Herre.»¹⁵⁶ Veilederen er ingen ny mellommann mellom Gud og mennesket. For Gud trenger ikke menneskets hjelp for å forholde

---

¹⁵¹ 1. Mosebok 3,9.

¹⁵² Blant annet i Salmenes bok og i Profeten Jeremia kapittel 31.

¹⁵³ Johannes evangelium 1,9-14.

¹⁵⁴ Ulf Jonsson, «Skulle Gud finnas om ingen trodde? Gudsbilder och ignatiansk reologisk realism» i *Polanco, Årsbok för ignatiansk spiritualitet*, 2010, 112-123. Den teologiske realismen sees her i motsetning til en teologisk konstruktivisme som er mer opptatt av menneskets bilder av Gud, Gud skapt i menneskets bilde, som noe hver og en av oss har i oss selv, uten forankring i noe utenfor.

¹⁵⁵ Romerbrevet 1,19-20 o.a.

¹⁵⁶ Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 15, 23-24.

seg til sine skapninger, «but the human other does seek help to develop his or her relationship with God.»¹⁵⁷

Et unikt vennskap

Ignatius var overbevist om at Gud ville kommunisere med sin verden. Barry og Connolly går så langt at de sier at hele Ignatius' liv «became a dialogue» mellom Guds kall og opprettholdelse og Ignatius' respons. Og de åndelige øvelsene er blitt til ut fra overbevisningen om at Gud ønsker å møte oss og bli møtt gjennom dialogen.¹⁵⁸ Ignatius bruker et sterkt kjærlighetsspråk når han beskriver den gjensidigheten som er mulig i denne kommunikasjonen:

Kärleken består i kommunikationen mellan de båda parterna. Det innebär att den som älskar ger och delar med sig det som hon har, eller av vad hon har eller kan, till den älskade. Och likaså, omvänt, den älskade till den älskande. ... Den ene ger till den andre.¹⁵⁹

Barry¹⁶⁰ følger opp Ignatius' ord om samtalen med Jesus «liksom når en vän talar med en annan»¹⁶¹ og bruker vennskapsbildet for å beskrive Guds ønske om dialog og fellesskap med oss mennesker. Han beskriver et gjensidig vennskapsforhold og spør: «what does God want in creating us? My stand is that what God wants is friendship.»¹⁶² Så er kanskje menneskets største utfordring å tørre vennskap med Gud. For skal vi tørre å stole på erfaringen av Gud som venn, må vi «move beyond our feelings of fear of God».¹⁶³

For Ignatius som åndelig veileder fikk dette store konsekvenser. Det var uaktuelt for ham å invitere mennesker inn i de åndelige øvelsene dersom de ikke først hadde en dyp erfaring av at Gud elsket dem og var til å stole på. Så alvorlig var det for ham at han brukte fire år med en av de som ble hans første jesuittvenner, Pierre Favre, før tida var inne for ham til å gjennomføre de åndelige øvelsene.¹⁶⁴ Grunnlaget måtte være på plass først, ellers ville Favre hengt fast i sin dype frykt for Gud, og de åndelige øvelsene ville ikke gagnet ham. English sier det slik: «Guides cannot make

¹⁵⁷ Barry og Connolly, *The practice of spiritual direction*, 31.

¹⁵⁸ Barry og Connolly, *The practice of spiritual direction*, 27.

¹⁵⁹ Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 231, 98.

¹⁶⁰ William A. Barry, *Paying attention to God: Discernment in prayer* (Notre Dame, IN: Ave Maria Press, 1990) og *A friendship like no other*.

¹⁶¹ Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 54, 44.

¹⁶² Barry, *A friendship like no other*, xiv.

¹⁶³ Barry, *A friendship like no other*, xv.

¹⁶⁴ Barry, *A friendship like no other*, 32.

progress in spiritual direction if their retreatants have not yet become aware of their own creaturehood. ... It is a sense of total dependence on a loving God.»¹⁶⁵

Ideen om Guds vennskap med sin skapning var ikke noe Ignatius fant på, det er svært synlig om vi går til Bibelen. Det starter allerede med de to skapelsesberetningene i Bibelen¹⁶⁶ og går som en rød tråd gjennom historien: Abraham omtales som Guds venn¹⁶⁷ og Gud snakker «ansikt til ansikt» med Moses.¹⁶⁸ David omtales som «en mann etter [Guds] hjerte.»¹⁶⁹ Om vi beveger oss langt framover i historien, er inkarnasjonen et klart tegn på Guds vennskap med oss mennesker, og Jesus sier selv til sine disipler at «jeg kaller dere venner».¹⁷⁰ Gud forsøker på så mange måter som mulig å vise oss sin kjærlighet, og han ønsker at vi skal tørre å la ham komme nær oss. «But God cannot, or will not, force us into closeness. We must have some desire to get to know God better»¹⁷¹ skriver Barry.

Vennskap med retning

Det er nettopp det som ligger i fundamentet for Ignatius' åndelige øvelser, at vi er skapt «till att lovprisa, vörda och tjäna Gud, vår Herre, och därigenom rädda sin själ. ... Vi skall endast önska och välja det som mera leder oss mot det mål för vilket vi är skapade.»¹⁷² David L. Fleming konkretiserer det slik i sin oversettelse av «prinsipp og fundament» til dagens språk:

God who loves us creates us and wants to share life with us forever. Our love response takes shape in our praise and honor and service of the God of our life.

All the things in this world are also created because of God's love and they become a context of gifts, presented to us so that we can know God more easily and make a return of love more readily.

As a result, we show reverence for all the gifts of creation and collaborate with God in using them so that by being good stewards we develop as loving persons in our care for God's world and its development. ...

For everything has the potential of calling forth in us a more loving response to our life forever with God. Our only desire and our one choice

---

¹⁶⁵ English, *Spiritual freedom*, 27.

¹⁶⁶ 1. Mosebok 1-2.

¹⁶⁷ F.eks. 2. Krønikebok 20,7 og Jakobs brev 2,23.

¹⁶⁸ 2. Mosebok 33,11.

¹⁶⁹ 1. Samuels bok 13,14.

¹⁷⁰ Johannes evangelium 15,15-16.

¹⁷¹ William A. Barry, *Letting God come close: An approach to the ignatian spiritual exercises* (Chicago: Loyola Press, 2001), 30-31.

¹⁷² Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 23, 30-31.

should be this: I want and I choose what better leads to God's deepening life in me.¹⁷³

Ignatius' bønn, nettopp med utgangspunkt i inkarnasjonen, var at Gud skulle lede ham inn i et stadig dypere forhold til seg. Der skulle Ignatius og den enkelte pilegrim kunne be om hva de ville, og «bönnfalla om inre kännedom om Herren, som har blivit människa för min skull; så att jag älskar honom mer og följer honom»¹⁷⁴ – og det ble også Ignatius' dype erfaring.¹⁷⁵

Det er en utrolig frihet i at Gud er blitt menneske. Det betyr at vi ikke behøver å bli noe annet enn det vi er. Benner skriver at målet for den åndelige vandringen ikke er at vi skal bli mindre menneskelige og mer åndelige, men «it is to become more fully human.»¹⁷⁶ Gud ønsker å nå oss der vi er: «Eftersom Gud visat sig så mänsklig, har han visat att det är vår mänsklighet som är vår kontaktyta mot honom»¹⁷⁷ skriver Magnus Malm og understreker at den som kommer til åndelig veiledning, egentlig ikke kommer med sin åndelighet, men med sin menneskelighet til Gud, og han sier: «Syftet med den andliga vägledningen skulle kunna formuleras så: att vägleda varje människa till maximal kontaktyta mot Gud.»¹⁷⁸ Når kontaktflaten mot Gud blir så stor som mulig, blir det desto mer mulig å ta imot Guds vennskap og kommunikasjon av kjærlighet til oss, at han vil oss det beste: «Guds kärlek ar inte min slut-situation även om det skulle kunna vara nog, utan han älskar mig så mycket att Han vill mig gott. Han vill det som jag har glädje av i mitt liv.»¹⁷⁹

Hindringer for vennskap

Som mennesker kan vi kjenne på mange hindringer for vennskap med Gud. Hva når vi ikke synes Gud taler konkret eller gir oss svar? Det er godt med alle de eksemplene i Bibelen som forteller oss om frimodige spørsmål til Gud, enten det er snakk om profeter, konger eller enker, Job eller Hanna. Gud står der som deres

---

¹⁷³ David L. Fleming, *Draw me into your friendship: A literal translation and a contemporary reading of the spiritual exercises* (Saint Louis, Missouri: The Institute of Jesuit Sources, 1996, fourth printing 2008), 27.

¹⁷⁴ Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 104, 59.

¹⁷⁵ Barry, *A friendship like no other*, 31.

¹⁷⁶ Benner, *Spiritual companions*, 35.

¹⁷⁷ Malm, «Vad hjälper mot vår inkrökthet?» 13.

¹⁷⁸ Malm, «Vad hjälper mot vår inkrökthet?» 15.

¹⁷⁹ Åsa Wallström, «Urskiljningen hjälpte mig ut ur ekorrhjulet» i *Polanco, Årsbok för ignatiansk spiritualitet*, 2010, 29.

venn, uansett. De er ikke redde for å fortelle Gud hva de ønsker, og de gir ikke opp. Det ville fort bli uærlig og et vanskelig vennskap om de undertrykket sine ønsker.

Perhaps God cannot or will not grant what we want, but for the sake of the continued development of the relationship, we need to keep letting God know our real desires until we are satisfied or have heard or felt some response.¹⁸⁰

De fleste av helbredelsesundrene i Det nye testamentet skyldes mennesker som virkelig ønsket å bli lagt, og de sa det som det var.¹⁸¹

Muligheter i veiledning

Gud vil kommunikasjon og vennskap med sitt skaperverk, så hvordan kan vi som åndelige veiledere bidra til at det skal skje? Mye av det vil handle om å speile det pilegrimen forteller oss og bidra til at pilegrimen selv oppdager hva han og hun sier. «Spiritual direction ... must help people to recognize and focus their lives as a response to God's loving, creative, and saving action.»¹⁸² Eller som Josefine Callenberg sier det: «En god vägledare hjälper mig att komma til djupet av min erfarenhet. Beretta! En god vägledare delar vad han ser ... i full ödmjukhet.»¹⁸³ Da betyr det samtidig at den enkelte ikke kan leve innkrøkt i seg selv og for seg selv. Den ignatianske spiritulitetet betoner «mötet med en levande och verksam Gud.»¹⁸⁴ Siden Gud kommuniserer med sin verden og virker midt i vår verden, vil det å be ikke være å vende seg bort fra verden, men å vende seg til den, med Guds blikk,¹⁸⁵ og bli delaktig i det han ønsker å gjøre i vår verden; «God is always actively working to bring about God's kingdom, and we can be in tune, out of tune, or more or less in tune with God's intention.»¹⁸⁶

Men hvordan kan vi vite hva vi skal gjøre og hvordan vi kan bidra sammen med Gud inn i denne vår verden? Det kan blant annet handle om et annet sentralt tema innenfor ignatiansk spiritualitet: å skjelne åndene.

---

¹⁸⁰ Barry, *Letting God come close*, 34.

¹⁸¹ Se for eksempel Markus 10,46-52 om den blinde Bartimeus og Markus 1,40-42 om den spedalske.

¹⁸² Barry og Connolly, *The practice of spiritual direction*, 44.

¹⁸³ Callenberg, «Ett språk med flera dialekter», 49.

¹⁸⁴ Callenberg, «Ett språk med flera dialekter», 47.

¹⁸⁵ Magnus Malm i foredraget *Veien innover er veien utover: Gudsrikedynamikken i spenningen mellom kontemplasjon og aksjon*, egne notater fra foredrag under fagdage i åndelig veiledning på Menighetsfakultetet 7.-8. juni 2010.

¹⁸⁶ Barry, *Letting God come close*, 123.

3.3.3 Å skjelne åndene – discernment

Dette teologiske temaet kan virke ganske fjernt for de fleste lutheranere, det er liten tradisjon for å snakke om å «skjelne åndene». Men hva handler det om? Er det først og fremst begrepsbruken som gjør temaet fremmed? «Urskiljning är förmögan att uppfatta Guds röst i myllret av rörster»¹⁸⁷ skriver Mikael Löwegren i forordet til Polancos temanummer fra 2010 om å skjelne åndene. Det er to klare forutsetninger for all skjelning av ånder, for det første at Gud er aktivt til stede i alt han har skapt, og for det andre at vi tror han faktisk ønsker å kommunisere med oss, noe jeg allerede har vist gjennom de foregående avsnittene (3.3.1 og 3.3.2).

Hva vil Gud med livet mitt?

Å skjelne åndene skjer på mange ulike nivå, men dypest sett handler det om å lære hvordan vi kan elske Gud og våre medmennesker og derigjennom hvordan vi kan reagere med kjærlighet i møte med våre omstendigheter.¹⁸⁸ «Our search draws us then to look for ways of making truth and love real in the shapes that our lives take, in all the changing circumstances in which we find ourselves» skriver Lonsdale.¹⁸⁹ Dette gir stor frihet, for «there is no blueprint in God's mind with which we have to comply»,¹⁹⁰ det strekker seg langt utover å finne den «ene» tingen vi tror Gud har planlagt for oss. Vi skal finne oss selv, gjenkjenne de nådegavene Gud har gitt oss og finne den tjenesten der vi best kan bruke alt Gud har gitt oss, til hans ære. «The 'right' decision is what appears to be the best in the circumstances and is the expression of the deepest truths of ourselves within the setting of this day-to-day relationship with God.»¹⁹¹ Det handler om å finne vår vei som disipler der vi er, i respons til den kjærligheten Gud har vist oss. For Guds navn vil æres i verden når Guds vilje skjer og vi tjener ham og hverandre i kjærlighet.

Med andre ord, det handler om å «finne Guds vilje og vei med livet mitt», og det er ingen fremmed tanke verken for lutheranere eller andre protestanter. Det som likevel kan oppleves mer fremmed, er det store fokuset på følelsene og kroppsreaksjonene. Hughes beskriver å skjelne åndene blant annet som å «forstå følelsene

---

¹⁸⁷ Mikael Löwegren, «Kompassnålen alltid mot Kristus», forord i *Polanco, Årsbok för ignatiansk spiritualitet*, 2010, 5.

¹⁸⁸ Lonsdale, *Eyes to see, ears to hear*, 89.

¹⁸⁹ Lonsdale, *Eyes to see, ears to hear*, 90.

¹⁹⁰ Lonsdael, *Eyes to see, ears to hear*, 92.

¹⁹¹ Lonsdale, *Eyes to see, ears to hear*, 109.

våre».¹⁹² Vi oppfordres til å lytte etter følelsene, fordi de har mye å si oss. Et av de spørsmålene en åndelig veileder bruker i møte med pilegrimen når de samtaler om innholdet i bønnetidene, fokuserer nettopp på følelsene: «How were you *moved* in prayer?»¹⁹³ Målet er «to discern what movements were of God, which not. In this way one becomes attuned to how God is leading and also how one strays from God's direction.»¹⁹⁴

Ignatius gir oss noen innspill til holdninger og handlinger for hvordan vi kan gjøre denne skjelningen, og det vil i stor grad skje gjennom oppdagelse og refleksjon: «Urskillning bygger på att vi lyssnar och reflekterar över allt som händer i våra liv».¹⁹⁵ Når Ignatius skulle skjelne åndene, begynte han i det små, han startet med å reflektere over sine egne erfaringer, jf. tidligere beskrivelse (3.3.1).

Eksamen

Ignatius bruker begrepet «eksamen» for å beskrive hvordan den enkelte skal «prøve sin egen samvittighet»¹⁹⁶ for på den måten å gjenkjenne Gud i hverdagen. På norsk, og i skandinavisk kontekst, oversettes dette ofte med «kjærlig tilbakeblikk på dagen»¹⁹⁷ eller bare «tilbakeblikk på dagen». Hensikten er å bli oppmerksom på hvordan Gud har berørt meg og beveget seg i livet mitt den aktuelle dagen; hva som har opplevdes livgivende og hva som har tappet for krefter eller skapt uro i våre sinn, og så snakke med Gud om det alt sammen og ta imot hans nåde inn i dagen som ligger bak. Det er ikke meningen at vi skal granske oss selv kritisk, men vi skal vende oss i dialog til den barmhjertige Gud som gir oss sitt blikk på våre liv.¹⁹⁸ Virve Tynnemark, en mangeårig retreatleder både i Norge og Sverige, sier det slik:

Andlig urskiljning förutsetter en vilja till att stanna, lyssna och bli klar över vad som faktiskt sker; att lägga märke till det som är öppnande och leder mot Ljuset och det som blockerar.¹⁹⁹

---

¹⁹² Hughes, *Gud i alt*, 91.

¹⁹³ Wilkie Au og Noreen Cannon Au, *The discerning heart: Exploring the christian path*, (Mahwah, N.J.: Paulist Press, 2006), 51 (forfatterens kursivering).

¹⁹⁴ Barry og Doherty, *Contemplatives in action*, 79.

¹⁹⁵ Åsa Wallström, «Urskilningen hjälpte mig ut ur ekorrhjulet», 33.

¹⁹⁶ Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 43, 38 og forklaringene side 188-190.

¹⁹⁷ Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, 189.

¹⁹⁸ Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, 190 i Fredrik Heidings kommentarer til eksamen.

¹⁹⁹ Virve Tynnemark, «Med det jag är och de gåvor jag har fått: Andlig vägledning ur vägledarens perspektiv» i *Polanco, Årsbok för ignatiansk spiritualitet, 2010*, 47.

Når Hughes oppsummerer noe av hva det vil si å skjelne åndene, beskriver han prosessen i tre trinn:

Det første trinnet i evnen til å skjelne er å erkjenne våre sinnsstemninger og følelser. Det andre trinnet er å spørre oss selv om kilden til sinnsstemningene og følelsene. Det tredje trinnet er å legge merke til hvor de fører oss.²⁰⁰

Det er viktig å understreke at skjelning ikke handler om å velge mellom det som er rett og det som er galt,²⁰¹ men om å finne den veien som hjelper den enkelte til å velge det som mest leder i retning det vi er skapt for, slik Ignatius uttrykker det i prinsipp og fundament.²⁰² Ved å reflektere over våre handlingsmønstre, blir vi mer klar over hvem vi er, og det vi oppdager, kan vise oss hvor vi er på vei som kristne disipler og hvor Guds ånd leder oss – «where the Spirit of God is leading».²⁰³

Å finne Guds vilje

Ignatius presenterer oss gjennom sine åndelige øvelser for flere «tider» og sammenhenger der det er naturlig å fokusere på å skjelne åndene. Med henvisning til Ignatius' egne øvelser, utlegger Wilkie Au og Noreen Cannon Au og David Lonsdale blant annet det som ofte skjer når en tar valg: For det første at en er overbevist om at Guds ånd berører på en slik måte at den enkelte ikke er i tvil, men bare overgir seg, jf. da Paulus ble stanset utenfor Damaskus.²⁰⁴ For det andre, når man har veid fram og tilbake og fått nok klarhet og kunnskap ut fra opplevelsen av *consolation* og *desolation*,²⁰⁵ med andre ord, når det kjennes rett på alle måter, fordi Gud også kan veilede gjennom våre følelser. For det tredje, erfaringen av en slags verken eller. Da er tida inne for å bruke forstanden og vurdere ut fra det som mest vil lede oss mot det Gud ønsker for oss. Ignatius utlegger videre hvordan en helt konkret kan gå til verks dersom en ikke har klart å ta et valg etter de to første situasjonene, og en må velge den tredje måten som utgangspunkt for sine valg.

²⁰⁰ Hughes, *Gud i alt*, 105. Noe av den samme tenkningen finnes i den tverrfaglige veiledningens bruk av logg, der hensikten er å bli bedre kjent med og skrive ned sine egne følelser og kroppsreaksjoner i en konkret situasjon, for så å reflektere med tanke på læring.

²⁰¹ Dean Brackley, «Liv i Anden: Ignatius av Loyolas regler for andlig urskilning» i *Polanco, Årsbok för ignatiansk spiritualitet 2010*, 61.

²⁰² Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 23, 31, jf. David Flemings tekst, presentert under pkt 3.3.2.

²⁰³ Lonsdale, *Eyes to see, ears to hear*, 95.

²⁰⁴ Au og Au, *The discerning heart*, 52-54; Lonsdale, *Eyes to see, ears to hear*, 106; jf. Fleming, *Draw me into your friendship*, 139-141 og Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 175-177, 79.

²⁰⁵ Jeg velger å bruke de engelske begrepene i teksten da vi ikke har norske, entydige ord å bruke. En norsk oversettelse vil kreve flere ord for å beskrive helheten i begrepene. På svensk oversettes *consolation* med «tröst» og *desolation* med «tröstlöshet» eller «miströstan». På norsk vil innholdet i *consolation* kunne oversettes med trøst, men også med ro, trygghet, lettelse, mot, noe som er avklart, mens *desolation* på norsk vil handle om uro, usikkerhet, mismot, noe som er konfliktfylt, uavklart eller vanskelig bare for å nevne noen ord.

Et annet sted i de åndelige øvelsene, løfter Ignatius fram to ulike måter å skjelne åndene på, og han har anbefalt dem plassert på to ulike «steder» eller tidspunkt innenfor strukturen i de åndelige øvelsene, det første settet i «uke en» og det andre settet i «uke to».²⁰⁶ Dette gjør han fordi fokuset i de to måtene å skjelne på er ulikt og krever ulik modenhet hos den som skal lære å skjelne.²⁰⁷

Consolation og desolation

Utgangspunktet til Ignatius er de følelsesmessige opplevelsene av hva som gir *consolation* og hva som gir *desolation*. Det er ikke alltid at våre følelser samstemmer med det som er en mer objektiv virkelighet, så noe av det Ignatius ønsker å lære oss, er hvordan vi kan vite hvilke følelser vi skal stole på i denne skjelningsprosessen. Hensikten er jo at den enkelte skal reagere adekvat i den situasjonen han eller hun står i. Et banalt eksempel: Det føles ikke alltid så godt når jeg har tilgitt noen som har såret meg, smerten kan fortsatt sitte i, men det betyr ikke at den følelsen forteller meg at det å tilgi var galt.

Ignatius forutsetter også at det er den gode ånden som gir *consolation* og den onde som gir *desolation*, og det er nettopp disse to åndene vi skal holde fra hverandre og kjenne igjen i møte med hverdagens mange utfordringer.²⁰⁸ Vi må lære å kjenne igjen at det er «fienden [som] gör dem modfällda och skapar miströstan, medan Guds Ande uppmuntrar och skänker tröst.»²⁰⁹ Manges erfaring er at vi saboterer oss selv underveis; det pågår en indre kamp hos oss, slik Paulus beskriver det han ønsker å gjøre, men ikke gjør og det han ikke ønsker å gjøre, men likevel gjør.²¹⁰ Det er nettopp derfor «the process of discernment must provide ways of distinguishing

---

²⁰⁶ En «uke» i denne sammenhengen er ikke noe eksakt tidsintervall, noen vil bruke noe kortere eller lengre tid innenfor de ulike «ukene», det avhenger av den enkeltes personlige vandring, selv om de ytre rammene legger opp til en retreat på 30 dager, delt inn i fire uker. Ignatius selv understreker dette i ÅØ 4, jfr *Andliga övningar*, 19. Stefan Kiechle gir en summarisk og god presentasjon av de åndelige øvelsenes oppbygning i fire «uker» i kapittel 2 i del 2 i sin bok *Ignatius av Loyola*, 79-84, noe tilsvarende finner vi også hos Lonsdale i *Eyes to see, ears to hear*, 129-134.

²⁰⁷ Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 328, 142, men også ÅØ 18, 25-26 som gir klare råd til veilederen.

²⁰⁸ Det viktige i denne sammenhengen er ikke hvilke begrep som brukes om opphavet til det onde; Ignatius selv bruker både ond ånd, ond engel, fiende og menneskenaturens fiende, jf. noteapparatet til ÅØ 314, 136 i Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*. Vi finner også en diskusjon rundt tematikken hos English, *Spiritual freedom*, 112-115 og hos Kenneth Leech, «Å skjelne åndene» i *Over Alt, Tidsskrift for bønn, meditasjon og Kristusmystikk*, nr 3/1998, 51-54, hvor han blant annet understreker: «Ignatius syntes å være mindre opptatt av kreftenes objektive opphav enn han var av hvordan de innvirket på den enkelte. Han var mer opptatt av det faktum at de var der og hva det førte til.»

²⁰⁹ Brackley, «Liv i Anden», 67.

²¹⁰ Romerbrevet 7,14-15.

among these spirits». ²¹¹ Ignatius erfaring var at ulike valg ga ulike resultater: «... å kunne gjenkjenne åndene og se kampene de ulike kreftene utkjemper i ens eget indre, [er] en vesentlig del av all åndelig veiledning.» ²¹²

Det første av disse to settene med regler ²¹³ for å skjelne åndene har Ignatius lagt til den første «uka» av de åndelige øvelsene, en periode der målet er større frihet og en dypere erfaring av at pilegrimen er elsket av Gud. ²¹⁴ Da handler reglene for skjelning om hvordan vi kan vite om *consolation* vi kjenner er fra Gud og til å stole på som en retningsgiver eller bekreftelse, og disse øvelsene i skjelning anbefales primært for mennesker som kjemper med å forandre livene sine. ²¹⁵ Hvis jeg opplever å sitte fast i synd eller lever utenfor det Gud ønsker for livet mitt, vil jeg kjenne meg *desolated* dersom jeg tar valg som ikke samsvarer med Guds planer. Min *desolation* vil fortelle meg at noe er galt, jeg kan kjenne på dårlig samvittighet som om Gud uroer min ånd. Det vil forhåpentligvis lede til omvendelse på en eller annen måte. Dette er utgangspunktet for Ignatius' første regel for skjelning av åndene. ²¹⁶

Hvis jeg i stedet faktisk lever i lyset med mitt liv og gjør så godt jeg kan for å vokse både åndelig og menneskelig, vil jeg kjenne på *consolation* og oppmuntring underveis når jeg tar valg som er i overensstemmelse med de ønskene Gud har for livet mitt, ²¹⁷ jeg vil med andre ord leve i samsvar med Ignatius' andre regel for skjelning av åndene.

Så beskriver de neste tolv reglene for skjelning ulike aspekter ved hvordan det vi opplever som *consolation* eller *desolation* kan hjelpe oss på livsveien vår. Sammenhengen med tilbakeblikket på dagen er lett å se når vi tenker på det som gir *consolation* som det vi erfarer som Guds oppmuntringer og velsignelser i hverdagen vår, mens det vi erfarer som *desolation*, er det som tapper oss for krefter og energi.

---

²¹¹ Au og Au, *The discerning heart*, 39.

²¹² Leech, «Å skjelne åndene», 52.

²¹³ Man bruker begrepet «regler» (også på svensk, på engelsk brukes «rules»), selv om dette nok oppleves strengere i norsk språk og kontekst enn det var ment fra Ignatius hånd. Når David L. Fleming omtaler disse i sin bok med «contemporary readings» av de åndelige øvelsene, *Draw me into your Friendship*, snakker han mer om normer og anbefalinger og dropper begrepet «rule» i overskriften for hver av reglene, 247-259.

²¹⁴ English, *Spiritual freedom*, side 176 om nyansene mellom skjelning i uke en og to av de åndelige øvelsene.

²¹⁵ Brackley, «Liv i Anden», 66, jf. Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 313-327, 136-142. William A. Barry gir også en god innføring i skjelning av åndene i kapittel 8 i sin bok *Letting God come close*, særlig side 126-136.

²¹⁶ Barry, *Letting God come close*, 127 og Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 314, 136.

²¹⁷ Barry, *Letting God come close*, 128 og Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 315, 136-137.

La meg nevne den femte av disse første reglene. Her gir Ignatius et råd som mange får også av sine sekulære veiledere i dagens terapifamiliene, om enn uten hans begrunnelse: «I tider av trøstløshet skall man aldrig göra någon förändring ... ty den onde [anden vägleder] i stunder av trøstløshet. Följer vi dennes råd kommer vi inte in på den rätta vägen.»²¹⁸ Det er ikke når du er som mest sliten, lei eller forvirret at du skal gjøre de store endringene i livet som å skifte jobb eller flytte, forsøke å få et barn til eller gjøre slutt på ekteskapet. Da skal du heller forsøke å få hjelp og oversikt over hele situasjonen og som Ignatius sier: slåss mot *desolation* og jobbe med deg selv.²¹⁹

Det andre settet med regler for å skjelne åndene har Ignatius plassert i «uke to» av de åndelige øvelsene, der pilegrimens fokus er en fullstendig overgivelse til å tjene den treenige Gud,²²⁰ og disse reglene viser oss hvordan vi kan bedras av vår opplevelse av *consolation*.²²¹ For også fienden, den onde ånden, kan gi oss *consolation*, og på den måten føre oss på avveier. Og for å komplisere det enda mer, så kan den *consolation* som faktisk kommer fra Gud, likevel ende i at vi tar noen gale valg og kommer på avveier.²²²

I tillegg til disse tre sentrale teologiske temaene, er det et fjerde tema som er svært viktig, og det står i skjæringspunktet mellom teologi og psykologi, nemlig endring.

3.3.4 Endring som fokus – tjeneste som mål

Gud er i alt, han ønsker en personlig relasjon til oss og han forsøker å lede oss til det som er det beste for oss. Da er det mye som taler for at konsekvensen for den enkelte blir endring på en eller annen måte. Innenfor en del veiledningsteori, beskriver en læring som oppdagelse og oppdagelsen som en forutsetning for forandring.²²³ For meg er det likevel i denne sammenhengen naturlig å tenke endring som utvikling så lenge de ytre rammene er åndelig veiledning, og jeg vil i det følgende fokusere på utviklingsaspektet samt noen konkrete strategier og praksiser som kan være til hjelp i endringsprosessene.

---

²¹⁸ Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 318, 138.

²¹⁹ Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 319, 138.

²²⁰ Barry, *Letting God come close*, 111-114 og Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 104, 59.

²²¹ Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 331, 143.

²²² Brackley, «Liv i Anden», 75-80.

²²³ Nils Magnar Grenstad, i samarbeid med Gunnhild Johanne Sandven, *Å lære er å oppdage: prinsipper og praktiske arbeidsmåter i konfluent pedagogikk* (Oslo: Didakta norsk forlag, 1986), 31-32.

Åndelig veiledning som ramme for endring

La meg likevel starte med å presentere noen sitater om endring der åndelig veiledning er perspektivet. Brackley sier det slik: «I slutänden är urskiljning något mer än tekniker och kriterier: det handlar om personlig karaktär och känslighet, och om att bli den jag är ämnad att vara.»²²⁴ Når Benner sier noe om hva åndelig veiledning skal bidra til, understreker han at det ikke handler om noen raske løsninger. «Rather than focus on the problems, it focuses on spiritual longings. Instead of being reparative, it is developmental.»²²⁵ Utvikling er et viktig aspekt ved endring.

Også selve bønnen kan bidra til endring, om vi følger Barry og Connolly: «The kind of truly communicative prayer ... changes people and, if it continues, ultimately brings them to examine the whole of their life.»²²⁶ Noe som støttes av Lonsdale: «Äkta bön leder till att attityder och handlingsmönster förändras, och till att bön och liv integreras.»²²⁷ Det er naturlig også å minne om Ignatius' tanker om det overordnede målet slik det står i prinsipp og fundament: At vi skal ønske og velge det som mer leder oss mot det vi er skapt for – å lovprise, ære og tjene Gud og derigjennom redde vår sjel.²²⁸ Det er med andre ord vanskelig å se for seg at åndelig veiledning og møte med den ikke skal føre til endring på en eller annen måte. Handler det da om de store og brå endringene eller snakker vi mer om den forandring som skjer over tid?

Endring som utvikling

Om en ser bort fra den radikale endringen som skjer når et menneske omvender seg til en tro på den treenige Gud, handler de fleste endringene i en kristens liv om utvikling, vekst og modning over tid. Kenneth Leech sier at hensikten med åndelig veiledning nettopp er å vokse og modnes i sitt liv og sin tro.²²⁹ Når Engedal beskriver noen av sine erfaringer i lys av sin livs- og trosvandring, skriver han: «Från vår

---

²²⁴ Brackley, «Liv i Anden », 58.

²²⁵ Benner, *Sacred companions*, 103.

²²⁶ Barry og Connolly, *The practice of spiritual direction*, 42.

²²⁷ David Lonsdale, «Att känna igen ormstjärten: Äkta och falsk tröst enligt Ignatius av Loyola» i *Polanco, Årsbok för ignatiansk spiritualitet*, 2010, 89.

²²⁸ Jfr Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 23,30f og Fleming, *Draw me into your friendship*, 27.

²²⁹ Leech, *Soul friend*, 33, jf. kallet til modenhet, til *teleios*, hos Paulus i f.eks. Kolosserne 1,28.

første levnadsdag er vi i rörelse. Vårt liv är utveckling och förändring. 'Being' är alltid 'becoming'.²³⁰ Vi er alltid underveis og i utvikling.

Det er forsket mye på utvikling, det finnes mange modeller for trosutvikling og vekst og det er forsket på det innen ulike disipliner og fagfelt.²³¹ Både Au og Au²³² og Hughes²³³ trekker fram Friedrich von Hügel's modell av den integrerte religiøse utviklingen²³⁴ i sine skrifter. Det skyldes sannsynligvis at de alle tre er opptatt av det holistiske perspektivet både på utvikling og trosliv, Hughes er svært opptatt av å beskrive og finne legedom for vår splittede åndelighet,²³⁵ og at det holistiske perspektivet samstemmer godt med Ignatius' tanker. De åndelige øvelsene viser at ingenting er uvesentlig når det kommer til hvordan Gud kan nå oss og vi komme i kontakt med ham.²³⁶ I tillegg understreker det tydelig at vi finner Gud også gjennom vår menneskelige utvikling.²³⁷

I følge von Hügel, vil en sunn, kristen vekst og utvikling inkludere tre aspekter ved religionen, herunder også kristendommen: Den institusjonelle, den kritiske og den mystiske, og det er naturlig å sammenholde disse med tre av menneskets utviklingsstadier; barndom, oppvekst og voksenliv.²³⁸ Von Hügel understreker hvor viktig det er at kirken faktisk møter og nærer menneskets dominerende behov på de ulike stadiene, og han peker på farene for stagnasjon i menneskets åndelige utvikling dersom en av disse tre stadig taper på de andres bekostning. For de ulike stadiene blir aldri tilbakelagt; mennesker slutter ikke å ha behov for å bli sett og tatt vare på

---

²³⁰ Leif Gunnar Engedal, «På väg mot något större: En personlig betraktelse» i *Polanco, Årsbok för ignatiansk spiritualitet 2012*, 13.

²³¹ En bred presentasjon av ulike utviklingsmodeller, både med og uten et tydelig perspektiv på trosutvikling, ligger utenfor denne oppgavens rammer, men det skulle rekke å nevne navn som Erik Erikson, Jean Piaget og James Fowler for videre fordykning i mer finmaskede utviklingsmodeller, samt John Bowlby med sine tilknytningsteorier og Robert Keagans fokus på den sosiale konteksten for litt andre tilnærminger til utvikling. John McDargh har også en spennende sammenligning av protestantisk og katolsk tilnærming til utvikling av tro når han stiller opp Richard Niebuhr og James Fowler mot Karl Rahner og William W Meissner i sin bok *Psychoanalytic object relations theory and the study of religion: On faith and the imaging of God* fra 1983.

²³² Au og Au, *The discerning heart*, kapittel 2.

²³³ Hughes, *God of surprises*, kapittel 2. Hughes, «I riktning mot en inre frihet: Trons institutionella, kritiska och mystiska drag» i *Polanco, Årsbok för ignatiansk spiritualitet 2012*. Denne artikkelen er i stor grad en oversettelse av tekster i *God of surprises*.

²³⁴ Au og Au og Hughes henviser alle til Friedrich von Hügel's tobinds verk, *The mystical element in religion*, som første gang ble utgitt i 1908.

²³⁵ Hughes, *Gud i alt*, temaet går som en rød tråd gjennom hele boka etter at det er presentert i åpningskapitlet.

²³⁶ Se f.eks. Lonsdales beskrivelse av de ignatianske bønneformene i *Eyes to see, ears to hear*, kapittel 5.

²³⁷ Hughes, «I riktning mot en inre frihet», 57.

²³⁸ Au og Au, *The discerning heart*, 64 og Hughes, «I riktning mot en inre frihet», 57.

selv når vi blir voksne, det ville si det samme som at vi måtte forlate vår menneskelighet. Men det må være en balanse mellom erfaringen av at de grunnleggende behovene blir møtt, at det er mulighet for å stille de kritiske spørsmålene og oppdage og ta til seg meningen med tilværelsen samt rom for oppdagelsesreisen i vår indre verden med alle sine komplekse følelser og sinnsstemninger. Med andre ord, en holistisk tilnærming. Von Hügel sier det slik, sitert hos Au og Au:

I believe because I am told, because it is true, because it answers to my deepest interior experiences and needs. And everything else being equal, my faith will be at its richest and deepest and strongest, in so far as all three motives are most fully and characteristically operative within me, at one and the same time, and towards one and the same ultimate result and end.²³⁹

Hvordan bruke denne innsikten? Au og Au presenterer en måte å benytte denne modellen på når en skal ta valg, da kan en bruke dette som et prosessverktøy²⁴⁰ og kobler dermed utviklingsmodellen til det å skjelve åndene. (1) Med fokus først på det institusjonelle stadiet, vil en forsøke å finne ut om trosfellesskapet har noe å bidra med, hva har andre erfart? (2) Med utgangspunkt i den kritiske fasen, vil en lete fram konkrete data fra den ivaretatte tradisjonen innenfor fellesskapet, vurdere og stille spørsmål og (3) med utgangspunkt i den mystiske fasen, vil en rette fokus mot eget indre liv med følelser, intuisjoner, fantasier og ønsker. Målet er en sammenheng mellom hodet, hjertet og magefølelsen når en tar et valg og et valg som er basert på denne helhetlige tilnærmingen.

Når Hughes forsøker å oppsummere von Hügel, understreker han at utviklingen må føre til at vi alle finner fram til «de inre erfarenheternas åker, där vår skatt ligger gömd.»²⁴¹ Målet med å presentere disse tre stadiene er en hjelp slik at alle kan oppdage de restene fra barndommens behovstilfredsstillelse og ungdommens kritiske sans som hindrer den enkelte i å vokse til en moden tro. Og han avslutter: «Att identifiera dessa spår när de uppträder, och att sedan försöka utplåna dem, är att röra sig i riktning mot en inre frihet.»²⁴²

I det store bildet er målet for vår utvikling å bli likedannet med Kristus, slik at vi også kan tjene som han gjorde.

Christian spirituality then involves a process of transformation, of being nurtured and restored to wholeness in the image of God through a growing relationship of loving union with God in Christ through the Holy Spirit

---

²³⁹ Au og Au, *The discerning heart*, 65, med henvisning von Hügel, *The mystical element of religion*.

²⁴⁰ Au og Au, *The discerning heart*, 68-70.

²⁴¹ Hughes, «I riktning mot en inre frihet», 70.

²⁴² Hughes, «I riktning mot en inre frihet», 70.

skriver Robert Mulholland.²⁴³ Begge de to apostlene Paulus og Peter beskriver med litt ulike ord den vekstprosessen som skjer i oss,²⁴⁴ men begge understreker at prosessen har en begynnelse og et mål; at vi skal vokse og modnes for å bli lik Kristus. Helt essensielt i denne endringsprosessen er at vi skal kunne stå «rotfestet og grunnfestet i kjærlighet.»²⁴⁵

Mulholland løfter fram en spennende utfordring og et vesentlig poeng når han beskriver hvordan det gode kan bli det bestes fiende. Hvis dydene har blitt regler slik at forholdet til Gud går fra å være en fri relasjon til å bli en kontrakt der den enkelte må tilfredsstille Gud og derigjennom samtidig bygge opp sitt falske selv,²⁴⁶ har vi bommet. Det er jo nettopp veien fra bundetheten til friheten vi ønsker å lede folk videre på, gjennom den åndelige veiledningen. Da blir det snakk om en stor endring og en vandring fra død til liv i relasjonen til Gud.

Enkeltelementer som støtter opp under endringene

Det vil gå langt utenpå denne oppgaven å presentere grundig de elementene som kan bidra til å støtte pilegrimen i dennes vandring og utvikling, men jeg ønsker kort å trekke fram tre slike områder som kan bidra positivt til endring.

Åndelig veiledning

For mange er det tungt å vandre alene med livets og troens store spørsmål, og det er godt å ha en veileder eller medvandrer å speile seg selv og sine erfaringer i. Når Rory Mulligan beskriver den åndelige veilederens oppgave, sier han:

Vår oppgave er å myndiggjøre [pilegrimene] som «herre i eget hus»! Veilederen er en følgesvenn som stimulerer en ordlegging av erfaringer og dermed en dypere bevissthet om erfaringene slik at disse erfaringer kan føre til endringer i verdier, handlinger, gudsbilde og nytt engasjement.²⁴⁷

En veileder kan bidra til å skape endring ved å hjelpe pilegrimen til å se hva som faktisk skjer og hvordan Gud faktisk er tilstede. Slik kan pilegrimen opp-

---

²⁴³ M Robert Mulholland Jr, «Spirituality and transformation» i: *Zondervan dictionary of christian spirituality*, Editor: Glen Scorgie (Grand Rapids: Zondervan. 2011), 218.

²⁴⁴ Paulus beskriver prosessen og målet å bli frelst (1. Timoteus' brev 2,4) og å bli forvandlet (Romerne 12,2), mens Peter snakker om å være nyfødt og så vokse inn i frelsen (1. Peters brev 2,2).

²⁴⁵ Efeserbrevet 3,17.

²⁴⁶ Mulholland, «Spirituality and transformation», 219.

²⁴⁷ Rory Mulligan, *Den indre dynamikken i den ignatianske fireukers-retreaten*. Egne forelesningsnotater fra fagdager i åndelig veiledning på Menighetsfakultetet 7.-8. juni 2010.

dage og holde fast ved det som kan oppleves uvesentlig der og da, men som kan være tydelige bevis på Guds aktive tilstedeværelse i den enkeltes liv.

Bønneformer

Mange som kommer til åndelig veiledning bærer med seg et ganske snevert bilde av hva bønn er. Deres erfaringer handler i stor grad om bønnelister med forbønns-tema, enten det er mennesker i ens egen nærhet, menighetens arbeid lokalt eller misjonsarbeidet globalt. Den åndelige veiledningens fokus på at «alt er bønn»²⁴⁸ blir for mange en dør til stor frihet, oppdagelse og hvile i relasjonen til Gud, og litteraturen innenfor den ignatianske tradisjonen presenterer et bredt spekter av muligheter. Det er landskap der fokuset er mye mer på «det som er her og nå» enn på slik en ser for seg at noe skal være. Malm har en god beskrivelse av dette i sin bok *De stumme bildene* der en person er fortvilet over alt som ikke skjedde under bønnetida på en retreat, men hvor veilederen hjelper pilegrimen til å se hva som faktisk skjedde, fordi også distraksjonene kan fortelle noe og være et hjelpemiddel i bønn,²⁴⁹ for Gud er jo i alt. På samme måte vil alt som skjer når vi ber, gjenspeile realitetene i dagliglivet vårt på en eller annen måte.²⁵⁰

Bibeltekstene og ulike bønne- og meditasjonsformer

Ignatius' oppfordring til å leve bibeltekstene,²⁵¹ til å bruke alle sansene i møte med en tekst, gir for mange stor hjelp i det å vokse i kjennskap til og vennskap med den treenige Gud og dermed også utvikle og forandre dem til større likhet med Gud. Dette er en metode som for mange er ukjent, men som er blitt brukt i retreatsammenheng gjennom mange år. Her vil det være nyttig med god veiledning til å begynne med, enten det bare handler om en praktisk innføring eller konkrete samtaler knyttet opp til pilegrimens første erfaringer. Andre vil ha større hjelp av oppmuntringen til å la seg berøre av enkeltord i en tekst, og på den måten la Gud få slippe til og åpne opp nye landskap. Hughes beskriver i *Gud i alt* flere ulike måter både å be på og å bruke Bibelen på i bønn,²⁵² der hensikten hele tida er at Gud skal

---

²⁴⁸ Jean Stairs beskriver i sin bok, *Listening for the soul: Pastoral care and spiritual direction* (Minneapolis, MN: Augsburg Fortress, 2000), særlig i kapittel 2, hvordan kontemplasjonen er en livsstil og en kontinuerlig måte å be på.

²⁴⁹ Malm, *De stumme bildene*, 51. Gerard W. Hughes har også en god refleksjon over distraksjonenes mulighet i *Gud i alt*, 75-77. Vi finner også stoff om dette bl.a. hos Barry og Connolly, *The practice of spiritual direction*, i kapittel 5.

²⁵⁰ Hughes, *Gud i alt*, 82.

²⁵¹ Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 121-126, 64.

²⁵² Hughes, *Gud i alt*, kapittel 4.

få stadig mer rom i oss, at vennskapet med ham skal forandre oss og vi bli ham lik. «Any developing relationship between two persons will affect the whole life of each of the persons. So too, a developing relationship with God will eventually affect the whole of one's life.»²⁵³

3.4 Oppsummering teoretiske perspektiver

Jeg har så langt presentert noen sentrale teologiske tema innenfor åndelig veiledning. Ingen av disse temaene er statiske, alle bærer de med seg et utviklingsperspektiv, alle gir de rom for endring. Veiledning i seg selv demonstrerer en lengsel etter forandring, for hvorfor søke veiledning om vi har tenkt å stå fast på stedet hvil?

For det første: Skal vi kunne oppdage at Gud er i alt, holder det ikke å lese om det, vi må erfare det selv. Da betyr det i stor grad at vi må forsøke noe nytt, skape en forandring i vår måte å tenke om Gud på og i vår måte å la ham møte oss på. Det er ikke sikkert alt blir annerledes, men det blir nødvendigvis en endring, enten den er stor eller liten. For det andre ønsker Gud å kommunisere med alt han har skapt, han ønsker at vi skal erfare at han er vår venn som elsker oss. En ting kan være å akseptere tanken som sann, noe annet å erfare det som en realitet i våre liv og stole på at Gud faktisk vil ha oss i tale – og tale til oss. Igjen vil det bety en endring i hvordan vi stiller oss åpne for Gud. Og for det tredje: Gud ønsker å lede oss. Da utfordres vil til å skjelne hva som er hans stemme og retning for livet vårt og hva som er de mange andre stemmene rundt og i oss. Ignatius gir oss gode og praktiske verktøy i denne prosessen, noe som igjen mest sannsynlig vil føre til endring. Vi vil mest sannsynlig ta nye valg for livene våre.

Med bakgrunn i disse teoretiske perspektivene og med endring som tolkningsnøkkel, skal vi nå møte de sju informantene og få del i deres erfaringer gjennom fem års fordypning i åndelig veiledning.

---

²⁵³ Barry, *Paying attention to God*, 53.

4 Analyse av datamaterialet

Skulle jeg oppsummere innholdet i de sju intervjuene jeg har gjort med noen få ord, ut fra hva den enkelte informant har delt med meg av erfaringer som viser klare spor av endring, er det «større trygghet, større frimodighet og større frihet».

De fleste av dem jeg intervjuet understreker at de allerede var i en endrings- og fordypningsprosess da de ble gjort oppmerksomme på invitasjonen til denne etterutdanninga. De fleste av dem hadde vært på retreat flere ganger, og i alle fall en av dem hadde også deltatt på en 30-dagers heltaus retreat. Andre hadde prøvd andre former, både alene og sammen med ektefelle og barn. Flere hadde vært med på å arrangere retreat eller retreatlignende samlinger. Det betyr også at de allerede hadde startet en vandring med fordypning som hadde fått konsekvenser for deres forhold til Gud. En understreket ordet «lengsel» som en sterk drivkraft på dette stadiet i livet. En annen sa noe om å ha hatt en sjelesørger eller åndelig veileder store deler av livet. De var i bevegelse, også i retning av å sette ned tempoet og samle seg mer. Som en av dem sa: «Jeg hadde fylt 50 og ønsket å legge ned giret litt, bruke mer tid på meditativ bønn og refleksjon» og da kom dette tilbudet som en stor mulighet for bidrag inn i egne, indre prosesser.

Datamaterialet mitt viser at utdanninga i åndelig veiledning har berørt alle informantene mine på mange ulike måter, og den har skapt endringer i forskjellige retninger. Endringene synes å ha kommet like mye i det praktiske hverdagslivet som i tjenesten i Guds rike og i det personlige livet sammen med Gud. Det er ikke alltid snakk om de store endringene, men like mye om små justeringer som synes å få større konsekvenser over tid. Det som i alle fall er tydelig er at ingen av dem har noen planer om å stanse nå, si at dette er et avsluttet kapittel. I stedet er de opptatt av hvordan de videre kan fortsette å la erfaringene med åndelig veiledning i vid forstand få enda større betydning for dem.

Det har vært en stor utfordring å skulle begrense seg med tanke på temaer og vinklinger. «Data analysis is the process of bringing order, structure and meaning to the complicated mass of qualitative data that the researcher generates during the research process» skriver Swinton og Mowat.²⁵⁴ Intervjuene med informantene ga

---

²⁵⁴ Swinton og Mowat, *Practical theology and quality research*, 57.

meg et svært innholdsrikt materiale og det har vært en utfordring å skulle forsøke å samle og velge blant mange spennende innfallsvinkler. For om mulig å spisse denne oppgaven, har jeg måttet velge bort mange konstruktive tilbakemeldinger knyttet til innholdet i studiet, både praktisk og rent faglig. Jeg har også fått del i små historier fra hverdagslivet med Gud som dessverre faller utenfor når fokuset mitt konsentres om endring. Det er også områder og episoder der jeg har fått del i konkret endring som likevel ikke blir presentert, fordi jeg har måttet prioritere.

Det er ingen tvil om at fem år med fordypning i åndelig veiledning har satt sine spor i den enkelte deltaker på en eller annen måte. To aspekter som har fått hovedfokus er endringer som har skjedd i forholdet til tjenesten/jobben den enkelte gjør og endringer på det personlige planet i møte med Gud, om enn jeg vil fargelegge dette med erfaringer som favner noe bredere. I tillegg har jeg valgt å ta med noe om studentenes forventninger, selv om dette ikke er presisert i forskningsspørsmålene. Men forventningene gir en større trygghet for å kunne fortolke det empirien viser, derfor oppleves det både fruktbart og nødvendig for å tegne opp noe av konteksten.

Det har vært spennende å se hvordan den enkelte informant har gjort ulike erfaringer av endring, og det er komplekst. Det viser seg vanskelig for flere av dem å skille mellom hva slags endringer som skyldes møtet med etterutdanninga i åndelig veiledning og hva slags endringer som ville kommet uansett – fordi de allerede sto i ulike prosesser ved inngangen til studiet. Som en av dem sa: «Jeg klarer ikke å skille studiet; det første kurset, det andre kurset og egen prosess fra hverandre. Det går inn i en stor lapskausgryte.» En av de andre sier det litt annerledes: «Studiet hadde å gjøre med min egen tro, opplevelsen av Gud og av jobben. Disse kan ikke løsrives fra hverandre.» En tredje beskriver noe av det samme når han husker tilbake til sitt møte med utlysningsteksten: «Dette er noe som på en måte holder livet sammen, både oppad og utad.»

Samtidig er det noen av dem som er veldig klare på enkeltendringer som uten tvil skyldes deres møte med og erfaringer i løpet av videreutdanninga. En av informantene relaterer det tydelig til det personlige livet med Jesus: «Kristusfokuset er blitt veldig annerledes ... nå søker jeg Kristus fordi han er den han er og ikke bare fordi det er noe jeg trenger.» En av de andre har fått en større frihet i sin forkynnelse: «Jeg tør i mye større grad å snakke om erfaringer i forkynnelsen.» Og en tredje

beskriver et nytt helhetsperspektiv på både liv og tjeneste: «Jeg er blitt mye mer opptatt av: Hva betyr Jesus i hverdagen?»

Før jeg går inn på endringene den enkelte har erfart, er det naturlig å se litt på den enkeltes forventninger. Siden de sto ganske fritt til å dele sine tanker og erfaringer med meg, har jeg fått til dels ganske ulik informasjon, og slett ikke alle gir meg uoppfordret direkte kommentarer til hvordan de har opplevd utdanninga. Men alle setter ord på forventninger og i hvilken grad de har opplevd at disse forventningene er blitt møtt. Forventningene knytter seg både til det rent faglige utbyttet med tanke på den enkeltes arbeid, men også til hva denne etterutdanninga kunne komme til å bety for den enkeltes personlige liv og livet med Gud.

4.1 «Jeg ønsket å fordype meg» – om forventninger

Dette er ord som de fleste av informantene har brukt når de har snakket om forventninger. Men ikke alt har vært like klart med tanke på hva de ønsket å fordype seg i.

To av informantene forteller at de faktisk hadde tenkt seg en annen videreutdanning – Kristen spiritualitet og retreat – fordi de ønsket å fordype seg i retreat etter flere år med gode erfaringer som deltakere på retreat, også med familiene sine. Men siden det kurset var tatt av timeplanen og erstattet av Innføring og Videreutdanning i åndelig veiledning, ble valget enkelt, om enn de ikke helt visste hva de da gikk til. Som en av de to sier:

Jeg visste ikke så veldig mye hva åndelig veiledning var, jeg hadde jo bare vært til veiledning mens jeg var på retreat. ... Så da begynte jeg å finne ut mer, og jeg syntes det høstes veldig spennende ut. Jeg visste ikke særlig mye om Ignatius heller. ... jeg kjente igjen noe av det jeg leste om Ignatius fra det jeg hadde opplevd med å være på retreat og med det som traff meg der. ... Jeg var veldig klar for å lære noe nytt og for å få påfyll i tjenesten, og så fikk man jo reise på retreat og lære mer om det.

En av informantene hadde først og fremst forventninger til det faglige innholdet i studiet og det å få knytte sammen egne erfaringene med teori og litteratur, få mulighet til å plassere alle erfaringene inn i fagfeltet. «Få lære mer, øve mer, bli bedre som åndelig veileder ... og så gledet jeg meg til det å lese, få sette ting inn i en større sammenheng.»

Ikke minst var det også forventninger til den faglige samtalen, både med tanke på metode og de teologiske avveiningene. «Få et miljø hvor det var åpenhet for å snakke om disse tingene og få den faglige, teologiske biten inn i det og se at teori og praksis stemmer.»

En av informantene hadde også forventninger til hva hun kunne bidra med inn i fellesskapet av medstudenter og i forhold til hele bredden av yrkesgrupper som var representert. Tenk om retreat kunne bli en mer naturlig del av den enkeltes hverdag. Og som en av informantene sa: «Det er jo bare en liten prosent av kursdeltakerne som faktisk bruker alle de norske retreatstedene.»

En av informantene hadde først og fremst forventninger til sine egne, indre prosesser, men ingen forventninger i forhold til det å bli åndelig veileder. «Min primære målsetting var å få faglige og personlige impulser til et mere meditativt liv.» Det å få være åndelig veileder opplevdes som «en bonus som også utvidet tjenesterommet».

En av informantene var i utgangspunktet ganske skeptisk, særlig til Ignatius, fordi han opplevde at det lett ble for snevert. Han understreket sine preferanser for noe av bredden som Peter Halldorf bringer med seg, samt den keltiske tradisjonen med naturfromheten. Et av de store spørsmålene hans på forhånd var: Ville han klare å gå inn på kontrakten med 30 minutter stillhet hver dag? Han overskred sin skepsis, og sier selv om noe av dagens situasjon: «Nå er det blitt viktig for meg, selv om det var kjempevanskelig til å begynne med.»

4.1.1 Forventninger i relasjonen til Gud

Hva tenker prester og andre ansatte i menigheter og organisasjoner om videreutdanning og utvikling av relasjonen til Gud? Henger dette sammen? Flere av deltakerne i materialet hadde i alle fall ønsker og tanker om at videreutdanninga ikke bare skulle bety noe for dem i tjenesten deres, men at den også skulle skape endringer i deres relasjon til Gud. Ikke fordi de ikke hadde en relasjon til Gud til hverdags, men fordi de ønsket forandring. Mye av det de sier om relasjonen til Gud sies mer indirekte, men det kommer også noen tydelige utsagn. Et av dem lyder: «Jeg håpet at jeg skulle oppleve Gud som mer virkelig i livet mitt, at det ble en nærere relasjon.» En annen understreker at han ikke visste så mye om kurset før

det startet, men at han «tenkte at her skulle jeg få jobbe noe med mitt indre gudsforhold.»

De fleste av informantene deler retreatferinger med meg som forteller at dette ikke er noe nytt for dem, dette hadde de erfart før de meldte seg på videreutdanninga og det hadde bare forsterket deres forventning også til Gud. En av dem forteller om det hun beskriver som en «åndelig oppvåkning», en lang vandring der gudsbildet har vært og er i fokus. Det ble blant annet utløst av erkjennelsen av et utrygt gudsbilde i møte med konfirmanter: «Hva formidler jeg om Gud til disse hvis jeg formidler mitt negative gudsbilde?» og veien gikk via både veiledning og flere gjennomgripende retreatferinger som skapte nytt liv og et stort ønske og behov om enda mer.

Så forventningene var både konkrete og komplekse i møte med etterutdanninga.

4.2 Gud i alt

Et av de temaene som nesten alle bringer på bane i en eller annen form er et av de svært sentrale temaene innenfor ignatiansk veiledning, nemlig «Gud i alt», jf 3.3.1. For en av informantene har dette vært helt naturlig hele tida, fordi skapelsesteologien er så sentral for ham. Som han sier: «Hva er vitsen ellers?»

Flere av informantene snakker om «Gud i alt» i møte med naturen, hvor godt det gjør å oppdage skaperverket på en annerledes måte. En av dem blir nærmest poetisk når han beskriver de personlige møtene med Skaperen i naturen, at det er som «å merke Skaperens kappefliker». Samtidig er det en av dem som deler en historie fra langt tilbake i sin prestedtjeneste der kona har minnet ham på en kommentar fra prekestolen til en menighet som gjerne valgte bort kirkebesøk til fordel for Finnmarksvidda: «Du finner ikke Gud på vidda.» Det kunne han ikke sagt i dag. Når jeg spør ham hva han kunne ha sagt med dagens utgangspunkt, svarer han: «I menigheten og Skriften lærer du litt mer om hva slags Gud ... du møter på vidda.»

En av de andre informantene problematiserer også noe av dette fordi det å være del av et fellesskap med andre troende er så viktig. Hvis det betyr at en lar være å oppsøke et menighetsfellesskap fordi Gud er i alt og at det holder med å tenke at «naturen er min kirke» og som konsekvens lar være å oppsøke et nattverdbord, gir det noen store utfordringer. Ignatius selv levde midt i kirken og forutsatte en del

bibelkunnskap, brukte Bibelen aktivt og forventet at en gikk til messe minst en gang i uka. Som hun sier: «Når du ikke erfarer noe i ditt eget åndelige liv, når det blir mørkt, når det blir vanskelig, så er det jo fellesskapet som skal bære deg». Derfor formidler hun nødvendigheten av å tilhøre et fellesskap, både gjennom sin forkynnelse og når hun har mennesker i veiledning.

En av informantene har på en ny måte blitt oppmerksom på «Gud i alt» – i møte med mennesker i gatebildet: «Jeg er også mer oppmerksom når jeg går [på hovedgata], hvor er Guds ansikter her?» og han snakker ettertenksomt om å se Guds berøring og se Guds medlidelse når han møter mennesker på sin vandring gjennom byen.

I og med denne etterutdanninga har den enkelte fått øyne for å se etter Gud på flere steder og i flere sammenhenger enn før. De tør ha perspektivet «Gud i alt» med seg, også når noen deler helt vanlige hverdagsopplevelser med dem i samtaler som ikke behøver å handle om bønn eller sjelesorg. Men den som lytter til slike erfaringer kan tenke at «dette har med Gud å gjøre». Eller: «Det blir et større perspektiv på mange samtaler.» Det betyr ikke at de alltid uttrykker det i møte med enkeltmenneskers erfaringer, men som en sier: «Jeg tror det gjør noe med måten jeg møter folk på.»

En av informantene i materialet uttrykker eksplisitt at hun tror de som kommer med det som innenfor en kirkelig setting kan kalles «fremmede tanker», merker at hun ikke er så skeptisk lenger. For henne knytter det seg mot at Gud er i alt. Hvor mye av det som likevel handler om utdanninga og hvor mye som handler om at hun kjenner seg eldre og har fått mer livserfaring, er hun usikker på. Samtidig understrekes det at den ignatianske læringsmodellen handler om å erfare, meditere og tørre å leve seg inn i. Dermed blir en også mer bevisst egen prosess og vandring, enten den er lys og lett eller at de mørke dagene dominerer.

4.2.1 Nytt rom for mysteriet?

Denne utdanninga har åpnet opp for mange ulike typer oppdagelser i møte med bibeltekstene. Det handler ikke bare om bruken av Jesusmeditasjon. En av informantene undrer seg og stiller spørsmål ved om ikke en del gammeltestamentlige tekster som skildrer gudsåpenbaringer kan ha sin bakgrunn i visualiserende og mystiske gudserfaringer. Det synes å være så mange paralleller mellom

middelalderens mange mystikere og de gammeltestamentlige tekstene, at det er vanskelig å overse dem.

Hvordan kan mysteriet komme til uttrykk? I materialet mitt er det særlig en som tenker veldig konkret om mysteriet, som er opptatt av både symboler og mysteriet i seg selv. Og som gjennom videreutdanninga har fått en større frimodighet til å snakke om det og bruke det. Som mennesker er vi ulike og ikke alle er følelses-mennesker. De kan synes det er greit nok å sitte i stillhet, «men jeg kan ikke se at det skjer noe, kan ikke føle at det skjer noe.» Da blir det viktig å gjøre mysteriet konkret:

Har du smakt brød? Har du drukket vin? – Men jeg følte ikke noe. – Men du så det, du kjente det. Det er bra nok. Det er for deg også, uten at du føler så veldig sterkt ... Jeg tror ikke Jesus gikk rundt og spurte disse disiplene hele tida: hva føler du?

Også en av de andre løfter fram betydningen av nattverden og at den bare har blitt mer og mer viktig og innholdsrik etter disse årene med fokus på åndelig veiledning.

Samtidig finnes det andre måter å forholde seg til mysteriet på. En av informantene ønsker å gjøre det som noen ser på som mystisk til noe mye mer allment. Det finnes mennesker i mange religiøse miljøer som erfarer en mystisk inngripen, for eksempel i form av helbredelse. Det er lett å være skeptisk til det, men samtidig er dette realiteter for enkeltmennesker. «Jeg synes at ordet mystisk må ... redefineres, ... det må allmengjøres littegranne.» Og han tenker at det rasjonelle kanskje har hatt for stor plass i forståelsen av sjelesorg og terapi.

Jeg velger nå videre å presentere endringer knyttet til den enkeltes måte å utføre tjenesten sin på før jeg presenterer noen av de endringene de setter ord på i sitt forhold til Gud. Dette var også den rekkefølgen vi samtalte om temaene på i intervjuene.

4.3 Endringer i måten å utføre tjenesten på

Flere av informantene sier at fordypningen i åndelig veiledning har skapt endringer i måten de utfører tjenesten sin på. Dette gjelder uansett hva slags stilling de har per i dag. Ord som går igjen er større frihet, større trygghet, større frimodighet og mer refleksjon. Og alt dette får konsekvenser innenfor mange ulike felt. Ikke alt

handler om rollen som åndelig veileder, den enkelte utfører et stort spekter av oppgaver. «Jeg bruker det nok mer inn i den jobben jeg skal gjøre enn jeg er veileder [for tida].»

En av informantene kommenterer med glede at utdanninga har gitt en oppdagelse på at det hun faktisk gjør, gjør hun ganske riktig, og dermed ble utdanninga en bekreftelse «og det gir jo frimodighet og glede.» En annen sier at hun «har blitt mye mer opptatt av å formidle at Jesus går med oss og er nær oss, han er en personlig venn» for det er mange nok som tenker at Gud er ganske fjern.

Graden av refleksjon i egen jobb har endret seg, særlig for en av bidragsyterne i materialet mitt, enten det handler om å ta sin egen magesfølelse på alvor eller det handler om hva som faktisk formidles i egen jobb til dem en møter. Samtidig skaper samtalen med meg en ny refleksjon, for er det noen av de valgene som er gjort som kanskje ikke skulle vært gjort, selv om de kommer som en slags konsekvens av utdanninga? Og har formidlinga fått en uønsket slagside bort fra det mest sentrale? Ingen svar gis i samtalen, men det er tydelig at dette ikke handler om teori, men treffer noe midt i informantens hverdag og ikke avsluttede egenrefleksjon. Jeg synes dette er en viktig refleksjon som det ville vært interessant å kunne utforske noe videre, men det har jeg dessverre ikke mer materiale til.

Endringer i tjenesten handler om mange ulike områder, alt fra forberedelser via typiske arbeidsoppgaver i den enkeltes stilling til det å velge nye arbeidsformer, enten i tillegg til noe en gjør i dag eller som en erstatning.

4.3.1 Forberedelser og forkynnelse

Flere av informantene forteller at de nå mye mer bruker den ignatianske Jesusmeditasjonen som tilnærming til tekster når de skal holde andakter eller preke. Tilstedeværelsen i tekstene gir et sterkere fokus på hvordan det var å være mennesker i møte med Jesus og hvordan folk den gang opplevde å møte ham. Da oppleves også veien kort til hvordan det er for oss å møte Jesus i dag.

En av informantene mine understreker at måten å møte bibeltekstene på innenfor den ignatianske tradisjonen kanskje er det som har fått størst betydning for ham. «Det blir mer dialog mellom meg og Jesus i teksten.» Kristuspersonen kommer mye

tettere inn på hverdagslivet i denne måten å møte tekstene på, invitasjonen til «å føre en samtale med Kristus ut fra den teksten du leser» har skapt endringer i måten å forberede prekener på. Han utdyper dette videre:

Kristus blir en nærere person til livet ... tidsforskjellen mellom den gang og nå blir mer borte og møtet skjer i dag og ikke bare den gang. ... ja, både preken og hele gudstjenesten ... er en del av det møtet som skjer nå.

Samtidig synes det viktig for ham ikke å kaste vrak på det han har gjort til nå, det hadde sin egenverdi i tillegg til at det var viktig «for at noe nytt og annerledes skulle komme fram.»

Tre av prestene i mitt materiale understreker at denne utdanninga har gjort noe spesielt med deres forkynnelse. De opplever at de mye mer enn før deler av sitt eget liv og sine egne erfaringer i forkynnelsen. Det betyr ikke at de alltid forteller menigheten at erfaringene er hentet fra eget liv, men de registrerer at de formidler seg med en langt større trygghet og med en større nærhet til hverdagslivet i sin forkynnelse. «Det har gjort at jeg i mye større grad tør å snakke om erfaringer. Jeg har blitt mye mer praktisk, tror jeg.» Møtet med tekstene som også skaper annerledes erfaringer under forberedelsene gir et større reservoar: «Jeg kjenner at jeg har mye mer å øse av i forhold til forkynnelsen.»

En av informantene ble invitert til å preke i en annen sammenheng enn sin egen og tok da initiativ til en temagudstjeneste om bibelmeditasjon og billedkunst. Det kunne høres ut som om dette ikke hadde vært på vedkommendes agenda tidligere, men at innspillene videreutdanninga hadde gitt, ga frimodighet til en ny innfallsvinkel.

4.3.2 I møte med barn og ungdom

To av informantene i materialet setter ord på at de nå gjør ting annerledes i møte med barn, både egne barn og barn innenfor menighetens arbeid. Knyttet mot den enkeltes erfaring av større trygghet, er det også kommet en større trygghet og frimodighet i møte med barna. «Jeg er blitt mindre opptatt av at jeg skal komme med den rette lære hele tiden.» Tilliten til at Gud jobber også med barna, er blitt langt større. Det er spennende å høre beskrivelser av hvordan barna får komme til orde med sine opplevelser i møte med bibeltekstene og disse to arbeiderne. «Jeg er mer til stede i fantasien sammen med barna». Det virker ikke som om det går på

bekostning av det bibelske budskapet som formidles, men det hjelper denne informanten til å «gjøre det veldig konkret og jordnært».

En av informantene understreker en langt større trygghet også i møte med ulike miljøer innenfor menigheten, ikke minst det karismatiske ungdomsmiljøet. Etter å ha levd med den ignatianske spiritualiteten gjennom studiet og ellers, har det blitt enklere å møte og forstå ungdommenes behov for den mer karismatiske uttrykksformen. Noe av det som kan trekke ungdom inn i det karismatiske miljøet er den nære relasjonen til Gud og det å kunne uttrykke seg mer personlig overfor ham. Her er det nok av fellesnevnerer med den ignatianske spiritualiteten, om enn formen er en ganske annen. Så det går an å glede seg over at de finner måter å uttrykke sin tro på, selv om den er annerledes enn presten selv ville valgt. «Etter kurset fikk jeg kanskje en ny trygghet i min egen åndelighet, ... jeg kunne mye mer glede meg ekte over det de gjorde og opplevde, selv om jeg ikke nødvendigvis likte uttrykksformen.» Det ble også enklere å skjelne og være tydelig på hva som absolutt ikke er greit og hvor det er klokt at de som ungdommer og ungdomsledere tar noen litt andre valg.

4.3.3 Gudstjenesteliv

Hva slags endringer er mulig å gjøre innenfor en vanlig gudstjenesteramme? Fram til gudstjenestereformen i Den norske kirke i 2011, har det vært testet ut mange ulike konsepter, men ikke noe av dette synes å reflekteres i det informantene deler med meg når det gjelder konkrete endringer i gudstjenestelivet. I den grad de deler erfaringer, er det mer knyttet til enkeltgudstjenester eller til type gudstjenester. Det som har mest med de løpende gudstjenestene å gjøre, faller det naturlig å presentere her, mens andre ting mer bærer preg av nye ideer og forslag, og blir presentert i forbindelse med nye arbeidsformer (4.3.6.).

«Hele gudstjenesten er på en måte blitt en del av det møtet som skjer her og nå [mellom Jesus og oss] ... det er veldig sterkt, og nattverden blir bare nærere og nærere» sier en av informantene når han reflekterer over utviklingen av opplevelsen av det å forberede og feire gudstjeneste. Det har skjedd noe nytt, gjennomføring av gudstjenester er «noe helt annet enn det var før».

En av de menighetene som gjennom en av informantene er representert i dette materialet, har gjort bevisste endringer over tid i familiegudstjenestene, blant annet

fordi studiet har gitt en større frimodighet til å leve ut et bredere trosuttrykk. For eksempel er det nå alltid bønnekrukke i aktiv bruk i disse gudstjenestene. Det har blitt viktig å bruke symboler og la noe av det mystiske få større rom. I løpet av fireårsperioden fram til intervjuet ble gjort, hadde det vært bønnevandring på alle familiegudstjenestene, der det innimellom også har stått minestranter ved døpefonten og tegnet korsets tegn på de som kommer innom den stasjonen. Opplevelsen av at familiegudstjenesten er en god ramme for slike mer «utforskende» former, begrunnes med at «barn tar jo sånne ting».

En av informantene uttrykker seg litt ettertenksomt når hun formidler at hun tok en sjanse en søndag formiddag de skulle ha bønnevandring. Det er en form de har benyttet på kveldsgudstjenester, men minimalt om formiddagen. Denne søndagen oppfordret hun folk til verken å gå inn i forbønn eller til å skrive bønnelapper, men i stedet forsøke å ta imot, kjenne på hva den enkelte lengtet etter. Så kom det, med en liten latter: «Og det var jo en fin tekst med døperen Johannes' 'han skal vokse og jeg skal avta', og da passet det veldig bra å ta inn det perspektivet.»

4.3.4 Å tilby åndelig veiledning

De ulike informantene har gjort ulike erfaringer og tenker litt ulikt ut fra hvor skarpe skiller det er og eventuelt skal være mellom sjelesorg og åndelig veiledning, jf. noe av refleksjonen under 1.4 og 3.2. Ikke sjelden må de som veiledere sette ord på at dette handler mer om sjelesorg, «er det det du ønsker og trenger nå?» Og motsatt i en sjelesorgsamtale, blir det naturlig å hente inn flere elementer fra åndelig veiledning.

Det er noen ganger jeg har hatt det jeg vil kalle vanlige sjelesorgsamtaler og så har jeg sagt at kanskje skal vi tenke at dette er åndelig veiledning sånn at vi legger vekk noen av de andre sidene en stund og så tar fram gudsforholdet. Andre ganger har jeg gjort omvendt når jeg har hatt åndelig veiledning og sagt at nå må vi la det ligge en stund og så må vi ta andre ting først.

Vedkommende har med seg en langt bredere tilnærming inn i samtalene nå enn før, og det oppleves bare positivt. «Vi skal ikke åndeliggjøre alle ting, ... men jeg velger å tro at gudsforholdet spiller inn på hele oss. Det kroppslige og alt sammen. Og hvorfor skal vi ikke kunne ta den biten med inn i en sjelesorgsamtale?»

De understreker alle at det er forskjell på sjelesorg og åndelig veiledning og de prøver å være tydelige på forskjellen i møte med konfidenter og pilegrimer, men siden verktøyene innenfor åndelig veiledning synes å fungere så godt, blir det, som en sier: «en god del åndelig veiledning inn i sjelesorgsamtalene. Måten å stille spørsmål på ...». Det finnes også de som kommer, det inngås en avtale eller kontrakt, og så er likevel usikkerheten der, fordi erfaringene den enkelte bærer med seg ligger i det store landskapet tro og liv og veldig lett lander i «grenseland». Det hender ofte at veilederen «må gi litt undervisning først», fortelle litt mer om hva åndelig veiledning er. Men innenfor den avtalen eller kontrakten som da finnes, kommer ofte samtaler der noen sier «'Nå har det oppstått noe i livet mitt så nå må jeg bare snakke om det.' Og så sier jeg 'Greit, skal vi si det at denne gangen så snakker vi om det, det er ikke åndelig veiledning, men det er der du har behov, så da tar vi det.' Og det er greit».

Det synes som om alle de som har sagt noe om dette, er svært fleksible og til stede der konfidenten eller pilegrimen er, men samtidig forsøker å være tydelige på hva som skjer og hva endringene handler om. Men uten tvil har de fått lære og erfare redskaper som de bruker i alle de typene samtaler de har med mennesker: «Jeg griper veldig fort til redskaper fra kurset og bruker det.»

Det er svært tydelig at dette gjøres for å være til stede der for den enkelte som kommer i samtale, der han eller hun måtte befinne seg til enhver tid. Et av de andre sentrale temaene innenfor åndelig veiledning er, som vi allerede har sett, at Gud ønsker å kommunisere med alt han har skapt (jf. 3.3.2). Da er det godt å høre den enkelte gi uttrykk for økt trygghet når de forteller om samtaler med enkeltmennesker, enten det er snakk om kasualiasamtaler for prestene eller samtaler der det er gjort avtale om sjelesorg eller åndelig veiledning, uansett hvilken yrkesgruppe informanten tilhører.

Det var ikke minst interessant å høre hvordan denne utdanninga har gjort dem tryggere i møte med mennesker som ikke gir uttrykk for en klart definert tro, men som kan sette ord på noe som kan ligne på åndelige erfaringer. To av prestene setter eksplisitt ord på at de ikke lenger så lett lar seg uroe av slike erfaringer og lettere nå kan bekrefte andres åndelige erfaringer og tenke at Gud også jobber i deres liv.

Spor av Gud hos mennesker uten en klart definert kristen tro

I samtaler knyttet både til dåp og begravelse, synes flere av prestene å gjenkjenne spor av Gud, og de har fått ny frimodighet til å spørre rett ut om dåpsfamiliens eller de sørgendes erfaringer er av en slik art at de «tror at det hadde noe med Gud å gjøre». Det er ikke nødvendig å være redd for «å koble Gud på for dem». Det er jo ikke alt som passer inn med det som står i Bibelen, så da er det ikke lett å si «der møtte du Gud». Men likevel er det presten som mer enn noen kan formidle noe om de mange veiene til Jesus – som er veien til Gud. For hvem kan stille slike spørsmål om ikke presten kan det? Så da jeg kommenterer det i et av intervjuene og spør om ikke folk som kommer, også forventer at presten spør «hvor er Gud i dette», svarer informanten: «mye mer enn det vi mange ganger både våger og tror at vi skal gjøre.» Og de kjenner på gleden over å ha den muligheten som kasualiasamtalene gir. Og som en av dem også sier, knyttet til hva etterutdanninga har gitt dem av redskaper inn i samtalesituasjonene: «Det gjør slike samtaler mer spennende».

Det er blitt lettere for flere av dem å «åpne opp for å se etter spor av Gud i det alminnelige». Ikke minst kan det falle en del kommentarer like før en samtale avsluttes og folk er på vei ut av døra. Da får noen mot til å sette ord på noen åndelige erfaringer, sånn helt i forbifarten.

En av informantene uttrykker eksplisitt at kombinasjonen egen vandring og arbeid med litteraturen i forbindelse med kurset «har gjort at jeg kan møte et par av disse ... på en helt annen og bedre måte ... ikke minst unge mennesker med sterke mystiske erfaringer.» Og reflekterer litt over hvor mange andre i den aktuelle byen som kunne møtt det på samme måte, om en ser bort fra veiledere innenfor den katolske kirke.

Det å være åndelig veileder er også en stor velsignelse. Veilederen får se hvordan gudsbildet og ulike biter av livet faller på plass når teori og erfaring går sammen. Det blir en utrolig trosstyrkende erfaring for veilederen og det gir ny frimodighet på den tjenesten den enkelte får stå i. «Jeg lurar på hvem som blir mest velsignet av disse samtalene. For jeg ser jo at Gud handler i livene deres.»

Samtaler før og nå

Jeg spurte informantene om de tror at de møter mennesker som kommer til samtale på en annen måte enn før. En av dem reflekterer over egen praksis og svarer: «Fordi

utdanninga har gjort noe med meg som person. ... fordi jeg har forandra meg på grunn av kurset, så møter jeg nok folk annerledes.» Det kan handle om en opplevelse av større ekthet hos veilederen, rausheten er ikke lenger noe som hører til rollen veileder, men «en reell raushet i forhold til dem jeg møter.» En av de andre understreker også at hun er blitt rausere både med seg selv og med andre. Dermed kommer hun også i kontakt med litt andre mennesker; det handler ikke om de vellykkede livene, selv om noen liv «går på skinner» og folk ikke har behov for Gud, noen av dem kan også ha en tro. Hun tror likevel andre kan møte disse bedre enn hun kan. «Jeg kjenner veldig få vellykkede mennesker etter hvert, de kommer ikke til meg ... Jeg møter mest mennesker som sliter og har det vanskelig. Og det er helt greit.» Et familieordtak understreker noe av det hun forsøker å formidle: «Vi lever ikke alltid så skjønt, men vi lever sant!» For hvis Gud ikke tåler hele hverdagslivet, er han heller ikke en Gud det er verdt å tro på.

Nysgjerrigheten har også blitt en sterkere drivkraft: «Jeg er kanskje blitt mer nysgjerrig på folk, hvor har du dine åndelige erfaringer? De er jo hos de fleste.» Det skaper nye former for samtale og utvidet innhold i samtaler.

Endringen kommer også til syne med tanke på hva slags spørsmål veilederen bruker i møte med pilegrimen underveis i veiledningssamtalene. De har fått et bredere repertoar av spørsmål og bruker til dels andre tilbakemeldinger og spørsmål nå enn før. En av informantene er ganske bevisst på dette og som intervjuer dras jeg med og spør om det samtidig er spørsmål eller tilbakemeldinger som ikke brukes lenger. «Nå opplever jeg jo at det har videt seg ut, men er det en plass der jeg faktisk har snevret inn, ubevisst? ... Viktig ... i et miljø som dette, blir jeg preget av at det er disse spørsmålene vi bruker ... jeg har lært dem.» Og refleksjonen fortsetter i forhold til utfordringen å ta vare på det som er bra, ikke glemme det som var før, samtidig som en faktisk utvider og henter inn nye innfallsvinkler og redskap.

Hvem søker samtale

Det går igjen hos de fleste av informantene i materialet at de tviler på at de oppsøkes fordi mange vet at de faktisk har deltatt i en etterutdanning i åndelig veiledning. Selv når de har markedsført seg i egen menighet eller sammenheng, har ikke responsen vært særlig stor. I følge utlysningsteksten²⁵⁵ måtte den enkelte deltaker

---

²⁵⁵ Utllysningstekst til ÅVL II, 2.

ha to personer hos seg i åndelig veiledning som en del av utdanninga, i praksis ble det en til tre personer avhengig av hvor enkelt det var å finne noen, for som en sa: «Det var ikke noe storm av folk som ønsket å snakke om slike ting», men alle informantene fikk noen pilegrimer med tanke på praksis underveis i videreutdanninga.

Nidaros bispedømme har gjennom flere år arrangert Retreat i hverdagen, for som en av informantene i materialet sier: «vi kan ikke drive og dra bort hele tida, vi må få det inn i hverdagen vår, det er der vårt åndelige liv leves.» Så langt jeg har bragt i erfaring, begynte Nidaros med Retreat i hverdagen etter at etterutdanninga i åndelig veiledning startet i 2005, selv om det er uklart om dette kom i gang som en direkte konsekvens av utdanninga. Men som en av informantene sier: «ellers hadde vi ikke hatt nok medvandre». De siste årene har hver plass de har kapasitet til vært fylt opp, mellom 30 og 40 deltakere hver gang. Det som undrer de av informantene mine som er med på dette som medvandrere, er at «mennesker med så lite kjennskap til kristen tro våger å melde seg på det». Og det skjer hver gang. «[det kommer] en del helt nye mennesker. Og som ei sa, [fordi hun] tilfeldigvis var innom en kirke og så en brosjyre og tenkte: Jeg prøver.» Stort sett er det alltid noen av disse som fortsetter en vandring sammen med en av dem som har vært med som medvandrere i retreaten. Som en av informantene sier: «Det har vært spennende og flott å følge deres trosvei.» Retreat i hverdagen har vært tydelig markedsført via nettsidene til bispedømmet og de har stadig fulle retreatere. Her erfarer de at det også kommer mange som ikke har noen særlig kirkelig tilknytning. Det er også laget en brosjyre som inviterer til åndelig veiledning, der alle de aktuelle veilederne i Nidaros er listet opp med kontaktinformasjon. Denne er lagt ut i kirkene i bispedømmet og den kan lastes ned fra internett. På denne måten er de med på å synliggjøre tilbudet og bygge ned terskelen til det å søke åndelig veiledning.

For andre bispedømmer og menigheter er ikke dette tilbudet like klart til stede og like tydelig markedsført. Her opplever få i mitt utvalg som har tatt utdanninga at det kommer spørsmål om å få gå i åndelig veiledning, selv om det til en viss grad er markedsført via menighetsblad og prekestol.

En av informantene deler også et eksempel der en person, etter sin personlige bønn, hadde funnet ut at det ville være naturlig å kontakte informanten med spørsmål om å få ham som sin åndelige veileder og mentor. En henvendelse «helt ut av det blå»

fra en som ikke ante at informanten holdt på med videreutdanninga, men som tydeligvis opplevdes som en god bekreftelse for informanten.

En av informantene reflekterer noe over årsakene til at det ikke er så mange som har tatt kontakt, enten de nå vet eller ikke vet at han har holdt på med videreutdanning i åndelig veiledning. I forhold til sin målgruppe, setter han ord på at det ikke er så mange som både er motivert for åndelig vekst og villige til å forplikte seg daglig til en bønnetid på nærmere en halv time.

Det er ingen opplevelse av at det er én type mennesker som kommer til åndelig veiledning. Jeg inviterte informantene til å reflektere over hvem som kommer, og en av dem understreker hvor utrolig forskjellige de er, og hvor viktig det er at han kan møte dem der de er, enten de ligner på ham selv eller ikke: «Jeg ... må jo ikke ønske å kopiere egne erfaringer over på [pilegrimen].» Hva slags fokus har de som kommer for å få åndelig veiledning? Det er sjelden mennesker som er opptatt av teorier, «de er mest opptatt av å få livet sitt til å fungere». Dette understreker bare hvor viktig det er at den enkelte veileder møter pilegrimen der han eller hun befinner seg.

4.3.5 Jeg som åndelig veileder

Flere av informantene delte erfaringer knyttet til det å være åndelig veileder – ikke minst at utdanninga har gjort dem tryggere og friere. En av dem synes å ha et realistisk forhold til hva dette kan handle om og sier: «jeg har langt igjen til å kunne kalle meg [åndelig veileder], men jeg har det greit med å si at jeg driver med åndelig veiledning.» En annen understreker at rollen handler om å være en slags veiviser: «Jeg får være med å legge til rette slik at den som kommer, selv finner veien. Jeg skal ikke være et orakel.» Og det virker som om det kjennes befriende.

Det oppleves som et gode at den som tar imot mennesker i åndelig veiledning kan speile det pilegrimen formidler, for «det er ikke så ofte at de selv ser at Gud handler og er på ferde i livene deres, men jeg kan spørre: 'kan dette være Gud?' fordi jeg ser noe av det og kan oppdage det ved hjelp av mitt utenfrablikk.» Samtidig som hun forsøker å være konkret med hva hun ser som kan være tegn på Guds nærvær eller berøring, sier hun også noe om at det er lett å kunne ta feil. «Jeg må ta sjansen, dette er jo ingen eksakt vitenskap.» Det krever en stor varhet av henne som veileder, hun må også ha sine kanaler åpne for Gud.

Flere av informantene understreker hvor viktig det er at de som veiledere kjenner seg selv godt. En av dem nevner et spørsmål som har blitt viktig for henne i veilederrollen: «For hvem sin skyld gjør du sånn og sånn? Er det for deg selv, for å dekke et av dine egne behov eller til hjelp for den som kommer? Viktig å ha fokus på det som kan være til hjelp for den som kommer.» Det har også blitt viktig å reflektere over hva i den enkeltes veiledning som er til hjelp for andre og hva som kan hindre eller blokkere.

Det finnes alltid grenser for hvor langt den enkelte kan være med som medvandrer, enten den som kommer har søkt åndelig veiledning eller sjelesorg. En av informantene understreker hvor viktig utdanninga har vært:

Kursene har dyktiggjort meg som samtalepartner. Det kan dukke opp mye i samtalene. Jeg kan være spent, men jeg er ikke redd. Jeg kjenner også mine grenser og henviser gjerne videre dersom jeg kjenner at dette er noe jeg ikke har videre greie på.

En av informantene har reflektert en del på endringene i sin rolle som åndelig veileder. Ut fra sin tidligere erfaring, har hun sett på seg selv kun som et rør som Gud kunne snakke igjennom, mens nå «er han mer interessert i det røret, og synes egentlig det røret er greit å samarbeide med og at det går an å kommunisere med det røret.» Også i tjenesten som veileder har endringen gått fra å være et redskap til også å være i relasjon med Gud i situasjonen.

Et annet aspekt ved åndelig veiledning er den personlige oppmuntringen. Flere av informantene forteller at de er blitt langt mer frimodige til både å anbefale veiledning, litteratur og konkret bønnepraksis til enkeltmennesker og gjennom forkynnelsen enn de var før. En av dem reflekterer over grunnen til dette og sier:

Når jeg har mer fokus på eget bønneliv, tenker jeg at det er noe som er viktig for andre å ha fokus på. ... Andre skal ikke kopiere mitt liv, men det er en sånn ressurs i eget liv og tjeneste at jeg er mer frimodig ... til å anbefale det, ... jeg tror det kan være verdifullt for alle.

Utfordringer i forhold til kjønn

Hva gjør de dersom det kommer en av motsatt kjønn og ønsker åndelig veiledning? To av kvinnene i materialet mitt er veldig klare på at de sender mennene som tar kontakt, videre til andre, enten i samme stab eller til andre de kan anbefale. Som en av dem sier: «Det blir alltid en form for binding, og da gjelder det at dette er så

sunt og rett som mulig.» For dem begge handler dette om beskyttelse for begge parter.

En av informantene problematiserer at det i hennes område er så mange flere kvinner enn menn som har valgt å fordype seg i åndelig veiledning og det kan få som konsekvens at det blir for snevert, for likt og at det blir et dårlig tilbud til mennene. «Det er kjempeviktig at vi er forskjellige.» En av dem som er tilknyttet Retreat i hverdagen i Nidaros understreker at der får deltakerne velge kjønn på dem de skal snakke med, og da velger de vanligvis samme kjønn som sitt eget, men der har de også godt med veiledere av begge kjønn.

4.3.6 Nye arbeidsformer

Flere av informantene har over tid innarbeidet nye arbeidsformer i sine menigheter. Noe av dette kommer som en direkte frukt av etterutdanninga, noe skyldes den enkeltes interesse for retreatens former og uttrykk gjennom mange år og noe kommer som resultat av enkeltmennesker i menighetene som tar initiativ.

Som i en menighet der ei kvinne kom og spurte om de ikke kunne starte ei gruppe der det var rom både for å ta opp temaer knyttet til tro og kirke og tanker som ikke stemte overens med kirkens lære. «En gruppe der det virkelig var lov til å sette ord på livet og alle de alternative tankene.» Det var viktig for kvinnen at denne samtalen bokstavelig talt foregikk «i kirkens rom». Det gikk denne informanten med på, og de samles jevnlig. Hun har stilt seg spørsmålet om hun blir påvirket av alle de alternative tankene som kommer opp. «Da må jeg spørre meg selv om jeg har Kristuskontakten, hva står han for for meg?» Og hun erfarer at det holder, og hun er blitt langt tryggere i sin tro og i evnen til å være nærværende i enkeltmenneskers liv.

Som en konsekvens av at det var utfordrende for enkelte å komme til åndelig veiledning blant annet fordi de hadde liten erfaring med stillhetsarbeid, dannet en av informantene i materialet ei egen gruppe, der fokuset var å se etter mer av Jesus i hverdagen, mer av Gud i eget liv. Hensikten var også at den enkelte skulle se at de ikke var så ulike fra andre i sin livsvandring med Gud. Innenfor gruppa har de delt sin troshistorie med hverandre, men de har også brukt tid på å dele gudserfaringer, snakket om gudsbilde og selvbylde og relasjonen til Gud. Etter hvert har de landet på en form der Jesusmeditasjonen er en viktig del. Det kan virke som om initiativ-

takeren ble overrasket, men flere har ønsket et tilsvarende fellesskap og det er foreløpig dannet ei gruppe til i den aktuelle menigheten som jobber på samme måte.

To av prestene i utvalget forteller at de har bidratt til å arrangere egne kvelder eller kveldsgudstjenester der stillheten og undringen på særlig måte har fått plass. Da har forkynnelsen vært knyttet opp mot bønn og stillhet, det er gitt rom for erfaringer og det har vært intervjuer med mennesker som går i åndelig veiledning for på den måten å løfte fram noen av mulighetene som ligger innenfor retreattradisjonen.

Parallelt med utdanninga, kom det et initiativ fra en frivillig i en av disse menighetene som i utgangspunktet ønsket seg en Tomasmesse, men der ressursene til det var for små. Da ble det i stedet samarbeidet om å utforme en gudstjeneste, med basis i liturgier fra retreatsteder, som i første omgang er brukt på kveldsgudstjenester. Hensikten var å skape rammer for at den enkelte deltaker kan meditere litt og være litt stille i bønn underveis. Det er utfordrende å finne økonomi til musikere og andre involverte, så menigheten har også forsøkt å gjøre dette på formiddagstid, for eksempel på skjærtorsdag, noe som viste seg å fungere godt.

En av informantene deler også med meg hvordan en stille stund førte til at menigheten startet med noe helt nytt. Hva kunne den ressurssterke menigheten gi videre? Og etter samtaler med flere, landet de på tanken om en diakoniuke, der de tok oppgaver fra frivillighetssentralen, vasket vinduer i butikkene lokalt, delte ut kaffe på togstasjonen hver morgen, hadde fotballkamp mellom proffene og prestene til stor jubel, vasket biler og reparerte sykler. Hele uka endte opp med stor fest utenfor kirken. «Det viktige var at det var kirka som gjorde det», den muntlige forkynnelsen ble uviktig i denne sammenhengen.

4.3.7 Forholdet til Den norske kirke

Flere av informantene mine uttrykker ulik grad av bekymring for Den norske kirkes framtid når de snakker om åndelig veiledning. Og det er tydelig at det har skjedd noe med dette i løpet av tida de har deltatt i utdanninga. En av dem sier rett ut at ÅVL-utdanninga har vært med på å «forsterke min uro for Den norske kirke» og forsøker å begrunne dette med å peke på at Jesus og Gud synes å forsvinne mer og mer ut av vokabularet i den forkynnelsen som blir gjort synlig i det offentlige rom utenfor kirkeveggene. «Medmenneskelighet er vel og bra, men som kirke har vi noe

mer.» Bekymringen handler også om at kirken er så utydelig «ved de anledningene hvor vi virkelig kunne si at her har vi noe mer.» Og undringen kommer: «våger jeg å tørre å være litt tydeligere på det?»

En av de andre i materialet reflekterer også over kirkens framtid og muligheter, særlig fordi mange ting i kirken oppleves «blodfattig ... og for teoretisk». Og inn i dette vil åndelig veiledning bety en vesentlig forskjell, nesten som et bestå eller ikke-bestå.

Det handler om kjernen i hva det vil si å tro på Gud,... jeg tror at folk i mye større grad enn jeg ... og Den norske kirke skjønner ... forventer en kirke som har åndelighet som kjennetegn og identitet. ... Ikke svulstig og fjern, [men] folk vil bli tiltrukket av prester og en kirke som har dette som særmerke.

Det er blitt klart for meg at denne videreutdanninga i åndelig veiledning har fått stor betydning for den enkeltes måte å utføre sin jobb eller tjeneste på i menighet eller der vedkommende nå er engasjert. Samtidig er det interessant å se på om og eventuelt hva slags endringer som har skjedd i forholdet mellom jobben og hverdagslivet, og ikke minst innenfor den enkeltes private sfære.

4.4 Endringer i forholdet mellom jobb og personlig liv

Jeg oppdaget, ettersom intervjuene gikk framover, at det for mange av informantene var en stor utfordring å skulle skille mellom det de gjorde i jobbene sine og tjenesten sin og dem de er som personer utenfor jobben. Som en sa: «Jeg er prest 24 timer i døgnet ... derfor kan jeg ikke gjøre noe på fritida som jeg ikke kan gjøre som prest ... det må være helhet i livet, jeg har bare ett liv.» Her har den åndelige veiledningen vært med på å styrke troen på å leve sant og at alt som gjøres må tåle lyset, uten at alt skal leves ut i det offentlige rom.

For en av informantene i materialet kommer det fram at dette er noe blandet. Det er et gode at mye går i ett, når også mange gode venner og storfamilien går i den menigheten en jobber i. Samtidig som en blir veldig sårbar når en har tyngre perioder. Da oppleves det vanskelig at alle arenaene er så sammenvokste. Denne informanten kan ikke egentlig se at utdanninga har hatt noen innflytelse på forholdet mellom jobb og privatsfære, men understreker tydelig at den har hatt betydning for begge to hver for seg.

En annen av informantene beskriver at det er blitt en større sammenheng mellom livet som prest og livet som familiemedlem og at åndelig veiledning «hjelper på å integrere tjenesten og livet». En tredje snakker også om større sammenheng med utgangspunkt i at mer av egne erfaringer også brukes i tjenesten:

... enda mer sammenheng mellom eget liv og det arbeidet jeg gjør ... jeg behøver ikke være noe annet enn det jeg er. ... Mine erfaringer er verdifulle som de er ... ikke noe [mer] mindreverdige enn andre sine, og da henger det også mer i hop.

Uansett jobb eller hjemme «er jeg sammen med den ene og samme Herre og Mester», dermed oppleves det på en måte som om livet blir vevet tettere sammen. Samtidig som det faktisk oppleves lettere å sette grenser mellom tjeneste og privatliv.

To av informantene uttrykker at de nå har fått langt større frimodighet til å pleie sitt eget trosnivå i jobben sin. En av dem sier: «[jeg] med mye større frimodighet tar tid til stillhet, til åndelig lesning, selvsagt går i veiledning og gir veiledning i tjenesten.» Og den andre sier: «Jeg skal jo faktisk ta vare på meg selv i følge kallet og jobben min.» Så vedkommende setter et opptatt-skilt på døra si på kontoret hver morgen og tar sin stille stund der. De andre i staben respekterer dette, men som hun sier: «Det er jo ikke så mange som ønsker å få kontakt med meg før kl. 8:30 uansett». Dette oppleves som en god forberedelse til å møte mennesker i arbeidshverdagen.

4.5 Endringer i eget liv

I utlysningsteksten til innføringskurset i Åndelig veiledning (ÅVL trinn I) sto det:

Hva åndelig veiledning går ut på, har kirken visst fra dag én. To disipler gikk sammen. De samtalte om det som var skjedd. Jesus kom og gikk sammen med dem. De fikk hjelp til å tyde og tolke sine erfaringer. Etter hvert klarnet bildet. Gud ble tydelig i deres liv.²⁵⁶

Når jeg spør informantene i materialet mitt om hva slags endringer de har erfart i eget liv, går også her ordene større trygghet og frihet igjen i mye av det som den enkelte deler med meg. En av dem sier: «Jeg har fått mer frihet ... og nåden har blitt tydeligere ... jeg får det ikke til, men jeg får fortsatt være Guds barn. ... Det har fått betydning i møte med meg selv og andre.»

---

²⁵⁶ Utlysningstekst til ÅVL I.

En av informantene mine er litt redd for å bruke for store ord, men opplever at utdanninga «har gjort meg mer ydmyk ... gjort meg mer realistisk i forhold til hvem jeg selv er og hva jeg kan gjøre». Han forklarer det med det som skjer i stillheten. Det å våge å være den han er, ta seg selv på alvor. Han blir mer avslappet og trygg «nettopp fordi du ikke er redd for virkeligheten». Det er en god medisin mot å bli sær og fjern, «du blir konkret og nær istedenfor.»

Når jeg spør hva denne utdanninga har gjort med deg som person, svarer en av informantene spontant at det har gjort noe med relasjonen hennes til Gud. Men om det er Gud i seg selv eller utdanninga eller en kombinasjon som har gjort dette, er det vanskeligere å si noe om. Men det har gitt en ny åpenhet og en ny erfaring av å være elsket av Gud.

For en har det også gitt en ny erfaring av hvordan Gud leder – og til hva: «Jeg har sett hva Gud leder meg mot og hva som leder meg vekk fra Gud, hva jeg lengter etter ... Og jeg oppdager litt sånn Gud i de mer konkrete hverdagslige tingene i livet mitt.» Noe av det ble ikke minst tydelig gjennom en tragisk hendelse i stor-familien, der Gud ble «en taus Gud som var lyttende». Og det kjentes godt midt i det smertefulle.

En av informantene i materialet har fått forsterket innfallsporten til bønn ved mye oftere å bruke et ikon som hjelpemiddel, ikke minst til en slags ordløs refleksjon. Hjemme har han flere å velge mellom, og når han er på retreatsteder, virker det som om han leter opp nye ikoner og lar dem tale inn i livet sitt. Da har han også blitt overrasket over hvor gode hjelpemidler de kan være «i en indre vandring og helbredende prosess», noe som igjen har vært med å forsterke bruken av ikonene.

En av informantene bruker bildet av sommerfuglens utvikling for å tegne opp litt av sin egen vandring i løpet av disse årene med ÅVL-utdanninga:

Jeg kjente veldig i en periode at jeg var i mørket, at jeg var inni en puppe ... det var fint å være der, for jeg visste at det var nødvendig for å bli en sommerfugl ... det ga meg en ro til å være meg selv, ... en slags forsoning med livet sånn det er og med meg sånn jeg er. ... Man skal ikke skynde seg for å bli utvikla til å bli noe annet enn man er på et vis, jeg får lov å være her jeg er.

En av informantene understreker hvordan innholdet i utdanninga veldig konkret har bidratt inn i eget liv når han sier: «De to ÅVL-kursene, egen åndelig veiledning,

egne retreatter og å formidle åndelig veiledning selv, har vært tydelige katalysatorer for en egen prosess og vandring.»

Så har det også skjedd et slags fokusskifte for flere av informantene: Jesus er på en annen måte enn før blitt en naturlig og viktig del av hverdagslivet. «Jeg har blitt mye mer opptatt av: Hva betyr Jesus i hverdagen? Mange mennesker har Jesus bare som en søndagsgud ... Viktig for meg å formidle at Jesus er der, midt i hverdagen, det nære og det naturlige.»

4.5.1 Andres erfaringer i møte med meg

Nye erfaringer i møte med Gud, enten det nå direkte skyldes utdanninga eller ikke, har også gitt endringer i omgang med nærmeste familie. Og det behøver ikke handle om at hele familien drar mer på retreat. En av dem reflekterer: «Forhåpentligvis har jeg blitt litt lettere til sinns, litt mer humor. ... har sett mer av Guds humoristiske sans.»

En av informantene i materialet understreker at hun nå bruker andre måter å formidle tro på til egne barn enn hun gjorde før. Fokuset er ikke lenger så stort på å be for alle som familien kjenner hver kveld. Derimot er det blitt viktig å velsigne barna, snakke om hva som har vært fint for dem i løpet av dagen og kanskje også hva som ikke har vært så fint, og så sette det inn i en bønneramme. Med tanke på bibellesning, har det blitt viktigere å undre seg sammen med barna over bibeltekstene enn å skulle forklare alt mulig. Familien preges også ellers av både retreat og prestens etterutdanning ved at de sammen har vært på familieretreat flere ganger, der både barn og ektefelle trives veldig godt. «Så det har jo preget dem og, da. Nå er de også bitt av basillen. Det preger meg at jeg kan dele det med familien.»

En av familiene har gjennom mange år reist mye på retreat, barna har vært med mye, også som husfolk, og de har fortsatt å reise alene på retreat som ungdommer og voksne. I tillegg har de fleste av familiens utenlandsferier vært preget av retreat i en eller annen form; Taize, Assisi, Roma, engelske klostre og kirker. Overraskelsen burde jo ikke vært stor for familien da Englandsturen gikk til Lindisfarne, og informanten siterer familien med latter i stemmen: «Og vi som trodde vi skulle på ferietur med shopping og sånn, og så viste det seg at det er stille retreat med pilegrimsvandring.» Samtidig stilles familien ofte fritt til å velge å være med eller

ikke når det er arrangementer og gudstjenester i nærområdet, for det er også lov å si at «det er gørr kjedelig å gå i kirken».

Også søsken kan gjøre erfaringer når det skjer endringer. Og endringene kan komme på mange ulike områder og måter. Etter noen års vandring med retreatter og åndelig veiledning er det en av informantene som reflekterer: «Søskenene mine vil nok kanskje si at jeg har blitt noe mer liberal.»

En av familiefedrene har hørt seg selv omtalt som «han er ikke typen til å sitte på trappa og glane.» Han reflekterer likevel over endringer som ektefelle eller barn kan merke, og mener å ha fanget opp at kona litt bedre liker den litt mer meditative ektemannen enn han som stadig var klar til å argumentere. Og han kjenner seg igjen og antyder at han kanskje også liker seg selv bedre med slik han har fått utvikle seg gjennom disse siste årene. En av de andre informantene sier det slik: «jeg tror nok de er mer komfortable med meg nå.»

En tredje informant synes å gjøre en erfaring som ligner litt: «I forhold til min kone, gjør jeg også framskritt på de tingene som jeg vet at hun blir sprø av.» Et av hans mål er å kunne bli mer den han er, framstå rausere. Han opplever at det nettopp er noe av det åndelig veiledning handler om, å bli rausere og mer lik Gud.

Ikke bare nær familie kan registrere endringer og ny type frukt i den enkelte informants liv. Det er vanskelig for den enkelte å skulle beskrive hva andre mennesker kan registrere, men noen av dem deler noen av de tingene de undrer seg over om andre ser og erfarer. Det å være en del av en etterutdanning som gir såpass mye fordypning også i eget liv, har gjort en av informantene mer tolerant i møte med andre mennesker i egen menighet, særlig de som «har en annen type fromhet enn [min] egen».

En understreker hva det betyr at han nå ser på seg selv mer med Guds øyne, som elsket for den han er. «Så håper og tror jeg at noe av det blikket kan jeg ha på andre mennesker.» Så kommer det med en liten latter: «Jeg tror kanskje det er en forandring der og jeg tror nok at noen ser det, selv om det er vanskelig å måle.» Og samtalen vris over mot alle de dagene og gangene det ikke er lett å se frukt av framgang og nytt Kristusliv. Men det må ikke hindre et fokus på vekst og utvikling i forkynnelsen, det oppleves som et forsømt område. «Jeg har veldig tro på at dette

med den daglige nærheten til Kristus og stillheten, da ... er det nåden som skaper noe.»

4.5.2 Gudsbildet

Flere av informantene var opptatt av gudsbildet, men på ulike måter og de deler ulike nyanser med meg. Som han som sier at «utvikling at Gudsbildet mitt er ikke markant endret eller utvidet, men erfaringen av Guds nærhet i ordløs bønn, den er blitt tydeligere og sterkere». Og en annen som deler litt av sin vandring:

Jeg har hele tida hatt den gode relasjonen, samtidig som jeg aldri helt har fattet at han gadd å frelse meg. Hadde det vært meg, hadde jeg vel aldri giddet å bry meg. Så hvorfor gadd han bry seg? ... Det blir gudsbilderelasjonen, ikke sant, nå er jeg en [han] faktisk bryr seg om og synes det er kjekt ... en som er stor nok til å kommunisere både med meg og pilegrimen på samme tid. Og som gjør det.

En av informantene var særlig opptatt av hvilket gudsbilde som formidles fra prekestolen til dem som kommer for eksempel med barna sine til dåp. Aktualisert delvis av at intervjuet skjer dagen etter ett-års-markeringen for 22. juli-katastrofen i Norge²⁵⁷ og av at hun selv skal ha gudstjeneste med dåp den kommende søndagen der teksten utfordrer, mener hun en lett kan bli for forsiktig:

De kommer til kirken, og hvis vi bare snakker om [at] Gud er kjærlighet litt sånn tamt, hva slags Gud blir det? Det blir ikke en troverdig Gud i hvert fall. Da blir det lett å tenke at hvis det skjer noe vondt, da finnes ikke Gud. Vi må dypere enn det. Vi skal ikke undervurdere de som sitter i kirkebenken. ... Vi kan formidle noe av dette uten å være svovelpredikanter. Det handler om å snakke sant om livet.

4.5.3 Relasjonen til Gud

En av hensiktene med åndelig veiledning er at den skal hjelpe den enkelte til å utvikle sitt personlige forhold til Gud.²⁵⁸ Dette synes den enkelte informant å kjenne seg igjen i, og en av dem understreker til og med at forholdet til Gud betyr svært mye i møte med alle ting. «Hadde det ikke vært for det, hadde jeg ikke giddet å drive med [åndelig veiledning], for det er helt grunnleggende.» De deler alle villig og raust

---

²⁵⁷ Lørdag 22. juli 2011 ble 77 mennesker drept i en terroraksjon i regjeringskvartalet i Oslo og på AUFs sommerleir på Utøya i Tyrifjorden. Året etter ble dette markert i gudstjenesten i svært mange kirker. Dagsrevyen viste klipp fra flere av talene og gudstjenestene på denne årsdagen.

²⁵⁸ Barry og Connolly, *The practice of spiritual direction*, ix.

av egne erfaringer underveis i intervjuene, også om hvordan de har erfart endringer og utvikling i det personlige forholdet til Gud.

En av informantene i materialet understreker den store betydningen den åndelige veiledningen hun selv har fått. At det faktisk er noen å snakke med, særlig gjennom de tause retreatene. «Jeg har jo nærkontakt med Gud underveis, men det er viktig med bekreftelse og korreksjoner, særlig på tause retreat. Men også i dagliglivet. Kjempeviktig.» Hun vil gjerne fortsette å ha sin egen åndelige veileder hele livet. Det er en velsignelse å ha det, og som hun sier: «Hvor har jeg ellers mulighet til å snakke om troen og livet?»

Vandringen med Gud kan ta nye veier avhengig av hva som rører seg i livet vårt og hva vi fokuserer på. En av informantene beskriver en endring som helt tydelig er til det gode:

[vandringen] er mye mer preget av en tillitsfull forventning til Gud ... at han vil at jeg skal dele liv og tanker og følelser med ham. Og når jeg gjør det – og ikke gjør det – så deler han med meg, uansett om jeg deler med ham eller ikke. Det er virkelig en vandring der jeg lærer ham og relasjonen vår å kjenne.

En av informantene reflekterer ganske lenge og i flere omganger over relasjonen til Gud, hva det er, hva hun selv formidler om den og hvordan den har endret seg. Hvordan går det an å holde fast på at «formingene av relasjonen skjer ved å se på Jesus?» Det var fascinerende å høre refleksjonen rundt i hvor stor grad det er naturlig å være opptatt av selve relasjonen – for det er jo ikke sånt som venner heller snakker om støtt og stadig, «det er ikke alltid det er det en gjør. Men vi er sammen, gjør ting sammen ... hva er det en vet skjer og hva er det en formidler?» Relasjonen til Gud kjennes både friere og tryggere og det å reflektere over de åndelige erfaringene «la dem få synke ned og fordypes på en måte ... det har vel gjort at jeg legger mer merke til Guds kommunikasjon med meg.» Og det har gitt større mot til å ta på alvor det som er og stole på at innspillene som kommer, faktisk kommer fra Gud. Samtidig handler det om noe mer enn å tjene Gud, gjøre ham glad, ha tillit til og tro på ham. Det handler også om å vokse i relasjonen, oppdage flere av Guds smil og invitasjoner. «Jo, jeg tror jeg regner ... mer med Gud sånn i eget liv ... på en annen måte enn før.» Og hun deler en episode der hun som barn danser på kjøkkenet og får spørsmålet om hva Jesus ville sagt om han kom inn og så det? Jeg vet ikke hva hun sa der og da, men tanken hun forteller om fra

innsida forteller om en levende og fri relasjon til Jesus som går langt tilbake i tid: «Han ville danset sammen med meg, vell!»

Det skaper en ny dialog med Gud for flere av informantene når erfaringen av å være elsket av Gud, får større rom i den enkeltes liv. Da endrer også dialogen med Gud seg og det blir vanskeligere å holde det for seg selv. «Når jeg ... føler at jeg kan åpne meg litt mer for Gud, så gjør det mye med meg ... kan kjenne meg elska av Gud og får sånn lengsel etter å gi det videre.»

Flere informanter uttrykker frustrasjon over det de opplever som en av «kontraktene» de gikk inn i studiet med, den trange rammen – at de skal be en halv time hver dag og som en sier: «være veldig sånn from, strukturert. Det er ikke helt min stil.» Men som samtidig sier noe om at hun har mye dialog med Gud hele veien, og at «han kommuniserer likevel».

En av informantene beskriver endringen i dialogen med Gud med ordene «mer åpen». Det har blitt færre forventninger til hvordan Gud skal kommunisere tilbake og større åpenhet for at han også bruker så mange ulike måter å svare på. Det har alltid vært en tro der på at Gud faktisk vil svare, men om det skjer «i dag eller i neste årtusen», det har vært opp til ham. Nå synes erfaringen å ha endret seg: «Nå er det mer sånn at han svarer nok med en gang, men svaret kan gjerne være 'Vent' eller 'Jeg er her'. ... [det har blitt] kanskje en mer voksen relasjon, ... jeg trenger ikke gå på nåler.» Og hun reflekterer over at i denne mer voksne relasjonen er det greit med en variasjon i graden av nærhet. Relasjonen er i bevegelse, og hun erkjenner at det kjennes greit, for det vil alltid være endringer.

[Det] kan være smertefullt og merkelig, men det behøver ikke å ha noe å si for relasjonen. ... Ørken, sandstorm, svart hav eller solskinn ... bevisstheten på et nærvær som er der, at han er med meg i det som er ... har [mer] blitt en base.

Så settes dette litt opp mot tidligere erfaringer av mer å være styrt av følelser og av behovet for konkrete og klare bønnesvar inn i enkeltsituasjoner.

... det som er min erfaring i kommunikasjonen med Gud, at han ikke er en sånn detaljist som har sånne sprellemenn som han får til å gå bortover sånn, han lar oss gå veien og er med oss på den. Han har sine tanker om hvor vi skal gå hen, det vet jeg, og så får han oss dit, det er ikke mitt problem, og det er ganske greit.

Bønneformer

En av informantene er tydelig på at bønnelister ikke fungerer for henne. «Jeg vil at bønn skal være noe jeg kan være engasjert i! Samtidig setter jeg nå større pris på faste bønner, de kan jeg hvile i.» Hun hadde alltid snakket mye med Gud og seg selv om alt hun opplevde, og på sin første retreat for mange år siden, fikk hun en bekreftelse på at «dette er faktisk bønn. Bønn i hverdagen.» Og hun deler av eksempler på hva bønn i hverdagen er for henne, blant annet å reflektere over livet og lese dikt og la seg berøre og utfordre. Eller be for familien mens hun trener. For henne har AVL-utdanninga og vandringer i retreatens landskap gitt henne et utvidet bønnebegrep. «Bønn er mye mer blitt en væren for meg.» Men de gamle bønnelistene klarer hun fortsatt ikke. Derimot var det godt å høre fra en veileder i en retreat at «bønn er en gave du har fått fra Gud» som en bekreftelse på å fortsette å be på den måten hun gjorde. Det ga hvile.

Nye bønneformer gir nye erfaringer. En av informantene kommenterer noe av endringen i dialogen med Gud slik: «Dialogen har blitt mer fredfull og den ordløse bønn er blitt mye viktigere.» I tillegg har flere sider av livets erfaringer blitt et tydeligere materiale inn i bønningen.

Flere av informantene setter ord på at det har skjedd en endring i dialogen med Gud i forhold til hvordan de nå ber – ikke minst for andre. De kommer fra en tradisjon med lange bønnelister for mennesker og behov. Som en av dem sier:

Jeg har dem [bønnelistene] vel for så vidt ennå, men jeg bruker dem ikke på samme måte som før. ... det er blitt mer å søke dialog og ikke så mye enetale og at bønner er noe mye mer enn å si fra hva jeg og andre trenger. ... men jeg tror at når bønnelivet blir sånn at det er like viktig å være stille og lytte og ta imot som det å fortelle, så kan nok og bekymringen for de daglige tingene gli litt i bakgrunnen.

Og det følger en undring som synes å reflektere en ganske stor endring i informantens dialog med Gud:

Er det vi som alltid skal ... komme med våre ønsker og krav, eller er det noe å søke Gud fordi han er Gud og ikke søke ham for nå trenger jeg det og det? Så kan det godt være det en trenger som gjør at en begynner å søke, men, men i det å være hos ham, så tror jeg det er et skifte som kan skje der at nå søker jeg ham fordi han er Gud.

En av de andre informantene deler mange av disse tankene og sier med et glimt i øyet: «klart jeg er mye mer stille. Jeg har jo ikke behov for å opplyse ham om alt

lenger.» Så kommer etter hvert noen av nyansene som handler om at hele livet er bønn og ikke minst en erkjennelse av en genuin endring: «Det å være bevisst på at Gud er med i mitt åndedrett.» Det skaper en ny avslappethet og det uttrykker kanskje den største endringen: «i stedet for 'jeg må, jeg må' – jeg tenker fortsatt at bønn er arbeid også, forbønn for mennesker er kjempeviktig – men for mitt personlige liv kan jeg bare hvile.» Og hun deler med meg en tegning fra en av ungene som viser hva mamma gjør på retreat: «Til mamma. Å gjøre ingenting.»

«Det viktigste for meg, som er en urolig sjel, er hvilen, ... helt grunnleggende viktig. Når jeg klarer å hvile, tenker jeg at så er Gud der ... banalt ... jeg tenker at dialogen med Gud er å våge å ta på alvor det som skjer.» For Gud er Skaperen av alt og den som gjenoppretter alt, derfor blir det menneskelige også så viktig, han er opptatt av hvordan jeg har det og vet hvordan han kan nå inn. Det krever en ny form for oppmerksomhet, forsøke så se hvor Gud er hen.

Selv det personlige kveldsritualet kan endres etter fordypning i åndelig veiledning. Som en av informantene som har vandret fra aktiv bruk av den lutherske syndsbejennelsen til i stedet å bruke «eksamen» og «tilbakeblikket på dagen». Det har til og med fått som konsekvens at han har formet et langt mer optimistisk åpningsledd for gudstjenester, som ivaretar syndsbejennelsen, men satt inn i en kontekst der mennesket som skapt og gudvillet beskrives. Og han har gjort dette fordi det er «viktig å supplere vår luthersk pietistiske tradisjon som har hengt seg opp i syndigheten og ikke fått med skapelsesdimensjonen i tydelig grad.»

En av informantene deler også med meg en utfordring, en åndelig øvelse og en hjelp fra en engelsk åndelig veileder – om å be en tekopp: «Du koker deg en god, stor kopp te, og så skal du drikke den opp, og da må du vente til den er så kald at du klarer å drikke den. ... Så nå, hver gang jeg tar en te-kopp, særlig denne, er jeg i bønn.»

Stillhet som utfordring og mulighet

Når livet så i tillegg gjør noen av de uventede krumspringene, betyr det at det igjen skjer endringer i dialogen med Gud. Ikke fordi han nødvendigvis blir fjern, men fordi stillheten blir vanskelig når livet står og dirrer og tar alt fokus. Det blir vanskelig å erobre stillheten, fordi den også gir så stort rom for det smertefulle. Da oppleves «eksamen», tilbakeblikket på dagen, som en god vei. Og referansen til

Ignatius som sier at om man ikke får bedt, så skal man i alle fall holde på med det (jf. 3.3.1 om hverdagsliv med tjenestefokus), gir en hjelp til å øve seg på å se etter Gud i det konkrete. En av informantene trekker også tråder til fagdagen i åndelig veiledning i juni 2012 der en av innlederne snakket om å bake brød som en bønn.

Stillhet kan være utfordrende og for mange en stor kamp, men den kan også være til stor velsignelse. Når jeg spør etter andre endringer knyttet til bønneliv og fokus, svarer en av informantene: «Det har skjedd noe med forholdet mellom det jeg er og det jeg gjør. ... verdien har flyttet seg mer over på det jeg er.» Fokuset har flyttet seg mye mer over mot det å være elsket av Gud «fordi jeg er skapt av ham, ikke fordi jeg får til eller presterer et eller annet.» Og han reflekterer over i hvilken grad dette er noe nytt, for teorien kjenner han jo, men som han sier: «kanskje at det å sette av tid til stillhet er noe som gjør noe med det.» Det var en voldsom kamp til å begynne med, for stillheten ble ikke slik han hadde ønsket det, og stillhet er vanskelig å få til. Men de gode erfaringene har kommet

det å sitte stille og ikke gjøre noe som helst ... der ser Gud meg og der er verdien. ... Fokuset er ikke på at nå må det skje noe nytt. ... men her er jeg hos Gud og kan være ærlig på at sånn er livet her og nå. Og så skaper han noe etter hvert. Det forutsetter ikke at jeg må opp på et visst nivå før jeg går videre. Det er frigjørende.

Og han kommer tilbake til det flere ganger utover i samtalen: «Jeg har veldig tro på dette med den daglige nærheten til Kristus og stillheten, da formes det noe på en annen måte, da er det nåden som skaper noe, Kristus som skaper noe.»

En av informantene sier noe om hvordan stillheten har vært til hjelp etter noen ganske dramatiske erfaringer i familien. «Jeg tror ... dette med stillhet, med åndelig veiledning har på en måte hjulpet meg å integrere det.»

Det er også interessant å høre at den som jobber mye med retreat merker en helt annen holdning til stillhet nå enn for noen år tilbake. Vel kan det fortsatt oppleves litt skummelt, men de erfarer at folk ikke er så redde for stillhet lenger. «De som er på leit, de som er søkende, åpne, de er ikke redd for stillheten. Mens før så var de jo det.»

4.5.4 Konkrete og praktiske trosuttrykk

Det er vanskelig å sette ord på hva som er frukter av eget liv, det er i stor grad andre mennesker som må komme med de tilbakemeldingene. Men den enkelte informant merker likevel klare endringer i sin måte å forholde seg både til egen tro og til andre mennesker på. En av dem understreker at selv om hun ikke på noen måte er påtrengende og er veldig opptatt av å møte mennesker med stor grad av varhet, «snakker [jeg] mye mer dagligdags om [troen] sånn i litt mer upassende sammenhenger» og det oppleves greit.

En av de andre velger å se på mulighetene ved å kjenne seg selv, både sine sterke og svake sider og våge å anerkjenne begge deler. «Det er ... grunnleggende, for hvis du da får trygghet til å se deg selv som du er og framstå som den du er, så skjer det fort store ting, eller verden forandres på en måte. ... men det er vanskelig å konkretisere det.»

Retreatliv, stillhet og åndelig veiledning er ikke det veldig innadvendt? Blir det ikke lett å lukke verden ute? For Ignatius selv var det umulig å lukke verden ute, for ham handlet det om å være sendt til verden.²⁵⁹ Under fagdage i juni 2010 satte blant annet Magnus Malm fokus på gudsrikedynamikken mellom kontemplasjon og aksjon. Dette kom en av informantene tilbake til i samtalen vi hadde: «Kjærlighetsforholdet til Gud må utvikle seg parallelt med kjærlighetsforholdet til mennesker.»

Ignatius selv var opptatt av kontemplasjon i handling. Det handler ikke bare om å elske Jesus, men også om å følge ham.²⁶⁰ En av informantene i materialet mitt reflekterer over noe av dette og mener åndelig veiledning kan korrigere det innkrøkte i oss, fordi noe av hensikten er at livet vårt skal bli slik Jesu liv var.

Da skulle også mitt liv bli mer konkret i forhold til andre og troen bli mer synlig på den måten. ... Det er jo en del av lengselen at det jeg søker hos Kristus skal bli synlig og at hans liv skal bli synlig gjennom mitt.

---

²⁵⁹ Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 104, 59.

²⁶⁰ Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 104, 59.

4.5.5 Hva med framtida?

Vil denne fordypningen i åndelig veiledning få noen konkrete følger for den enkeltes framtid? På ett punkt har i alle fall AVL-etterutdanninga fått konsekvenser. To av prestene uttrykker på hver sin måte at uten denne utdanninga, er de usikre på hvor lenge de ville fortsatt som prester. De uttrykker begge to at åndelig veiledning er noe de har lyst til å prioritere i tjenesten sin framover og som er med på både å gi mot og se muligheter for seg selv i presterollen den tida de har igjen. Den ene av dem sier noe om prioriteringene sine for resten av prestatjenesten: «Jeg ønsker å bruke resten av prestatjenesten min på gudstjenester, begravelser og åndelig veiledning.» Den andre setter dette blant annet opp i et avslutningsperspektiv:

[Nå ser] prestejobben ... mye mer spennende [ut] enn den ville vært uten. Og ja, jeg vet ikke hvor mange år jeg skal jobbe, men jeg tror og dette kan gjøre at jeg gjerne jobber lenger enn det jeg kanskje ellers ville gjort. Det er noe med det her som jeg ønsker å formidle ... videre, i alle de sammenhengene jeg er som prest.

Drøm og realisme går ikke alltid hånd i hånd for den enkelte, men det hindrer ikke drømmene om å få lov til i framtida å jobbe 50 % med åndelig veiledning og retreatarbeid og 50 % som menighetsprest.

For noen synes åndelig veiledning og retreatarbeid å nærme seg å bli en livsstil, de vil være i det, leve med det, fortsette å fordype seg og lære mer. Og som en sier: «Vi øver oss sammen litt hele tida med [staben].»

En annen av informantene setter ord på mer av de personlige elementene for framtida. Hun ønsker å fortsette å prøve ut nye måter å ha daglig andaktsliv på. «Det går an å utforske nye ting. Det er lov til å prøve, og så velge det som fungerer. ... Det finnes [ikke] noen mal eller fasit. Gud handler med oss på ulikt vis.» Hun reflekterer videre litt oppsummerende om utdanningas betydning for henne og sitter igjen med tre viktige stikkord: «Frihet, nåde og Gud handler ulikt.»

Det finnes flere tradisjoner å gi åndelig veiledning innenfor, noe passer for noen og noe for noen andre. En av informantene understreker at det er viktig ikke å stagnere, men fortsette å utvikle seg, også slik at hun skal kunne evne å møte også dem som ikke treffes av den «ignatianske måten ... for alle må få gå sin vei med Gud».

4.5.6 Avsluttende kommentarer i intervjuene

Mot slutten av alle intervjuene spurte jeg utvalget mitt om de hadde spørsmål til meg eller andre kommentarer og ting de ønsket å legge til. En av informantene var opptatt av å bruke også selve intervjusituasjonen til mer refleksjon og spurte om å få råteksten fra intervjuet for eget videre arbeid og læring. En av de andre uttrykte takknemlighet over den endringen hun ser innenfor Den norske kirke, at det nå er dannet både nettverk og et miljø som vil jobbe videre med åndelig veiledning.

Så lar jeg en tredje informant få gi den avsluttende kommentaren så langt, når hun sier:

Det kan godt hende at jeg, tiltrukket av sånne ting i utgangspunktet, liksom hadde funnet en annen vei hvis det ikke hadde vært disse kursene, men jeg er veldig glad for det. Det har gjort veldig mye med mange sider av livet. Fordi Gud er i alt.

Når jeg nå i kapittel 4 har presentert intervjuene og satt dem sammen tematisk, vil jeg i neste kapittel drøfte noen av funnene med utgangspunkt i de samme intervjuene.

5 Forskningsresultat og drøfting

Med utgangspunkt i det som hittil er presentert, er det interessant å sammenholde noen av funnene i analysen min med noen av de teoretiske perspektivene, for på den måten å drøfte noen sider ved problemstillingen min og komme fram til noen mulige konklusjoner. Ser vi noen spor av denne utdanninga i den enkeltes liv? Forskningsspørsmålene mine inviterte til beskrivelser av konkrete endringer – så langt det er mulig ut fra subjektive erfaringer og erindringer.

Jeg vil i det følgende ta utgangspunkt i noen av informantenes innspill og kort starte med noen av de erfaringene informantene synes å være ganske samstemte om. Videre vil jeg se på helhetsperspektivet og noen av de områdene der dette kom tydelig fram under intervjuene. Veiledning er et av de store temaene i denne oppgaven og jeg vil forsøke å se på noen paralleller og utfordringer, slik noen av informantene har satt dette på dagsorden. I forbindelse med utvalget mitt av informanter, undret jeg meg over om det ville dukke opp ulike erfaringer med utdanninga avhengig av hva slags tjeneste den enkelte sto i. Dette vil jeg reflektere kort over. Videre har jeg lagt merke til at flere av informantene mine uttrykker endringer hos seg selv i møte med mennesker som ikke har en avklart eller definert kristen tro. Siden hensikten med åndelig veiledning er at den enkelte skal utvikle sitt forhold til Gud, er det interessant i hvilken grad de også klarer å formidle dette videre, ikke bare ta det opp i seg for eget liv. Til slutt vil jeg drøfte endring som nøkkelbegrep med utgangspunkt i den enkeltes erfaringer.

5.1 Felles erfaringer?

Sju ulike personer med hvert sitt utgangspunkt og ståsted, godt spredt geografisk og i ulike typer tjeneste. Er det noe av det de har erfart som de er samstemte i? Mange av dem uttrykker en større bevissthet på og erfaring av sammenhengene i tilværelsen. «Forholdet mellom jobben ... og resten av livet ... har kunnet bli integrert i større grad enn det var tidligere.» Tittelen på denne oppgaven bruker noen av de ordene som går igjen hos dem alle: Større frihet, større trygghet, større raushet og større åpenhet. Dette er ikke minst tydelig når de snakker om konsekvenser for rollen sin som samtalepartnere eller åndelige veiledere. «Det har gjort meg friere ... og tryggere... i min gudsrelasjon og dermed også i relasjonen til andre».

Når de setter ord på hvilke elementer av utdanninga som har betydd noe for dem, er det seks av sju som understreker veiledningsgruppene betydning og det jeg har kalt «egen åndelig praksis».²⁶¹ I forbindelse med intervjuene, er det likevel få som utdyper noe om hva konkret som har vært viktig med gruppene. De som sier noe om det, setter ord på både takknemlighet – «det er klart jeg hadde ikke forventa at jeg skulle lære så mye gjennom gruppeprosessen, gjennom disse verbatimene og supervisjonsdelen» – og frustrasjoner. Jeg oppfatter den sistnevnte type kommentarer mest som et hjertesukk og et innspill til en generell evaluering; «prestene monopoliserte dette ... fullstendig uten antenner for at ikke alle sto i den settingen.»

Men alle, også den som ikke har krysset av på skjemaet for bakgrunnsinformasjon om at egen åndelig praksis har gitt størst utbytte, deler erfaringer med meg fra sitt eget åndelige liv med Gud og noe av hva de har oppdaget i løpet av disse årene. Det de i alle fall har felles, opplever jeg kan samles under overskriften «en ny erfaring av Guds nådige nærvær», og jeg lar dem alle få komme til orde:

- «Erfaringen av Guds nærhet i ordløs bønn er blitt tydeligere og sterkere.»
- En ny erfaring av at «Gud er en det er trygt å være hos».
- Erfaring av en ny «hvile i at jeg er i Gud ... og Gud i meg.»
- «Min egen vandring med Gud er mye mer preget av en ... tillitsfull forventning til Gud.»
- «Når jeg klarer å åpne meg litt mer for Gud ... kan [jeg] kjenne meg elska av Gud og får sånn lengsel etter å gi det videre.»
- Fokuset er mer flyttet over på «det å være elsket av Gud fordi jeg er skapt av ham, ikke for det ... jeg presterer.»
- «En helt ny hvile [både] i at jeg ikke trenger å forstå og ... at jeg ikke har behov for å opplyse ham om alt lenger.»

Mange av endringserfaringene de deler med meg, er de ikke alene om, men det er heller ikke alle som sier noe om det. Det vanligste i mitt materiale er at det er to eller tre som har sagt mer eller mindre det samme. Som hvordan de nå i større grad deler av egne erfaringer i forkynnelsen; «det har gjort at jeg i mye større grad tør å snakke om erfaringer ... mye mer praktisk» (jf. 4.3.1). Eller at måten de forbereder seg på er blitt annerledes fordi den ignatianske måten å møte teksten på gjennom innlevelse har blitt en naturlig del av forberedelsen. «Kristus blir en nærere person

---

²⁶¹ Se detaljer i vedlegg 2 og 3.

til livet gjennom den måten å møte teksten på ... tidsforskjellen mellom den gang og nå blir mer og mer borte, og møtet skjer i dag og ikke bare den gang.»

5.2 Tør vi tenke helhetlig?

Et sentralt tema innenfor ignatiansk åndelig veiledning er som vi har sett, «Gud i alt». For Ignatius var det helt naturlig å se etter Gud i alt, men hva reflekteres i møte med informantene mine? Når Hughes presenterer noe av utfordringen i vår tid, beskriver han en splittet spiritualitet der bant annet det åndelige skilles fra det materielle og fra det psykiske, slik vi ser det også i språket vårt når vi så ofte snakker om skillet mellom hode og hjerte, mellom fornuft og følelser.²⁶² Jeg opplever at noen av informantene mine indirekte problematiserer én side av dette, når de setter ord på hvor vanskelig det er å skille fra hverandre de enkelte elementene i sin egen livsvandring i løpet av utdanningsforløpet (se 4.1). Hva har med studiet å gjøre, hva skyldes deres naturlige utvikling mot et liv som godt voksne og hva handler om Guds inngripen i deres liv? «Det går inn i en stor lapskausgryte.» For dem oppleves dette som en helhet, og for flere av dem synes det også vanskelig å skille hva som er jobb og hva som er opplevelsen av Gud: «Disse kan ikke løsrives fra hverandre.»

Prest hele døgnet

Et par av informantene mine uttrykker tydelig at det ikke går an å være prest eller ansatt innen annen kristen virksomhet litt av døgnet og så en privatperson resten. De bærer med seg rollen hele tida og er opptatt av at det de gjør og formidler skal være det samme, enten noen treffer dem med eller uten «skjorta» på. Det er vanskelig for dem fullstendig å dele inn livet mellom jobb og privatliv, fordi de to tingene henger så tett sammen.

En av dem understreker nødvendigheten av å leve sant og deler en episode knyttet til en situasjon med en kollega som likte øl, men ikke syntes vedkommende kunne gjøre det som prest, bare andre steder. Min informant reagerte kraftig og tenkte:

Hvis du synes det er galt å ta en øl som prest, da hadde jeg ikke gjort det i det hele tatt. Da får jeg avstå fra det. Men jeg kan si at det er greit å ta en øl, og det står jeg inne for i alle sammenhenger, men jeg ville kanskje ikke gjøre det hos naboen hvor jeg treffer konfirmanter, men jeg vil stå for det. Det må være helhet i livet, jeg har bare ett liv.

---

²⁶² Hughes, *Gud i alt*, kapittel 1, men tematikken ligger under gjennom hele boka.

Informantene mine har med andre ord et holistisk fokus og perspektiv over livet. En av dem understreker at dette har forsterket seg i løpet av tida med utdanninga;

Det jeg gjør må være sant, og det må tåle lyset ... jeg tror den åndelige veiledningen har vært med på å styrke meg i [det] ... Det er nok ting som alltid har ligget der, men som har åpnet opp og som jeg har tenkt at det er riktig, for det er sant og det holder.

Dette kan nok sees på som et gammeldags presteideal, det å være prest døgnet rundt enten man er fysisk på jobb eller ikke, men en av informantene i materialet mitt understreker at helheten i livet er en nødvendig og en viktig del av det å være prest og menneske. Det handler om sammenheng mellom liv og lære og det å leve så integrert som mulig.

Derfor er et også interessant at to av informantene mine setter klare ord på at deres personlige liv med Gud også hører til innenfor tjenesten og arbeidsdagen: «[jeg] med mye større frimodighet tar tid til stillhet, til åndelig lesning, selvsagt går i veiledning og gir veiledning i tjenesten.» (Jf. 4.4). De begrunner det med det kallet de har fått, de skal faktisk også ta vare på seg selv og sin relasjon til Gud. Det må med andre ord være rom for både påfyll, veiledning og fordypning innenfor en tjeneste som skal føre mennesker til Jesus og en fornyet relasjon til Gud. Dermed kommer også den stadige dialogen med Gud, hele dagen, opp i bevisstheten på en ny måte, og Ignatius' beskrivelse av at hele livet er dialog, blir gjenkjennelig også for mine informanter.

Innkrøkt eller utadrettet?

Ignatius og hans retningslinjer for åndelig veiledning blir ofte beskyldt for å gjøre pilegrimene mer innadvendte og selvsentrerte, at de åndelige øvelsene oppfordrer den enkelte til å bli selvopptatt. Men hva sa Ignatius, og hva slags frukter eller spor ser en hos mennesker som går i åndelig veiledning? Ignatius' hensikt med de åndelige øvelsene var å være i konstant dialog med Gud selv, forsøke å skjelne Guds gode vilje for hans liv og på den måten også tjene Gud på best mulig måte – til glede for andre mennesker og det samfunnet han var en del av. Han ønsket også å bringe dette videre til andre.

For meg blir det derfor interessant å se informantenes erfaring av at nye sider ved livet kommer i fokus. Som når menigheten, etter at presten har fått en idé under en bønnestund, etter noe drøfting tar initiativ til nye utadrettede tiltak for bydelen den

ligger i: «Diakoniuke ... det var sånne praktiske ting i nærområdet ... vi hadde ikke noe forkynnelse, men for meg ble det veldig sånn en åndelig ting, dette har virkelig med Gud å gjøre!» Eller når det dannes grupper som møtes i kirkerommet fordi mennesker ønsker å snakke om livet, enten de tror eller ikke (jf. 4.3.6). Slike utsagn viser at fordypningen setter spor og gir resultater som peker utover den enkeltes liv alene med Gud. Engedal har skrevet en artikkel om hvordan det er å leve midt i livet og peker på noe lignende:

Den egosentriske selvopptattheten er alltid en fare som kan føre oss ut i ufruktbart ørkenland. Men det finnes altså en annen form for selvopptatthet. Det finnes en form for selvopptatthet som er gudvillet og god – og dessuten psykologisk sunn og nødvendig. En opptatthet av meg selv og min livshistorie som ikke binder meg til mitt eget, men frigjør meg til et liv i større åpenhet og omsorg for andre. Det finnes en vei mot dypere selverkjenning som simpelt hen er et svar på Guds kall til å forvalte skaperverket – også den lille delen av det som bærer mitt eget navn.²⁶³

For meg understreker dette betydningen av en bevissthet om hva vi gjør med det vi tror (jf. 1.5). Og som Joachim Grün sier: «Når vi erfarer at Guds sønn fødes i vårt hjertes dype grunn (jf NoS nr 45: Mitt hjerte alltid vanker), og den opprinnelige kjærligheten mellom Gud og mennesker gjenopprettes, da blir den til handling.»²⁶⁴

Da skaper det undring når jeg ser i evalueringen som alle deltakerne selv har gitt av utdanninga, noe som kan tyde på en mindre grad av sammenheng og mindre grad av helhet. For går en til materialet fra deltakerevalueringen, sier 93 % at dette har vært svært relevant for dem personlig, mens bare 59 % sier at dette har vært svært relevant i forhold til tjenesten eller jobben de gjør.²⁶⁵ Hva er det som gjør at mange likevel skiller mellom eget liv og tjeneste på en slik måte at det som skjer i livet i mindre grad får sette spor i tjenesten? Mitt materiale sier ikke noe om det, men det er en interessant observasjon på hele kursgruppa som støtter Hughes' påpeking av den store splittelsen.

Kan vi stole på følelsene?

I mye luthersk og protestantisk veiledning har det vært et fokus på at vi ikke skal stole på følelsene, det er det objektive Guds ord som skal være vår rettesnor. Men er dette hele bildet? Ignatius inviterer oss til virkelig å stole på følelsene våre, prøve

---

²⁶³ Engedal, «Mellom faktum om futurum», 168.

²⁶⁴ Grün. «Utviklingen av åndelig veiledning i Norge», 39.

²⁶⁵ Pirjo Krabye, *Resultater av sluttevalueringen åndelig veiledning 2: 3-årig videreutdanningskurs 2008-2011* (Oslo: Menighetsfakultetet, 2011), 8.

hva som er kilden til dem og så bruke dem som viktige premissleverandører inn i våre valg (jf. 3.3.3). Hughes understreker følelsenes klokskap, «de oppfatter langt mer enn vår fornuft ... Følelsene er veldig avslørende, for de kan avdekke vårt selvbedrag.»²⁶⁶ Og de styrer oss i retning fra eller til en konkret handlemåte. Hughes har også sagt at «det er som følelsene våre er en åre av edelt metall. Vi bruker ... kanskje hele livet på å forfølge årer som kan ta oss dypere inn i underet og mysteriet i vårt innerste vesen».²⁶⁷ I følge May-Bente Matre, advarer Ignatius aldri mot sterke følelsesuttrykk, mot oppriktighet eller sinne i bønner, han advarer bare mot «den uberørte selvbeherskelsen.»²⁶⁸

Da er det spennende å se hvordan særlig to av informantene mine understreker både det skumle i å skulle ta sjansen på å bruke egne følelsesreaksjoner i veiledningssamtalene som en slags «retningsvisere» i møte med pilegrimen, og samtidig hvordan de gjør erfaringer av at magefølelsene bidrar konstruktivt til at pilegrimen gjør nye oppdagelser. Da blir varheten viktig for dem, det å være forsiktig utprøvende og speilende på det de ser – tårer, kroppsholdning og mimikk, men også på egne kroppsreaksjoner. Som en av dem sier: «Jeg kan oppfatte feil eller si feil, og da merker jeg det fort på stemningen. Det betyr ikke at det ikke kan være et viktig spor, men da lar jeg det ligge til senere og ser hva som skjer.» Det er viktig for dem å ha sine egne kanaler åpne for Gud og ikke være påståelige i sine oppdagelser og utprøvningsprosesser.

Det er også en av informantene mine som reflekterer rundt bruken av verbatim²⁶⁹ og hvor utrolig nyttig det har vært, ikke minst å kjenne etter hva det egentlig var som skjedde i en samtale. Hun reflekterer mye mer i forbindelse med samtaler nå og uttrykker hvor mye hun har lært gjennom det og hvordan dette fokuset har åpnet opp for en mye større ærlighet i møte med egne følelser underveis i samtaler. Hun har alltid vært oppmerksom på egne følelser, men nå bruker hun det mer bevisst også i møte med pilegrimen. «Jeg har ... erfart at [magefølelsen] formidler viktig kunnskap, ... og skal jeg være ansvarlig, må jeg faktisk ta den på alvor.» Det virker som om det også har gitt større frimodighet til å utfordre pilegrimen til å

---

²⁶⁶ Hughes, *Gud i alt*, 80, 105, 71.

²⁶⁷ Hughes, *Gud i alt*, 76.

²⁶⁸ Sitert av May Bente Matre under temaet *Affektbevissthet i åndelig veiledning*, på fagdag i åndelig veiledning i Oslo, 10.6.2013.

²⁶⁹ Å skrive ned alt en husker fra en veiledningssamtale, både ordene som ble sagt og følelsesreaksjoner hos seg selv og pilegrimen.

kjenne etter for sin del og til å ta egne følelser på alvor, slik de faktisk kommer til overflaten i møte med bibeltekster, bønnetider og livet sammen med Gud – som er i alt.

Med andre ord synes det som om det bygges noen broer over den splittede åndeligheten som Hughes beskriver, og det er blitt skapt noen nye sammenhenger og en større integritet mellom liv og tjeneste gjennom prosessene i denne utdanninga i åndelig veiledning. Informantene mine erfarer endringer og tør både tenke og handle mer helhetlig og holistisk enn før.

5.3 Veiledning

I møte med mine informanter har jeg lett etter spor som møtet med den åndelige veiledningen har satt i den enkelte når de har fordypet seg i det og levd med dette over tid. Spor, lest av som endring. Det jeg først og fremst har funnet av spor når det gjelder åndelig veiledning generelt, er en større bevissthet og en større grad av refleksjon hos den enkelte i møte med både tradisjoner, pilegrimers liv og historier og ens egen rolle og vei; «En [ny] bevissthet om at Gud også snakker til meg i samtalene, et det ikke bare er mellom [pilegrimen og Gud], men at det ofte ligger en invitasjon til meg i samtalene.» Det har vært spennende å møte alle de ikke helt ferdig tenkte tankene og all undringen som den enkelte deler med meg underveis i intervjuene. Er det slik at denne tradisjonen i seg selv også åpner opp for en større grad av undring i og med fokuset på erfaringer og det å kjenne etter og reflektere? Det synes som om det er greit at ikke alle spørsmål får konkrete svar. Og kanskje er det i seg selv en viktig endring for informantene mine.

Jeg har tidligere nevnt at det finnes klare paralleller mellom den tverrfaglige veiledningsteorien og teorigrunnlaget for åndelig veiledning. Veiledningsfaget som sådan står dypt forankret i den sokratiske tradisjonen, så når Anselm Grün forsøker å plassere den åndelige veiledningen inn i et større bilde, skriver han blant annet: «Sokrates ville ikke lære bort noe til menneskene, men heller være nyttig for sjelene og vise dem en vei til et moralsk høyverdig liv.»²⁷⁰ Det handler om å være veiviser, fødselshjelper og medspiller, ikke en endringsagent, slik jeg også understreket i

---

²⁷⁰ Grün, *Åndelig veiledning som livshjelp*, 9.

kapittel 3.2. Men veiledning kan være et viktig bidrag til å håndtere endring.²⁷¹ Samtidig erkjenner vi at endringer vanligvis vil være en frukt av veiledning og det å bli bedre kjent med seg selv.²⁷² Vi kjenner igjen noe av dette hos Ignatius. Målet hans er den direkte dialogen mellom pilegrimen og Gud, og i den grad det trengs veiledning, skal denne hele tida ha som fokus å hjelpe pilegrimen til den direkte dialogen (jf. 3.3.2). Så vil det være Gud som bidrar til og skaper endringene, ikke veilederen. Men endringene kommer som en konsekvens av at pilegrimen, oppmuntret av veilederen, tar sjansen på å lytte til Gud gjennom sine egne erfaringer.

Bruk av ulike verktøy innenfor åndelig veiledning

Informantene mine formidler at det har vært noe fokus i løpet av utdanninga på hva slags verktøy som kan fungere godt i veiledningssituasjonen. En av dem trekker fram uklarhet rundt bruken av ignatianske verktøy og metoder. For hva er egentlig «den ignatianske verktøykassa»? Vedkommendes opplevelse var at mange av disse verktøyene er felles med andre tradisjoner innenfor blant annet psykologi. Hvorfor da ikke sette konkrete ord på hva som er hva og samtidig understreke hva som gjør at akkurat disse verktøyene fungerer så godt innenfor konteksten av åndelig veiledning? «Det er så mye lettere å kalle en spade for en spade, for da vet du hva du skal bruke spaden til, og så bruker du greip når du skal bruke det. ... ikke åndeliggjøre det som ikke skal åndeliggjøres.» Og hun understreker at det kan være uproblematisk å gjenoppdage gudserfaringen også gjennom andre fagtradisjoner, «men da er det greit å vite hva en ... holder på med.» Hun etterlyste opprydding i begrepsapparatet og metodejungelen, fordi det ville hjulpet henne og andre til å holde fokus på selve poenget i stedet for å bruke krefter på å forsøke å sortere i hva som var hva.

Et par av informantene mine var også opptatt av den måten de opplevde at kroppsspråket hos veilederen hadde fått fokus. Er det virkelig slik at den eneste rette måten å møte en pilegrim på er med en litt saktmodig og helt nøytral sittestilling med hendene i fanget og at den eneste måten å respondere på verbalt skal være speiling?

---

²⁷¹ Dyrkorn og Dyrkorn, *Innføring i gestaltveiledning*, 11.

²⁷² Dyrkorn og Dyrkorn, *Innføring i gestaltveiledning*, 87, siterer Beisser som understreker: «Endring finner sted når man blir den man er, og ikke når man prøver å bli noe man ikke er.»

Flere kjente seg ubekvemme med noe av dette og fryktet for at åndelige veiledere kan ende opp som en veldig ensartet gruppe som bare et fåtall mennesker vil kunne kjenne seg igjen i. Som en uttrykte det: «Vi trenger ulike typer åndelige veiledere, ulike personlighetstyper og begge kjønn.» Det må ikke bli slik at en må være en introvert dame med «bedesteg» for å passere nåløyet og hjelpe mennesker til å snakke direkte med Gud.

[Hvem vet om jeg blir] en sånn stille, fin nonne som sitter fint i ro, og det kan jo hende at jeg blir det, men ellers velger jeg å ikke følge de rådene ... Der kommer det igjen, at jeg reflekterer mye mer.

Det er viktig at veilederen ikke blir et forstyrrende element inn i pilegrimens dialog med Gud. Likevel er det en av informantene som uttrykker, på tross av fokuset på ro og speiling, en ny trygghet i at Gud faktisk har skapt henne som mer livlig, og derfor også bruker hennes ikke fullt så statiske kroppsspråk i møte med pilegrimen.

Et par av de andre informantene løfter opp utfordringen med bare å speile verbalt, muligens utfordre, men ikke komme med råd. En av dem påpeker at Den hellige ånd kan gripe inn med en hilsen til pilegrimen, enten det kommer som et bibelord eller som en tanke som kan presenteres som forslag. En av dem deler erfaringer med meg der slike «hilsener» både har vært bomtreff og «ekstremt produktiv».

En av de andre reflekterer rundt at pilegrimer også kan leve etisk helt på sida av det Bibelen anbefaler, men de velger likevel å komme til åndelig veiledning. Skal en da bare speile det som formidles, eller kan en faktisk også påpeke at her er det et manglende samsvar mellom måten du lever på og det Guds ord faktisk sier? Og særlig hvis en ser at dette er et handlingsmønster som også har store konsekvenser for andre mennesker. «Vi kan tro at Gud virker og vi bare speiler ... men kan det hende også at hvis det handler om utenomekteskapelige forhold; 'hva tror du Gud sier til din kone om dette?'» Hun hadde ikke selv noe entydig svar, men ønsker å ha øye for konsekvensene mens pilegrimen er «ute på sin vandring.» Det virket som om det var vanskelig for henne ikke å skulle løfte fram utfordringene hvis hun møtte dem hos en potensiell pilegrim. Her får hun støtte av Malm, som med henvisning til Bergprekenen og at Jesus må få gjenopprette oss på alle livets områder, understreker at «den andliga vägledningen inte [kan] backa inför relationer, sexualitet, pengar, makt och allt annat som livet är fullt av.»²⁷³

---

²⁷³ Malm, «Vad hjälper mot vår inkrökthet?», 17.

Dette oppleves vanskelig, å balansere mellom kjærligheten og speilingen som skal gi egenoppdagelse og en større bevissthet om Guds plass i mitt liv på den ene sida og en slags tillatelse til å leve helt på tvers av det Gud faktisk ønsker for livene våre på den andre sida. Er vi som pilegrimer og åndelige veiledere oppøvd i og villige til å lytte etter erfaringene slik Ignatius gjorde og kjenne på «ettersmaken» og følge den gode *consolation*? I dette scenariet er det snakk om erfaringer i å skjelne åndene (jf. 3.3.3) og gjenkjenne det som gir den falske trøsten som leder oss på avveier.

Ignatius er svært klar når han omtaler den ondes evne til å forvandle seg til en lyssets engel som «[går] in genom den fromma själens dörr och ut genom sin egen ... genom att förleda själen till sina dolda bedrägerier och perversa avsikter.»²⁷⁴ Da er også Ignatius tydelig på at veilederens rolle er å hjelpe pilegrimen til å betrakte hvor det hele gikk galt, hvor fristelsen kom og så finne veien ut og tilbake til en sann *consolation*.²⁷⁵ Altså en invitasjon til å være tydelig, om enn på en vennlig måte som gir mot og kraft til å avsløre den ondes knep²⁷⁶ og til å justere livskursen. Kan denne tradisjonen bidra til at veilederne også tør å være tydeligere på hva Gud sier om livets retning? Det virker som om i alle fall en av dem etterlyser en slik endring når han på generelt grunnlag beskriver kirken som «blodfattig» og åndelig veiledning som en slags redning for kirkens troverdighet (jf. 4.3.7). Men akkurat dette skal jeg komme litt tilbake til.

Gestalttenkning og ignatiansk åndelig veiledning

En viktig premiss innenfor mye veiledningsteori er at den som kommer i veiledning selv er ekspert i sitt eget liv. «Når læreren er klok, inviterer han deg ikke inn i sin visdoms hus, men leder deg til dørterskelen av din egen forstand.»²⁷⁷ Det er da også noe av grunnen til at en som veileder ikke skal gi råd, fordi «personlig utvikling fungerer best når man hjelpes til å oppdage/finne egne svar og løsninger, framfor å bli dem fortalt».²⁷⁸ For meg er dette som å høre Ignatius når han i innledningen til de åndelige øvelsene beskriver hvorfor det er så viktig at pilegrimen på egen hånd reflekterer i møte med bibeltekstene: «... så har hon större glädje och skördar rikare andlig frukt än om vägledaren hade förklarat mycket og utveklat berättelsens

---

²⁷⁴ Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 332, 143.

²⁷⁵ Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 334, 144.

²⁷⁶ Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 7, 20.

²⁷⁷ Kahil Gibran (1967) sitert i Dyrkorn og Dyrkorn, *Innføring i gestaltveiledning*, 21.

²⁷⁸ Dyrkorn og Dyrkorn, *Innføring i gestaltveiledning*, 16.

innebörd.»²⁷⁹ Dette understrekes igjen av den minimalistiske regelen innenfor gestaltveiledning, at man som veileder «bidrar og støtter så mye som nødvendig, og så lite som mulig.»²⁸⁰ Ignatius fokuserer på at veilederen skal være balansepunktet, slik at det er Skaperen selv som får rom og mulighet til dialog med pilegrimen.²⁸¹

Med min bakgrunn fra tverrfaglig veiledning er det interessant at et par av informantene selv understreker hvor mye de synes de har å hente fra gestalttenkningens fokus på «her og nå» og hverdagserfaringene. «Folk er ikke nødvendigvis så opptatt av teorier, men de er opptatt av å få livet sitt til å fungere.» Det gjelder for veilederen å velge metoder som bidrar konstruktivt inn i den enkeltes liv;

Det kanskje viktigste bidraget fra gestalttradisjonen i veiledning handler nettopp om hvordan vi på en metodisk og best mulig måte kan anvende og utvikle vår evne til oppmerksom og bevisst tilstedeværelse.²⁸²

Med Ignatius' fokus på det som faktisk skjer i bønnetidene og i hverdagslivet, erfarer de at verktøy fra gestalttenkningen kan være nyttige i møte med pilegrimenes erfaringer. Ikke minst når distraksjonene kommer, de en har så lett for å flykte fra som uvesentlige, men som så ofte kan fortelle oss hvem Gud er for oss der og da.²⁸³ Oppmuntringen til likevel å holde fast på det som faktisk skjer, bidrar ofte til ny innsikt, utvikling – og på sikt nødvendig justering og endring i pilegrimens eget liv.²⁸⁴

Ignatiansk veiledning i protestantisk kontekst

Dette er et stort tema som det ikke på noen måte er mulig å gå i dybden på her. Jeg ønsker likevel å hente det fram, fordi en av informantene peker på noen utfordringer knyttet til forholdet mellom luthersk og katolsk tradisjon. Hun opplever at det underveis i utdanninga var knyttet en del usikkerhet til hvordan en skulle og kunne omplassere det katolske og det ignatianske inn i en luthersk folkekirke, og hun syntes hun fikk få konkrete svar: «vi var liksom litt på leting sammen». Jeg har ingen svar på dette, men velger å løfte fram noe av det informantene sier om hva

---

²⁷⁹ Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 2, 18.

²⁸⁰ Phillipson (2001) sitert i Dyrkorn og Dyrkorn, *Innføring i gestaltveiledning*, 19.

²⁸¹ Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 15, 23.

²⁸² Dyrkorn og Dyrkorn, *Innføring i gestaltveiledning*, 32.

²⁸³ Hughes, *Gud i alt*, 81-82.

²⁸⁴ Malm, *De stumme bildene*, 51.

den ignatianske tradisjonen har gjort med dem, samt et perspektiv hentet fra teorien.

Hvorfor har den ignatianske spiritualiteten fått såpass stort nedslag innenfor den norske kirkevirkeligheten? Når flere av prestene i materialet mitt understreker at de på grunn av mulighetene for å gi åndelig veiledning innenfor denne tradisjonen ser for seg at de får mer glede i tjenesten og kanskje kan stå lenger enn første mulighet for å gå av med pensjon (jf. 4.5.5), sier det noe om bærekraft og slitestyrke innenfor denne tradisjonen. Det er også to av prestene som mener at uten dette fokuset, vil kirka kunne miste sin troverdighet som kirke (jf. 4.3.7). Så for dem betyr arbeidet med åndelig veiledning noe i nærheten av et være eller ikke-være for Den norske kirke, «jeg tror at folk i mye større grad enn [vi] skjønner ... forventer en kirke som har åndelighet som kjennetegn og identitet». Så langt jeg leser ut av mitt materiale, er det ingen av dem som problematiserer teologien i dette, de har fokuset på erfaringene og mulighetene som dette fokuset gir for et fornyet og fordypet gudsliv for alle.

Et annet aspekt kommer fram når informantene mine deler med meg noen erfaringer fra kasualiasamtaler rundt dåp og begravelse. Folk forventer at presten oftere spør etter «Hvor er Gud i dette?» (Jf. 4.3.4). Jeg hører en ny og større frimodighet hos disse prestene til også å stille disse spørsmålene i møte med enkeltmennesker som kan anse seg selv å stå på sida av kirken. Her er veien kort til den åndelige veilederrollen og Ignatius' fokus på å se etter Gud i alt.

Det er liten tvil om at verden roper på at kirkene må være mer kirker og «represent the stace and place where holiness, meaning and God can be found, experienced, understood and reimaged» slik Jean Stairs skriver i innledningen til sin bok *Listening for the Soul*.²⁸⁵ Hun kritiserer den protestantiske kirke for i for liten grad å ta dette ropet på alvor og for at disse kirkene har «neglected to foster *soulfulness* (soul fullness).» Hun peker også på forskjellen ved at den katolske og ortodokse kirke har ivaretatt en tradisjon der det er en nær sammenheng mellom åndelig veiledning og annen rådgivning, mens det i de protestantiske kirkene har vært en forskyvning fra å ha omsorg for sjelen til å kurere sjelen, gjerne administrert av spesialiserte terapeuter og oftest utenfor det hellige rommet. Dermed har «the

---

²⁸⁵ Stairs, *Listening for the soul*, 1 (forfatterens kursivering).

restoration of the soul became increasingly less spiritual and more therapeutic.»²⁸⁶ Det er mange gode ting ved den pastoralkliniske utdanningen og fordypningen, men det er et spørsmål om den i stor nok grad klarer å svare på de spørsmålene som handler om mysteriets plass og hvor Gud er i livet til den enkelte, noe både Stairs og Mosvold reflekterer noe over (jf. også 4.2). Mennesket søker svar på de store spørsmål om meningen med livet, derfor er det viktig at også fokuset på relasjonen mellom Gud og den enkelte får et rom å utfolde seg i.

Stairs velger også i sin bok å problematisere tendensen i de protestantiske kirkene til at presten og pastoren har fått «kontortider» og ikke lenger lever et «døgn-rundt-liv» som prester:

Ministers once occupied a study, usually at home, a place where daily prayers, scriptural meditation, and reflection on the movements of God's spirit were not only routine, but also expected by the public and the people of God.²⁸⁷

Her synes jeg det er interessant hvordan noen i mitt materiale så tydelig understreker at de er prester hele døgnet (jf. 4.4 og 5.2). Jeg tror ikke de lengter tilbake til tidligere generasjoners presterolle, det virker som om det mest handler om en forsterket helhetlig holdning til hele livet. Den av dem som tydeligst sier noe om dette, sier at hun har tre kall i livet: prest, ektefelle og mor, og hun vil være tro mot dem alle tre. «Jeg har absolutt fritid, ... men disse tre løftene har jeg avlagt, og de må gå sammen innenfor døgnets 24 timer.»

Siden informantene mine ikke problematiserer de teologiske utfordringene som kan følge av at den ignatianske åndelige veiledningen i så stor grad omfavnes av prester og andre innenfor norsk, protestantisk kirkevirkelighet, er det vanskelig for meg å spekulere rundt dette. Det er et stort tema som det ville vært spennende å gå i dybden på, men det er et tema som faller utenfor problemstillingen min og derfor får overlates til andre.

Behovet for supervisjon

Et siste tema som relaterer seg til veiledning generelt, er supervisjon, veiledning av veilederne. Fire av informantene i materialet understreker at supervisjon har vært

---

²⁸⁶ Stairs, *Listening for the soul*, 4. Mosvold løfter fram noen av de samme aspektene sett med norske øyne i sin artikkel «Sjelesorg og åndelig veiledning – enda en gang».

²⁸⁷ Stairs, *Listening for the soul*, 5.

svært viktig for dem når de ser tilbake på utbyttet av utdanninga.²⁸⁸ En av dem som ikke har kryssset av for dette på skjemaet for bakgrunnsinformasjon, sier likevel noe om hvor viktig supervisjon er. Hun har i en periode før intervjuet ikke gitt noe særlig åndelig veiledning til andre: «Jeg ønsker å gå i veiledning selv, ha supervisjon på plass ... før jeg har lyst til å være veileder.» For meg er dette et klart sunnhets-tegn, et tegn på selvinnsikt og nok et tegn på en helhetstenkning rundt eget liv og tjeneste. Noe av det samme kommer fram hos den av informantene mine som sier at han «driver med åndelig veiledning», men han vil ikke kalle seg en åndelig veileder, i alle fall ikke ennå. Det er lov å være underveis og kjenne på sine egne begrensninger. Jeg tenker at begge disse to viser tegn på en ny type refleksjon rundt rollen som veileder.

Det er krevende å stå i en veiledertjeneste og ens eget ubearbeidede stoff kan fort komme i veien og danne hindringer for kommunikasjon og innsikt.²⁸⁹ På fagdagen i åndelig veiledning i juni 2013 fikk deltakerne del i et eksempel der en pilegrim ikke torde dele hele sin smerte med en medvandrer fordi vedkommende var engstelig for at medvandrereren «ville gå i stykker» i møte med omfanget av smerte. Det forteller med all tydelighet i hvor stor grad det er viktig at vi som åndelige veiledere tar oss selv, vår egen historie, våre egne erfaringer og våre egne følelser på alvor, slik at det ikke blir vi som hindrer den direkte dialogen mellom Gud og pilegrimen. Igjen ser jeg klare paralleller til gestalttenkningens fokus på «her og nå» – denne gangen med veilederen selv i fokus.

Og jeg aner en ny bevissthet – og dermed en endring – i forhold til hvor viktig det er å stille med sitt eget åndelige liv for å kunne være en som bidrar til den direkte samtalen mellom Gud og pilegrimen. Det er bare en av informantene mine som åpent forteller at hun har gått i sjelesorg og veiledning stort sett hele livet, og sier noe om hvor viktig det har vært og er for henne. En annen setter ord på at den personlige, åndelige veiledningen som nå er startet i og med utdanninga, skal få fortsette livet ut (jf. 4.5.3) fordi nytten og velsignelsen i det er stor.

---

²⁸⁸ Oppsummering av skjemaet for bakgrunnsinformasjon i vedlegg 3.

²⁸⁹ Dyrkorn og Dyrkorn, *Innføring i gestaltveiledning*, 88. Dette er også et svært sentralt tema innenfor Teleioskursenes undervisning om lytting og blir beskrevet i kapittel 4 hos Gary R. Sweeten, Dave Ping og Anne Clippard, *Lytte til hjertene – med varme, empati og respect* (Oslo, Lunde Forlag, 2003).

5.4 Ulike erfaringer avhengig av tjenesteståsted og utgangspunkt?

En av mine antakelser i møte med dette forskningsprosjektet var at det ville kunne være ulikheter mellom de fire prestenes og de tre andres erfaringer i møte med denne veiledningstradisjonen og i utøvelsen av den, utover det som naturlig følger av de jobbene de har. Slik jeg leser materialet mitt, virker det som om dette handler mest om nyanser. Dette er kanskje det temaet det er vanskeligst å sitere fra og omtale uten at anonymiteten brytes, derfor velger jeg å fokusere på det som i minst mulig grad vil bidra til å avsløre informantenes identitet og presentere tematikk som angår flere enn en informant. For det finnes spennende ulikheter her der særlig en person skiller seg fra resten av utvalget mitt.

Den største ulikheten synes å skyldes den enkeltes utgangspunkt; en tung teoretisk og teologifaglig bakgrunn, en mer blandet bakgrunn med både fagteologi og en del retreat- og veiledningserfaring eller en lang erfaringsbakgrunn uten teologisk utdanning. Det virker ellers for meg som om den av informantene mine som har den mest praktiske bakgrunnen, også er den som reflekterer mest rundt hvordan disse nyansene slår inn i møte med pilegrimer og retreatverdagen.

Studentene selv var klar over noen av disse forskjellene, noe som uttrykkes med litt ulike valører. En av prestene understreker gleden over disse ulikhetene:

Jeg synes det er veldig morsomt å jobbe sammen med disse retreat-folkene som ikke er teologer, men som er mere praktikere. Jeg tror at det er en veldig fruktbar og veldig spennende samhandling mellom teologer og folk som driver med åndelig veiledning som ikke har teologisk embetseksamen.

En annen av informantene mine setter ord på sin frustrasjon i forhold til noe av det som fikk fokus i de mindre gruppene; samtaler om prestenes kår, fritaksordninger og muligheter som i liten grad tok hensyn til at gruppene var sammensatt med deltakere fra ulike yrkesgrupper og sammenhenger, og han sa: «de hadde litt for lite øyne og ører i forhold til sin munn». Det virker også som om noen opplevde at enkelte prester mente at det å lede retreat kun var for ordinerte prester og ikke for «det allmenne prestedømme». En reflekterte rundt i hvilken grad nattverdssyn hindrer at en del prester deltar i retreat ledet av lekfolk rundt på de ulike retreatstedene i Norge. En lurte på om det «er en del fordommer rett og slett» som må bygges ned og at det for enkelte kan bli en slags «konfesjonssak» at retreat bør

ledes av ordinerte prester innenfor Den norske kirke, at det «blir ikke solid nok» ellers.

For meg er det interessant at dette kan handle om konfesjoner når det knapt kommer opp kommentarer knyttet til de teologiske utfordringene med å hente inn en katolsk tradisjon med åndelig veiledning inn i en luthersk kirke. Så betyr ikke det at ikke dette kan ha vært tema i samlingene, både i storgruppa, regionalt og i de mindre gruppene, men det kom ikke opp når den enkelte informant reflekterte rundt ulike sider ved sine erfaringer knyttet til utdanninga og endring. Det går selvsagt også an å spørre om noen av disse ulikhetene i ståsted og tilnærming reflekterer et mer høykirkelig og et mer lavkirkelig utgangspunkt blant informantene og resten av studentene på etterutdanninga, men her mangler jeg materiale fra mine informanter, så det er umulig å underbygge slike antakelser.

Ellers er det flere enn en av mine informanter som reflekterer rundt det en av dem omtaler som et kulturmøte: «på en måte var [det] to kulturer som møttes.» Der en svært erfaringsbasert, kanskje til og med for erfaringsbasert, kultur møtte en mye mer hodebasert kultur. Dette ble også veldig tydelig ved at særlig en av veilederne i kurset kommer fra en «til de grader ... erfaringsbasert» bakgrunn, noe som var bra, men også kunne gi «en slagside».

Det viste seg også at de ulike kulturene kom til dette med noe ulike forventninger, i alle fall slik materialet mitt antyder. Noen uttrykte ganske klare forventninger om å fordype seg i litteratur for å ha mer å forankre erfaringene sine i, mens andre synes å ha hatt mer fokus på å gjøre erfaringene de har hørt om og lest om. Dermed lå det til rette for at alle kunne utvide sine perspektiv ved hjelp av hverandres erfaringer. «Brikkene faller på plass fordi at jeg ser at teori og erfaring går sammen.» Slik materialet mitt foreligger, kan jeg ikke konkludere med at det er veldig markante forskjeller mellom hvordan de ulike yrkesgruppene erfarer endring i møte med denne utdanninga, selv om deres individuelle erfaringer underveis har vært ulike.

5.5 I møte med mennesker også uten en definert tro

Noe av det første som slo meg etter at jeg hadde gjort noen få av intervjuene, var hvordan flere av informantene mine uttrykte en endring hos seg selv i møte med mennesker som ikke har en avklart eller definert tro på Gud, men som av ulike

grunner tar kontakt. Det kan virke som om den enkelte, gjennom denne utdanninga, har blitt rausere. Kan dette handle om en rent aldersmessig modning hos den enkelte informant eller skyldes det utdanninga i seg selv? Studieløpet gikk dessuten over en seksårsperiode, så det la til rette for et utviklingsmessig forløp. En av dem sier at

det er vanskelig å se hva [som] er hva, men jeg møter folk annerledes enn jeg gjorde før ... de merker sikkert at jeg ikke er lissom skeptisk til fremmede tanker, eller ... det med å se Gud i alt og, det tror jeg har mer med å bli eldre og erfare mer forskjellige ting selv og, at jeg ikke er så redd ... at jeg på en måte tåler mørke og litt sånn sånne ting også.

De som har forsket mye på trosutvikling, snakker om stadier i voksenlivet der en åpner seg i større grad for andres tro uten at det rokker ved ens eget trosgrunnlag. Conn sier det slik, der han også siterer James Fowler:

Now the "other" is taken with full seriousness. Thus the (possibly thirty-something) adult at Stage 5 "affirms and lives out its own commitments and beliefs in such a way as to honor that which is true in the lives of others without denying the truth of its own".²⁹⁰

Steven Sandage understreker noe av det samme i boka *Transforming Spirituality*: «Perhaps the core challenge of spiritual maturity is one of integrity and differentiation, which involves holding on to one's own spirituality while also relating respectfully to others and their spirituality.»²⁹¹ Det kan virke som om denne utdanninga har gitt en større bevissthet og ro i forhold til egen gudsrelasjon og eget ståsted, slik at det også er blitt en større integritet mellom tro og liv og mindre frykt i møte med mennesker som tenker annerledes.

En av informantene mine understreker at det ikke er like enkelt i møte med alle å bruke ord som at «Gud er til stede i livet», fordi det er ord som ikke gir like stor mening for alle. «Da kan jeg i stedet bruke ord som å se at kjærligheten og godheten er til stede i livet.» Hun understreker at hennes rolle er å legge til rette slik at den som søker samtale, selv finner veien, og at det ikke er hennes jobb å være «et orakel». Samtidig er hun blitt langt mer opptatt av å formidle at «Jesus går med oss og nær oss, han er en personlig venn.»

---

²⁹⁰ Conn, *The desiring self*, 109.

²⁹¹ F. LeRon Schults og Steven J. Sandage, *Transforming spirituality: Integrating theology and psychology* (Grand Rapids: Baker Academic, 2006), 166.

En informant understreker hvordan møter med retreatter og workshop i åndelig veiledning har vist at «konfesjonene blir uvesentlige» (jf. andres motsatte erfaringer under 5.4) og at en skal være forsiktig med å si at noe ikke er fra Gud. «Jeg blir ikke lenger så overrasket i møte med mennesker som tror og tenker litt annerledes.» Det skaper nye rom og muligheter for å snakke om tro og hverdagsliv med alle slags mennesker.

Kasualiasamtalene

For de av informantene mine som er prester, er det mange muligheter for samtaler om Gud i møte med mennesker ved livets viktige overganger som dåp, bryllup og begravelse – dersom de tar sjansen. De ser at særlig i dåpssamtalene er det rom for å snakke om at Gud er i alt og slik bidra til at foreldre og familie kan åpne opp for å se etter «spor av Gud i det alminnelige.» Her kommer redskapene fra den ignatianske veiledningen dem til hjelp.

En av informantene understreker at i sørgesamtalene hender det at de sørgende kan dele noe som presten tenker at «dette har med Gud å gjøre», og da er hun ikke lenger så redd for å tydeliggjøre denne koblingen i møte med dem. Hvis det de formidler overhode ikke passer overens med Bibelen, sier hun ikke «der møtte du Gud», men hun tillater seg på en annerledes måte enn før å undre seg sammen med de sørgende over hva opplevelsen kan innebære.

Det virker for meg som om denne utdanninga også har åpnet nye broer inn til mennesker som kommer fra mer alternative miljøer. Prestene er ikke lenger så engstelige for å invitere til en samtale som plasserer Gud inn i det universet den enkelte lever i og til å invitere dem inn i fellesskapet med andre troende. Perspektivet «Gud i alt» har festet seg hos dem og de har det med seg «i mye større grad» slik at det gjør noe med måten de møter mennesker på. Dermed erfarer de også at folk ønsker å snakke videre og benytte anledningen når kontakten er opprettet.

Retreat i hverdagen

Ignatius var opptatt av at Gud ønsker å kommunisere med alle sine skapninger, og hans samtidige mente at de åndelige øvelsene var «för katoliker, för protestanter och

för hedningar»²⁹² (jf. 3.2 og 4.3.4). Det er derfor spennende å se hvordan Roger Haight over flere år har gitt Ignatius' åndelige øvelser til en sammensatt studentgruppe ved et universitet i New York. Han beskriver noe av dette i boka *Christian Spirituality for Seekers*.²⁹³ Studenter fra ulike kristne konfesjoner deltok sammen med studenter fra andre religioner og studenter helt uten en bevisst religiøs tro. Boka viser blant annet hvordan de åndelige øvelsene kan gis til søkere og hvor ulikt disse studentene møter øvelsene ut fra sine erfaringer og sin bakgrunn. Siden hjelpemiddelet i de åndelige øvelsene i stor grad er historiene om Jesus og hans menneskelighet, skaper det store muligheter for den enkelte til nye oppdagelser, om enn de vil komme i tråd med den enkeltes bakgrunn. Det oppleves som et stort gode at en dermed går til utgangspunktet, fra før kristendommen ble en religion, slik at det kan være lettere å holde dogmatikken utenfor.

The focus on the story of Jesus allows the approaching seeker to imagine the possibilities that Jesus opened to those who encountered him prior to development of Christian theological interpretation. ... To learn about Christianity one studies its doctrines and practices. The Spiritual Exercises, when they are engaged by seekers, provide a very different view of the Christian churches. The historical basis of Christianity reappears as the spirituality of Jesus, what he said and did in his ministry, and the effects this had on his followers.²⁹⁴

Dette tror jeg de kjenner igjen i Nidaros bispedømme. Som arrangører erfarer Retreat i Nidaros at det er stor interesse for Retreat i hverdagen, der folk fra hele bispedømmet inviteres og mennesker fra mange ulike sammenhenger både innenfor det kristne organisasjonslivet og fra menighetene kommer sammen for fordypning i relasjonen med Gud. Men hver gang er det også noen som søker seg til Retreat i hverdagen uten å ha særlig mye kjennskap til kristen tro eller relasjoner til noen menighet. «Der kommer det jo folk nær sagt fra alle tenkelige og utenkelige [steder], ja, det er ganske forunderlig». De finner informasjon i en brosjyre som ligger rundt om i kirkene i bispedømmet, på internett eller de kjenner noen som kjenner noen som har deltatt og derfor har de hørt om det. En av informantene beskriver noen av dem slik: «[de] søker et eller annet uten å vite hva det er, men ser at her er en plass en kan søke uten nesten å vite noe som helst.» Noen av disse fortsetter i åndelig veiledning når retreaten er over. Ingen av informantene mine sier noe om i hvilken

---

²⁹² Malm, «Ignatiansk vägledning: Att ställa sitt liv inför Jesus», 37 og Hughes «Att arbeta ekumeniskt med ignatiansk andlighet», 18.

²⁹³ Roger Haight, *Christian spirituality for seekers: Reflections on the spiritual exercises of Ignatius of Loyola* (Maryknoll, NY: Orbis Books, 2012). Haight definerer søkere helt åpent, som mennesker som «ser etter noe».

²⁹⁴ Haight, *Christian spirituality for seekers*, xiv.

grad søkerne kommer til en definert tro i løpet av prosessen, men den enkelte blir i alle fall gitt gode muligheter til å gjøre noen erfaringer og finne noen svar.

Inn i fellesskapet?

Det innvendes av og til at den åndelige veiledningen legger opp til et sololøp og at pilegrimen fristilles fra fellesskapet. En av informantene mine understreker utfordringen med at flere av dem som kommer til åndelig veiledning, være seg i forbindelse med Retreat i hverdagen eller ellers, ikke nødvendigvis lever med sin tro og søken innenfor et kristent fellesskap (jf. hele 4.2). Hun utfordrer dem gjerne på å finne et fellesskap, delta i menighetens liv på alle måter og søke til nattverdbordet, for troen kan ikke over tid leves ut i et tomt rom, den trenger næring og den trenger et fellesskap som bærer når livet med Gud butter imot.

En del som kommer i denne veiledningen har ingen menighetstilknytning. Så jeg er opptatt av å tenke at Ignatius levde midt i kirken ... når det blir vanskelig er det jo fellesskapet som skal bære deg.

Da er det ikke nok med en åndelig veileder en ser en gang i måneden, da trenger en kristne søsken å dele livet med. For Ignatius var det utenkelig at en kristen ikke levde i et fellesskap.

Christian discipleship in its integral form is discipleship in a community of faith. Attempts to be a disciple of Jesus and to try to live the Christian life apart from a community of faith do not in the end make sense²⁹⁵

skriver Lonsdale og understreker at Ignatius tok det for gitt at enhver som gjennomførte de åndelige øvelsene ønsket å være et medlem av kirken – og for ham var det datidens romersk-katolsk kirke, i krise.

Stairs har gått litt dypere inn i forskjellen mellom den protestantiske og katolske/ignatianske spiritualiteten og understreker hvor sterkt fellesskapet står som ramme for troslivet innenfor mange protestantiske kirker. Og at det er en av grunnene til at den mer personlige, pastorale, åndelige veiledningen ikke har hatt det samme fokuset som livet i menigheten, forkynnelsen og lekfolkets delaktighet i det å ta vare på hverandre. Hun skriver:

For Protestants, the word director suggested too much control and authoritarianism, contrary to theological notions of the priesthood of all believers and lay empowerment. Instead, Protestants have developed a pattern of mutual

---

²⁹⁵ Lonsdale, *Eyes to see, ears to hear*, 175.

care, making no distinction in this regard between clergy and laypeople, and seeing spiritual direction as a function of the entire community.²⁹⁶

Dette bekrefter for meg min informants ønsker for sine pilegrimer, hun står med andre ord trygt plantet i den protestantiske tradisjonen som setter fellesskapet høyt. Stairs understreker også at «Listening to the soul is certainly the primary task of pastor caregivers, but it is also the privilege and responsibility of the entire faith community.»²⁹⁷ Da er det godt at det finnes ulike redskaper som kan bidra til at hele menigheten kan bli formet til slike lyttende og helbredende fellesskap. Psykologen Gary Sweeten tok sin doktorgrad i pedagogikk på utformingen av Teleios-konseptet, der visjonen er at

menigheten skal fungere som et fellesskap preget av omsorg, vekst og helbredelse, slik tilfellet var i den første kristne menighet ... Vi prøver å se hele menighetssystemet som et sted for helbredelse og vekst i stedet for bare å snakke om å helbrede enkelt-mennesker.²⁹⁸

Her utgjør trening i lytting en vesentlig del.²⁹⁹ Teleios understreker at forandringer er en livslang prosess der fellesskapet spiller en sentral rolle, fordi forandring blant annet skjer gjennom å observere og imitere ei sunn gruppe, identifisere seg med fellesskapet og vokse med det før en til slutt har integrert de nye holdningene og handlingsmønstrene.³⁰⁰ Dette understreker igjen hvorfor det er så viktig å knytte den enkelte pilegrim til et fellesskap, fordi fellesskapet på en særlig måte kan bevare, utfordre og bidra til vekst og endring.

5.6 Endring som nøkkelbegrep

Hva setter spor, og hvordan setter det spor i våre liv? Det var noe av undringen min etter å ha deltatt på de åpne fagdage til etterutdanninga i åndelig veiledning. I forskningsspørsmålene mine er jeg derfor opptatt av hva slags endringer som har skjedd både i forhold til tjeneste og på den personlige arenaen som et resultat av studieløpet med åndelig veiledning. En god del av disse endringene ble presentert i kapittel 4, forsøkt sortert under noen tema, se særlig 4.3, 4.4 og 4.5.

---

²⁹⁶ Stairs, *Listening for the soul*, 3.

²⁹⁷ Stairs, *Listening for the soul*, 9.

²⁹⁸ Gary Sweeten, *Si sannheten i kjærlighet: Hvordan være ekte, konkret og direkte i møte med mennesker. En kursbok* (Oslo: Teleios A/S, 1993), 5, 14.

²⁹⁹ Det første Teleioskurset, *Lytte til hjertene*, fokuserer på de grunnleggende terapeutiske holdningene varme, empati og respekt, der trening i empatisk lytting utgjør brorparten av arbeidet som skjer i de små gruppene underveis i kurset.

³⁰⁰ Sweeten, *Si sannheten i kjærlighet*, 16-17.

Jeg har valgt å bruke begrepet endring svært vidt (jf. 1.4), fra de små nyansene til de store forandringene og nye valgene. Dette samsvarer også med hvordan informantene opplever sin egen utvikling. Slik informantene presenterer det, har det skjedd mange små og større endringer, og de setter også ord på hva de synes å ha oppfattet at mennesker rundt dem har erfart av endringer hos dem selv. Slik sett bekrefter de min hypotese om at endring er et godt nøkkelbegrep i forhold til de sporene denne etterutdanninga i åndelig veiledning har ført til. Jeg vil likevel forsøke å gå noe dypere i dette stoffet ut fra både empirien og teorien for om mulig å tydeliggjøre noen flere sammenhenger.

Kriterier for endring hos Ignatius?

Går det an å finne noen konkrete kriterier for endring hos Ignatius? Umiddelbart er det naturlig å tenke på hans prinsipp og fundament som understreker hva som er hensikten med at vi skal gjøre de åndelige øvelsene og som tegner opp en tydelig retning for livene våre: Vi er skapt til å ære og tjene Gud, og hele vårt liv skulle leves slik at Gud får enda større plass.³⁰¹ Det viktige for Ignatius var at den enkelte ikke skulle velge det som kunne se ut til å være det objektivt bedre, «but that we should be following Christ in the place where God wants us to be and open to respond to God generously there».³⁰² Dette åpner opp for stor individuell frihet og få klare kriterier. Er det likevel mulig i litteraturen av eller om Ignatius å finne noe som mer konkret kan fortelle oss i hvilken grad det har skjedd endringer?

Som i teorikapittelet mitt, er det mest naturlig å ta utgangspunkt i endring som utvikling og vekst. Lonsdale presenterer i *Eyes to See, Ears to Hear* noen tegn på vekst med utgangspunkt i hva som skjer når en lever i kontemplativ bønn, hvilket etter Ignatius også innbefatter «how we engage in life and its concerns, the personal dispositions and attitudes which underlie the activity of contemplation and indeed all the activities in which we are involved.»³⁰³

Det første av disse tegnene er at bønnene blir enklere, en behøver ikke bruke så mye bevissthet på å leve seg inn i tekster og bilder lenger, nå kan bare et enkelt ord eller et enkelt bilde raskt feste seg, oppleves fullt av mening og berøre en på dypet.

---

³⁰¹ For hele teksten på engelsk, se 3.3.2, Vennskap med retning, jf. Ignatius av Loyola, *Åndlige øvingar*, ÅØ 23, 30.

³⁰² Lonsdale, *Eyes to see, ears to hear*, 196.

³⁰³ Lonsdale, *Eyes to see, ears to hear*, 116.

Dette bare bekrefter overgivelsen til Gud til hverdags.³⁰⁴ De andre tegnene på vekst, handler om forholdet mellom bønne og resten av livet. Når vi stadig erfarer Guds nærvær og ser hans innsats i verden, skaper det et nytt ønske om å samarbeide med ham ut fra de mulighetene den enkelte har. Et tredje tegn er en økende varhet for Guds nærvær og handling i verden, også innenfor de mest utrolige omstendigheter. Og et fjerde tegn er en økt bevissthet om hva som reiser seg mot Gud og hva slags smerte andre mennesker, ja, hele verden, bærer på. Det siste tegnet Lonsdale ser på vekst, opplever han paradoksalt: De som blir mer vare for Guds nærvær og all verdens smerte og urettferdighet, er også de som kan kjenne på den dypeste freden. Ikke ut fra likegyldighet eller naivitet, men de bærer konstant med seg en overbevisning om at Gud er til stede midt i verden, Gud er i alt og han handler. Derfor trekker de seg ikke tilbake, men arbeider i stedet iherdig, «characterized by serenity and peace rather than anger and inner turmoil».³⁰⁵ Det han dypest sett sier med utgangspunkt i Ignatius, er at et tegn på endring og vekst er en ny helhet over livet som gjør at vi ikke har nok med oss selv, men faktisk strekker oss ut mot Gud, mot andre mennesker og mot resten av skaperverket, i samarbeid med og ledet av den samme, treenige Gud.

Alt dette understreker for meg at en av endringene som må komme, er bevegelsen fra å møte de åndelige øvelsene som en god og nyttig vandring for meg selv så jeg kan bli bedre kjent med Jesus – altså et slags innadvendt eller «innkrøkt» perspektiv, til noe som skaper engasjement sammen med Gud i den ytre verden fordi han er opptatt av hele livet mitt, ikke bare en utskilt, åndelig del, som om det skulle være mulig. Dermed kan ikke den åndelige veiledningen i følge ignatiansk spiritualitet «stänga dörren til naturen, klimahotet, kulturlivet eller politiken».³⁰⁶ Som Edin Løvås sier, om hva det vil si å være en disippel: «Det handler om å forenes med Jesu interesser i verden».³⁰⁷

Kanskje er vi da også tilbake til Ignatius' utgangspunkt når han i den første av de åndelige øvelsene snakker om å frigjøre seg fra «alla oordnade böjelser och, efter att ha frigjort sig från dem, att söka och finna den gudomliga viljan med det egna livets

---

³⁰⁴ Lonsdale, *Eyes to see, ears to hear*, 119-122.

³⁰⁵ Lonsdale, *Eyes to see, ears to hear*, 122.

³⁰⁶ Malm, «Vad hjälper mot vår inkrökthet?», 17.

³⁰⁷ Edin Løvås sitert i Malm, «Vad hjälper mot vår inkrökthet?», 19.

inriktning mot sjælens frälsning». ³⁰⁸ Lonsdale omtaler denne vandringen som en reise i frihet, «making the Exercises has meant a discovery of and a journey into an efficacious kind of personal freedom such as they have never known before.» ³⁰⁹ Så når mine informanter snakker om at de kjenner en større frihet enn før, «fordi jeg erfarer ... frihet til å være den jeg er, ... formidler jeg gir større frihet ... enn før» kan det være et tegn på både vekst og endring som en konsekvens av å leve mer i tråd med den ignatianske spiritualiteten.

Å skjelne åndene - discernment

Å skjelne åndene vil i realiteten føre til forandring fordi vi alle er mennesker underveis. I teoridelen (jf. 3.3.3) fikk det å finne Guds vei og vilje med livet mitt fokus, sammen med hvordan *consolation* og *desolation* kan bidra til å hjelpe oss i den prosessen. De skal bidra til vår vekst:

The main feature of [the movements of feeling in consolation] is that their direction is towards growth, creativity and a genuine fullness of life and love in that they draw us to a fuller, effective, generous love of God and other people, and to a right love of ourselves. ³¹⁰

Å skjelne åndene er svært sentralt for Ignatius og i mye av teorien om ulike sider ved den ignatianske spiritualiteten, være seg forfatterne har gjennomgått det eksplisitt som et eget tema eller mer implisitt som en del av en større helhet. ³¹¹ Samtidig er det kanskje det av de teologiske temaene som informantene snakker minst eksplisitt om når de deler av sin vandring. Bare én av informantene antyder noe konkret i det hun sier: «Jeg har gått mange sånne prosesser og har sett hva [som] leder mot Gud og hva [som] leder meg vekk fra Gud og hva jeg lengter etter.»

Det er ikke så lett å spekulere i hva det kan skyldes at dette temaet likevel ikke har fått noen særlig plass når den enkelte reflekterer rundt endring. En mulighet er selvsagt at så godt som alle informantene mine har rimelig trygge jobber, de trives godt og ser ikke noe behov for oppbrudd. Dessuten er de fleste av dem familiefolk, og det kan være en tyngre prosess å bytte tjenestested og flytte med konsekvenser for ektefelles jobb og barnas røtter. Flere av dem kan også være der i livet at det å

³⁰⁸ Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 1, 17.

³⁰⁹ Lonsdale, *Eyes to see, ears to hear*, 135.

³¹⁰ Lonsdale, *Eyes to see, ears to hear*, 98 dobbeltsjekk sitatet siden jeg har så langt forklarende innskudd!!!

³¹¹ Hughes, *God of surprises* og *Gud i alt*; Barry, *Paying attention to God, Letting God come close* og *A friendship like no other*; English, *Spiritual freedom*; Lonsdale, *Eyes to see, ears to hear* og Kiechle, *Ignatius av Loyola*. I tillegg kommer selvsagt bade Ignatius av Loyola, *Andliga övningar* og Fleming, *Draw me into your friendship* samt artiklene i årboka av Polanco 2010 og Au og Au, *The discerning heart* for å nevne de fleste.

skulle gjøre noe helt annet, kan oppleves å være i seneste laget, og ingen av informantene mine tegnet opp en framtid med stor utferdstrang. Dessuten får de holde på med noe de erfarer meningsfullt både for seg selv og i den store sammenhengen. Utenfra sett går det an å tenke at de i stor grad lever der Ignatius ønsker at vi alle skal leve – ved å «endast önska och välja det som mera leder oss mot det mål för vilket vi är skapade ... att lovprisa, vörda och tjäna Gud». ³¹² Samtidig er det i alle fall en av dem som peker på en drøm hun har om å kunne jobbe på en noe annen måte enn hun gjør nå, med litt andre arbeidsoppgaver, men det krever at det legges til rette. Hun vet hva hun ønsker seg og Gud vet det, så «hvis ikke [overordnede] ser verdien i det, så kommer ikke jeg til å drive noen lobbyvirksomhet».

Med dette som bakteppe, kan det være interessant å se hvordan Ignatius' tanker om å skjelne åndene kan omdannes til praktisk hverdagsliv. For det handler ikke alltid bare om de store valgene vi gjør, men like mye om en holdning som får konsekvenser i dagligdagse valg. Ser vi at også alle de små valgene vi tar handler om Guds vei med våre liv?

The heart for discernment is being in tune with the Spirit of God in our choices and actions. ... In the letters of Paul, the spiritual person is viewed as one who is sensitive and docile to the promptings of the Spirit in the ordinary context of life. ³¹³

Jeg har tidligere skrevet noe om å lytte til og stole på følelsene (jf. 5.2). Vi kan lett tenke at de er viktige i de store valgene, vi spør hverandre: «Har du fred for dette?» Kan kroppen og følelsene våre hjelpe oss i skjelningen også i de små tingene? «Our body often reveals what our words conceal» ³¹⁴ skriver Au og Au. Og de demonstrerer noe av dette når de holder sammen blant annet Ignatius' regler for skjelning av åndene og gestaltpsykologien med sitt fokus på at hele kroppen forteller oss hva som er sant og rett og presenterer en holistisk ramme for skjelning av åndene. ³¹⁵ De gir oss også konkrete øvelser i Ignatius' ånd for hvordan den enkelte kan bruke denne kunnskapen inn i sine hverdagsvalg – i vår tid. ³¹⁶

---

³¹² Ignatius av Loyola, *Andliga övningar*, ÅØ 23, 30.

³¹³ Au og Au, *The discerning heart*, 73.

³¹⁴ Au og Au, *The discerning heart*, 84.

³¹⁵ Au og Au, *The discerning heart*. Hele boka er skrevet med en holistisk spiritualitet som utgangspunkt, men særlig kapittel 2 og 3 understreker også hva slags informasjon kroppen vår og følelsene våre kan gi oss.

³¹⁶ Hvert kapittel avsluttes med det de kaller «Personal reflections and spitual exercises», øvelser som både kan inneholde bønner som utgangspunkt for innlevelse og mer konkrete oppgaver for utforskning ved hjelp av tegning og skriving.

Endring som utvikling

Hughes skriver: «We find God in and through our human development»³¹⁷ og jeg siterte tidligere Engedal som snakker om at «'Being' är alltid 'becoming'» jf. 3.3.4. Så fort vi blir til, er vi i stadig forandring og utvikling, vi drives nærmest framover både av vår biologi, av vår egen nysgjerrighet og av møter med våre omgivelser som utfordrer oss. Jeg reflekterte noe i kapittel 5.5 over at flere av informantene mine har blitt mer «voksne» i sin tro og dermed ikke lenger kjenner seg engstelige i møte med mennesker som ikke har en definert tro. Det er også et annet aspekt ved det å ha utviklet seg og blitt mer voksen, og det gir seg utslag i den direkte relasjonen til Gud, jf. 4.5.3, en relasjon som hele tida er i utvikling og endring. Ikke minst uttrykker flere av informantene mine en langt større åpenhet for at Gud kommuniserer når og på den måten han vil, enten bønnene er konkrete og detaljerte eller ei. «Nå er det mer sånn at han svarer nok med en gang, men svaret kan gjerne være 'Vent' eller 'Jeg er her'. ... kanskje en mer voksen relasjon.»

For meg synes dette å korrespondere med det tredje stadiet hos von Hügel (jf. 3.3.4) det mystiske, det voksne, slik Hughes beskriver det:

We are coming closer to ourselves and, therefore, to God, experienced by the mystics as 'tremendum et fascinans', 'frightening, yet attractive'. ... God, whom we are invited to meet ... the God of surprises, who is now encountered rather than thought about, who communicates himself through these mysterious inner experiences rather than through the articulate phrases of prayer, who is now experienced from within...³¹⁸

Et sted der ikke alle svar er avklart, men der det går an å leve med at ikke alt er avklart. Der det er et nytt og annet rom for å hvile i også det som måtte være overraskende eller uavklart.

James Fowlers sjette stadium, det som på norsk ofte kalles en «sammenknyttende tro»,³¹⁹ kjennetegnes blant annet av en anerkjennelse av flerdimensjonaliteten i livet, at en kan holde sammen områder som på tidligere stadier ble holdt atskilt. Så når en av informantene ikke lenger er så opptatt av å få detaljerte svar på sine bønner, men kan hvile med vissheten om at Gud «er her», forteller det meg om en tro som klarer å holde livet sammen på en ny måte, en tro som ikke er preget av frykt for en Gud som straffer eller forventer at han har en millimeterløsning for alle

³¹⁷ Hughes, *God of surprises*, 11.

³¹⁸ Hughes, *God of surprises*, 17-18.

³¹⁹ Fowler, *Faithful change*, 64-66.

sidene av livet mitt; «jeg trenger ikke gå på nåler». Fowler snakker også om at en nå i større grad kan leve og hvile i det som både symboler, ritualer og myter har å tilby.³²⁰ Dessuten kan en på dette stadiet erfare en ny åpenhet mot andre religioner og trossannheter, enten det betyr at en søker sannheter der eller, slik jeg ser det, heller ikke frykter det som andre bærer med seg.

Et blaff eller en varig endring?

Hvordan informantene mine forstår endring, kommer tydelig fram gjennom deres små og store fortellinger om endringer. Fra opplevelser i bønnelivet: «Bønn er mye mer blitt en væren for meg» via justeringer når det gjelder andakts- og prekenforberedelser: den viktigste endringen har kommet «i måten å møte bibeltekstene på ... føre en samtale med Kristus ut fra den teksten [jeg] leser» til nye måter å møte mennesker på: En av informantene reflekterer rundt forskjellen på og vandringen fra påtatt raushet til ekte raushet i møte med pilegrimer. Hun sier, med noe som kan virke som både undring og lettelse, at hun også har blitt rausere «i forhold til meg [selv]», ikke bare overfor kolleger og andre hun forholder seg til både hjemme og på jobb. Alt dette er for meg tydelige tegn på endringsprosesser over tid. Derfor synes jeg det kan være vel så interessant på dette punktet å forsøke å se på i hvilken grad disse endringene bare er et lite blaff og noe som kommer til å gå over eller om det er snakk om varig endring.

Det har vært vanskelig å finne enkle og konkrete kriterier for varig endring innenfor ulike veiledningstradisjoner, de ulike tradisjonene synes langt oftere å beskrive motivasjon, forutsetninger for og hvordan en kan oppnå en vellykket endring enn hva som er tegn på at endringen faktisk har funnet sted. Jon-Erik Bråthen har i sin masteravhandling «Transformasjon – en legitim forventning til sjelesorgen?»³²¹ blant annet listet opp noen indikasjoner man kan se som tegn på at sjelesorg har ført til forandring, med utgangspunkt i Charles V. Gerkin og metodistisk teologi.³²² Særlig tre av disse fem indikasjonene gir mening når mine informanter beskriver hvordan de har erfart endring i møte med den ignatianske veiledningstradisjonen: (1) en større grad av integrasjon og helhet – noe jeg har forsøkt å vise ved å dele noen av informantenes erfaringer av at alt henger sammen, (2) et endret handlingsmønster

---

³²⁰ Fowler, *Faithful change*, 65.

³²¹ Jon-Erik Bråthen, «*Transformasjon – en legitim forventning til sjelesorgen?*» (Oslo: Masteravhandling Menighetsfakultetet, 2008).

³²² Bråthen, *Transformasjon – en legitim forventning til sjelesorgen?* 57-61.

og endrede relasjoner – for eksempel i forhold til Gud – og (3) en åpenhet overfor det transcendent og symbolske i tilværelsen – som å oppdage flere av realitetene i «Gud i alt». Alle disse tre samstemmer dessuten godt med noen av de tegnene på vekst som Lonsdale presenterer for oss.

En mulig måte å beskrive endringsprosesser på, er å beskrive dem i fire faser ut fra den enkeltes følelsesmessige erfaring.³²³ Det starter med en ubevisst inkompetanse – jeg vet ikke at det er mye jeg ikke kan. På et tidspunkt blir en bevisst sin inkompetanse, skjønner at her er det mye å lære og starter en, til tider strevsom, vandring. Jeg antar at de fleste av studentene var på dette stadiet i begynnelsen av etterutdanninga. Den tredje fasen handler mye om trening – jeg har lært noe nytt og blitt bevisst kompetent, men det krever ganske mye arbeid av meg å leve med de endringene jeg ønsker. Så kommer den siste fasen, den ubevisst kompetente, der nye tankesett og ny atferd er blitt integrert som vaner til hverdags, om enn det fortsatt er rom for forbedringer og utvikling. Det virker som om dette er en ganske god beskrivelse av hvor informantene mine beveger seg.

Hvor lenge skal forandringen ha bestått for å kunne kalles varig? Det informantene selv beskriver er større og mindre endringer som både de selv og noen av dem de har rundt seg setter ord på, som for eksempel: «Kona mi har sagt ... at hun liker vel så godt den meditative [ektemannen] som den argumentative.» Det jeg kan observere så langt, to år etter at utdanningsforløpet ble avsluttet, er at jeg har møtt informantene mine igjen i forbindelse med fagdage i åndelig veiledning både i 2012 og i 2013. Flere av dem er med i grupper for åndelige veiledere i sine egne bispedømmer – uavhengig av stillingstype – og flere arrangerer både stille dager, Retreat i hverdagen og andre retreatrelaterte samlinger. I tillegg gir alle inntrykk av å gi åndelig veiledning som en del av tjenesten sin også etter at de ikke lenger må gjøre det som en del av studiet. Legger vi så til det noen av dem har sagt om at åndelig veiledning er en del av redningen for Den norske kirke, er det mye som tyder på at denne utdanninga har medført varige endringer for den enkelte informant og dennes tjeneste.

Betyr det at også andre kan se en form for varig endring omsatt i praktisk liv? Sandage forsøker å si noe om hva slags frukt som kan følge av endring, og han er

---

³²³ Sweeten, *Lytte til hjertene*, 150 og *Si sannheten i kjærlighet*, 17.

heller ikke langt unna det ignatianske tankegodset, om enn han bruker litt andre ord: «Most of the major world religious and spiritual traditions suggest that authentic spiritual transformation should result in relational virtues (e.g., compassion, love, forgiveness, gratitude, loyalty, honor, justice).»³²⁴

Hvis vi søker frukter i lokalsamfunnet rundt menighetene, ser vi tydeligst slike frukter hos den menigheten som har valgt et utadrettet diakonalt prosjekt der de ønsker å vise godhet i bydelen en gang i året. Søker vi det i mer interne forhold i menighetene, er Retreat i hverdagen og ulike typer gudstjenester og nye grupper et godt eksempel på frukt av utdanningen. Og søker vi det i møtene på tomannshånd, ser vi det i rausheten i møte med alle slags mennesker som kommer i dialog med informantene ansikt til ansikt.

---

³²⁴ Shultz and Sandage, *Transforming spirituality*, 164.

6 Oppsummering og konklusjoner

Da jeg startet på arbeidet med denne masteravhandlingen, var jeg nysgjerrig på hva slags spor disse fem årene med fordypning i åndelig veiledning har satt i dem som har deltatt i utdanninga. Var det mulig å registrere konkrete endringer, og innenfor hvilke områder hadde endringene funnet sted?

Tesen min om at det finnes spor i den enkelte i form av endring, er bekreftet i dette materialet. En av forklaringene kan være at de har valgt å fordype seg i noe de har vært interesserte i og som angår hele livet, ikke bare jobben eller relasjonene eller forholdet til Gud, men totaliteten. Dessuten har dette vært en prosessuell vandring over lang tid, det kan synes som om endringene derfor har festet seg og blitt en del av den enkeltes hverdagsliv. Jeg velger å si at den enkelte student har blitt ubevisst kompetent.

Noe av det jeg gleder meg over å se, er at endringene skjer på så mange ulike områder, det er ikke bare ett felt som peker seg ut, men dette har slått inn både i forhold til den enkeltes svært mangfoldige jobb og tjeneste og i forhold til deres daglige liv med Gud. Og det har gitt ringvirkninger til egen familie og andre relasjoner. For å illustrere noe av bredden, uten at de dekker hele spekteret, ønsker jeg å presentere noen konkrete eksempler på slik endring som en slags oppsummering. Alle informantene mine er her representert med minst en erfaring hver.

Erfaringen av å være *elsket av Gud* går innover: «jeg behøver ikke være noe annet enn det jeg er ... mine erfaringer ... er ikke noe [mer] mindreverdige enn andre sine». Men samme type erfaring kan også få et utadrettet fokus: «[jeg] får sånn lengsel etter å gi det videre».

For en av dem har *bibelbruken* i møte med barn blitt annerledes: «Jeg er blitt mindre opptatt av at jeg skal komme med den rette lære hele tiden. Eller jeg stoler mer på at Gud jobber med mennesker ... bruke mye mer at jeg forteller bibelhistorier for barn uten å fortelle dem hva det betyr.»

En av dem setter ord på noen gode konsekvenser for *familedynamikken* og sier at det forhåpentligvis har blitt «litt mer humor ... [jeg] har sett mer av Guds humoris-

tiske sans.» Et annet familieeksempel er han som tror ektefellen oppdager: «Så gjør jeg også framskritt på de tingene som jeg vet at [kona] blir sprø av.»

Tjenesten har blitt annerledes, fordi møtene med Jesus i tekstene er blitt annerledes: «Det har gjort forberedelser og gjennomføring av gudstjenester til noe annet enn det var før ... veldig sterkt, nattverden blir bare nærere og nærere ... tidsforskjellen mellom den gang og nå blir mer borte.»

Men det har også gjort noe med *samtale- og veiledningserfaringene* i jobben: «Kursene har dyktiggjort meg som samtalepartner. Det kan komme opp mye i samtalene. Jeg kan være spent, men jeg er ikke redd.» Eller som en annen sier: «[jeg har] en tydeligere trygghet i å møte unge mennesker med sterke, mystiske erfaringer.»

Og det har ikke minst gjort noe med den enkeltes *refleksjon*, de formidler en ny type bevissthet om det de erfarer: «la [de åndelige erfaringene] få synke ned og fordypes ... det har vel gjort at jeg legger mer merke til Guds kommunikasjon med meg.» Og når denne vandringen går over tid, blir vedkommendes vandring «mye mer preget av en tillitsfull forventning til Gud ... at han vil at jeg skal dele liv og tanker og følelser med ham.»

Så lar jeg det siste eksemplet presentere en ny erfaring av *helhet*. Opplevelsen er at hele livet henger sammen på en annen måte enn før: «Det er mer sammenvevd ... om jeg er på jobb eller om jeg ikke er på jobb, er jeg sammen med den samme Herre og Mester.»

Noen observasjoner og utblikk

Med bakgrunn i alt det informantene mine har delt med meg, har jeg blitt enda mer nysgjerrig på noen av de områdene og temaene vi snakket lite eller ingenting om. Jeg ser noen spennende utfordringer, både med tanke på om en ønsker å gjenta denne utdanninga i en eller annen form og for andre som ønsker å fordype seg innenfor ignatiansk åndelig veiledning som forskningstema.

Hva kan det skyldes at bare 59 % av studentene i den samlede gruppa opplevde utdanninga som svært nyttig for sitt arbeid, mens 93 % opplevde det som svært nyttig for eget personlig liv? Dette indikerer noe av den splittelsen som Hughes

setter fokus på, og det hadde vært et spennende område å gå inn i. Slik mine informanter snakket om endringer både i tjeneste og liv og opplevelsen av at det var vanskelig å skille de to fra hverandre, kan det virke som om mitt utvalg ikke var helt representativt på dette punktet. Her ville det være spennende om noen kunne jobbe videre.

Et tema som opptok flere av informantene mine var «den ignatianske verktøykassa» og en betydelig usikkerhet rundt hva den egentlig inneholdt sett opp mot andre veiledningstradisjoner. Hva er det eksplisitt ignatianske i denne måten å drive veiledning på? Eller er det slik at andre tradisjoner har hentet opp i seg Ignatius' måte å veilede på, slik at han kan ha fått enda større og bredere innflytelse enn det han tilskrives per i dag? Dette er et felt der flere etterlyser klarhet og der det er rom for nye og spennende oppdagelser av både sammenhenger og forskjeller.

Et siste stort tema som ikke i særlig grad kom fram i samtalen med mine informanter, sannsynligvis fordi mine forskningsspørsmål ikke hadde dette som fokus, var forholdet mellom en katolsk åndelig veiledningstradisjon og en protestantisk eller luthersk kirkevirkelighet. To-tre av informantene mine er innom dette, med fokus på konfesjoner både som en utfordring og som fullstendig uten betydning. Her ligger det noen store utfordringer dersom den ignatianske modellen fortsetter å få større og større rom innenfor den åndelige veiledningen i det norske kirkelandskapet. Hvor mye skal konfesjonene bety, og hvordan ivareta alle de gode anliggender med fordypning i gudsrelasjonen og fokuset på tjeneste utad, samtidig som dette får en trygg teologisk ramme innenfor de lutherske og de andre protestantiske kirkene i Norge?

7 Litteraturliste

Bibelen. Oslo: Bibelselskapet. 2011.

Astås, Reidar. *Kirke i vekst og virke: Allmenn og norsk kirkehistorie*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag. 1984.

Au, Wilkie og Au, Noreen Cannon. *The Discerning Heart: Exploring the Christian Path*. Mahwah, N.J.: Paulist Press. 2006.

Barry SJ, William A. *A Friendship Like No Other: Experiencing God's Amazing Embrace*. Chicago, IL: Loyola Press. 2008.

_____. *Letting God come close: An approach to the Ignatian Spiritual Exercises*. Chicago: Loyola Press. 2001.

_____. *Paying Attention to God: Discernment in Prayer*. Notre Dame, Indiana: Ave Maria Press. 1990.

Barry, William A. & Connelly, William J. *The practice of spiritual direction*. San Francisco: HarperSanFrancisco. 1986.

Barry SJ, William A. & Doherty SJ, Robert G. *Contemplatives in Action: The Jesuit Way* Mahwah, NJ: Paulist Press. 2002.

Benner, G. David. *Sacred Companions: The Gift of Spiritual Friendship and Direction*. Downers Grove, Illinois: InterVarsity Press. 2004.

_____. *Spirituality and the Awakening Self: The Sacred Journey of Transformation*. Grand Rapids, Michigan: BrazosPress. 2012.

Bore, Thor Bjarne. «Fuglen, Abelone, bordbønn og konge», på <http://bore-aktuelt.blogspot.no/> datert 5. november 2008 (oppsøkt 6.5.2013)

Brackley SJ, Dean. «Liv i Anden: Ignatius av Loyolas regler for andlig urskiljning» *Polanco. Årsbok för ignatiansk spiritualitet. 2010*: 58–82

Bryman, Alan. *Social Research Methods*. New York: Oxford University Press. 2008

Bråthen, Jon-Erik. *Transformasjon – en legitim forventning til sjelesorgen?* Master i teologi/metodisme. Oslo: Menighetsfakultetet. Våren 2008.

Callenberg, Josefine. «Ett språk med flera dialekter: Kan ignatiansk spiritualitet vara till hjälp i vardagekumeniken?» *Polanco. Årsbok för ignatiansk spiritualitet, 2012*: 43–54.

Chan, Simon. *Spiritual Theology: A Systematic Study of the Christian Life*. Downers Grove, Illinois: IVP Academic. 1998.

Conn, Walter E. *The Desiring Self: Rooting Pastoral Counseling and Spiritual Direction in Self-Transcendence*. Mahwah, New Jersey: Paulist Press. 1998.

Dyrkorn, Rigmor og Reidulv. *Innføring i gestaltveiledning: Teori. Metoder. Praktiske eksempler*. Oslo: Universitetsforlaget. 2010.

Eldebo, Runar. «Vem vägleder pastorn?» *Pilgrim, en tidskrift för andlig vägledning*, 3 (2001): 18–25.

Engedal, Leif Gunnar. «Mellom faktum og futurum». I *Tidsskrift for sjelesorg*, 3 (2002): 155–169.

_____. «På väg mot något större: En personlig betraktelse» i *Polanco. Årsbok för ignatiansk spiritualitet, 2012*: 11–24.

English, John J. *Spiritual Freedom: From an Experience of the Ignatian Exercises to the Art of Spiritual Guidance*. 2nd edition. Chicago: Loyola Press. 1995.

Fleming SJ, David L. *Draw Me Into Your Friendship: A Literal Translation and A Contemporary Reading of The Spiritual Exercises*. Saint Louis, Missouri: The Institute of Jesuit Sources. 1996, fourth printing 2008.

Fowler, James. *Faithful Change: The Personal and Public Challenges of Postmodern Life*. Nashville TN: Abingdon Press. 1996.

Gillham 2000, sitert i Kjetil Fretheims forelesning *The Qualitative Research Interview – I*, Menighetsfakultetet 6. mai 2011.

Grenstad, Nils Magnar, *Å lære er å oppdage: prinsipper og praktiske arbeidsmåter i konfluent pedagogikk*; i samarbeid med Gunnhild Johanne Sandven. Oslo: Didakta norsk forlag. 1986.

Grün, Anselm. *Åndelig veiledning som livshjelp*. Sofiemyr: Peterstiftelsen. 1995.

_____. *Bønnen – et møte*. Oslo: Luther Forlag. 2002.

Grün, Joachim Fr. «Utviklingen av åndelig veiledning i Norge» *Over Alt, Tidsskrift for kristen spiritualitet og åndelig veiledning*, 3 (2004): 8–16.

Grønmo, Sigmund. «Forholdet mellom kvalitative og kvantitative tilnærminger i samfunnsforskningen» s 73-108 i *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*, Harriet Holter og Ragnvald Kalleberg (red.) Oslo: Universitetsforlaget. 1996.

Haight, Roger. *Christian Spirituality for Seekers: Reflections on the Spiritual Exercises of Ignatius Loyola*. Maryknoll, NY: Orbis Books. 2012.

Halldorf, Peter. *Sandens sønner: En vandring i ørkenfedrenes spor*. Oslo: Luther Forlag. 1997.

_____. *Hellige røtter*. Oslo: Luther Forlag. 2001.

_____. *Kysse spor: Daglig lesning fra den tidlige kristne kirken*. Oslo: Luther Forlag. 2002.

Haraldsplass, studieinformasjon. Informasjon om studier i tverrfaglig veiledning, se <http://www.haraldsplass.no/hogskole/studier/veiledning-tverrfaglig-videreutdanning/veiledning> (oppøkt 18.04.2013)

Helaas, Paul og Woodhead, Linda. *The Spiritual Revolution: Why religion is giving way to spirituality*. Oxford: Blackwell Publishing. 2005.

Howells, Edward og Tyler, Peter (Ed). *Sources of Transformation: Revitalising Christian Spirituality*. London: Continuum. 2010.

Hugget, Joyce. «Varför fastnar protestanter för den ignatianska andligheten?» *Polanco, Tidsskrift för ignatiansk andlighet*, 1(2007): 32–42.

- Hughes SJ, Gerard W. «Att arbeta ekumeniskt med ignatiansk andlighet» *Polanco, Tidskrift för ignatiansk andlighet*, 1(2007): 17–22.
- Hughes, Gerard W. *God of Surprises*. 2nd edition, 8th printing. London: Darton, Longman and Todd. 1996/2003.
- _____. *Gud i alt*. Oslo: Verbum forlag. 2003.
- _____. «I riktning mot en inre frihet. Trons institutionella, kritiska och mystiska drag.» *Polanco. Årsbok för ignatiansk spiritualitet, 2012*: 56–71.
- Ignatius av Loyola. *Andliga övningar och tio brev. Översättning från den spanska originaltexten och kommentar av Fredrik Heiding S.J.* Skellefteå: Artos & Norma bokförlag. 2005.
- Jonsson SJ, Ulf. «Skulle Gud finnas om ingen trodde? Gudsbilder og ignatiansk teologisk realism» *Polanco. Årsbok för ignatiansk spiritualitet. 2010*: 112–123.
- Kiechle SJ, Stefan. *Ignatius av Loyola, Mästare i andlig vägledning*. Skellefteå: Artos & Norma bokförlag. 2007.
- Krabye, Pirjo. *Resultater av sluttevalueringen åndelig veiledning 2, 3-årig videreutdanningskurs 2008-2011*. Oslo: Menighetsfakultetet. 2011.
- Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend. *Det kvalitative forskningsintervju*. 2. utgave. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS. 2009.
- Ladd, George Eldon. *A Theology of the New Testament*. Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans Publishing Company. 1974. Reprint 1983.
- Laugerud, Tore. *Kirken i møte med den åndelige lengsel I vår tid: Betenkning til kirkemøtet 1999*. Oslo: Kirkerådet. 1999.
- Leech, Kenneth. *Soul Friend: Spiritual Direction in the Modern World*. New Revised Edition (London: Darton, Longman, and Todd Ltd, 1994). Harrisburg, PA: Morehouse Publishing. Reprint 2001.
- _____. «Å skjelne åndene» *Over Alt, Tidsskrift for bønn, meditasjon og Kristusmystikk*, 3(1998): 48–56.
- Lonsdale SJ, David. «Att känna igjen ormstjärten. Äkta och falsk tröst enligt Ignatius av Loyola» *Polanco. Årsbok för ignatiansk spiritualitet. 2010*: 83–93.
- Lonsdale, David. *Eyes to see, Ears to Hear. An Introduction to Ignatian Spirituality*. Maryknoll, NY: Orbis Books. 2000, 7th printing, 2009.
- Löwegren, Mikael. «Kompassnålen alltid mot Kristus. Förord» *Polanco. Årsbok för ignatiansk spiritualitet. 2010*: 5–7.
- Malm, Magnus. *De stumme bildene. Om den livslange vandringen fra bilde til virkelighet*. Oslo: Luther Forlag. 2003.
- _____. «Ignatiansk vägledning: Att ställa sitt liv inför Jesus» *Pilgrim, Et tidskrift för andlig vägledning*, 3(2001): 36–38
- _____. «Vad hjälper vår inkrökthet? Andlig vägledning i Jesu spår» *Polanco. Årsbok för ignatiansk spiritualitet. 2010*: 8–23.

- _____. *Veien innover er veien utover. Gudsrikedynamikken i spenningen mellom kontemplasjon og aksjon.* Forelesning under fagdager i åndelig veiledning på Menighetsfakultetet, 7.-8. juni 2010.
- _____. *Veivisere – en bok om kristent lederskap.* Oslo: Nye Luther Forlag. 1991.
- Matre, May-Bente. *Affektbevissthet i åndelig veiledning.* Fagdag i åndelig veiledning 10.06.2013 på Kirkens Hus i Oslo.
- _____. *Hva kjennetegner åndelig veiledning i den kristne tradisjonen?* Faglig essay, kurs i åndelig veiledning 2005-2006;
<http://www.prest.no/files/2011/12/Matre-May-Bente-Essay-%C3%85VL.doc>
(oppsøkt 08.04.2013).
- McDargh, John. *Psychoanalytic Object Relations Theory and the Study of Religion: On Faith and the Imaging of God.* Lanham, MD: University Press of America. 1983.
- McGrath, Alistair. *Christian Spirituality.* Malden MA: Blackwell Publishing. 1999.
- Moon, Gary W. og Benner, David. *Spiritual Direction and the Care of Souls. A guide to Christian Approaches and Practices.* Downer Grove, Illinois: InterVarsity Press Academic. 2004.
- Mosvold, Kirsti. «Sjelesorg og åndelig veiledning – nok en gang» *Tidsskrift for sjelesorg*, 2 (2003): 85–95.
- Mulholland Jr, M. Robert. «Spirituality and Transformation» i *Zondervan Dictionary of Christian Spirituality*, Ed: Glen Scorgie, Grand Rapids: Zondervan. 2011, 216-221.
- Mulligan, Rory. *Den indre dynamikken i den ignatianske fireukers-retreaten.* Forelesning under fagdager i åndelig veiledning på Menighetsfakultetet, 7.-8. juni 2010.
- NSD Personvernombudet for forskning. Vanlige spørsmål: Hva er sensitive personopplysninger?
http://www.nsd.uib.no/personvern/om/vanlige_sporsmal.html?id=10
(oppsøkt bl.a. 24.04.2013).
- Odden, Per Einar. *Den hellige Antonius den Store (~251-356).*
<http://www.katolsk.no/biografier/historisk/antonabb>, opprettet: 2001-02-17 00:34, (oppsøkt 29.04.2013).
- Olsen, Harald. *Ilden fra vest. Tekster fra keltisk fromhetstradisjon.* Oslo: Verbum forlag. 1999.
- _____. *Frodig fromhet i vest. Keltiske helgenlegender.* Oslo: Verbum forlag. 2000.
- _____. *Den østlige pilegrimsvei. Oppbrudd og vandring i russisk-ortodoks tradisjon.* Oslo: Verbum forlag. 2000.
- _____. *Ørkenvind. Arven fra ørkenens fedre og mødre.* Oslo: Verbum forlag. 2013.
- Pettersen, Anne. «Jeg vil lytte etter lyden av hans trinn ...» *Tidsskrift for sjelesorg*, 2 (2002): 109-116.

- Presteforeningen. *Utlysningsteksten til «Gå og lær!»: Innføringskurs i åndelig veiledning (ÅVL)*, datert våren 2004. Forfattet av Presteforeningens Fagråd for kristen spiritualitet.
- _____. *Utlysningstekst til «Gå videre»: Oppfølgingskurs i Åndelig veiledning (ÅVL II) 2008-2011*. Datering ukjent. Forfattet av Presteforeningens Fagråd for kristen spiritualitet.
- Shults, F. LeRon og Sandage, Steven J. *Transforming Spirituality. Integrating Theology and Psychology*. Grand Rapids, MI: Baker Academic. 2006.
- Stairs, Jean. *Listening for the soul: Pastoral care and spiritual direction*. Minneapolis, MN: Augsburg Fortress. 2000.
- Sweeten, Gary. *Si sannheten i kjærlighet: Hvordan være ekte, konkret og direkte i møte med mennesker. En kursbok*. Oslo: Teleios A/S. 1993.
- Sweeten, Gary; Ping, Dave og Clippard, Anne. *Lytte til hjertene – med varme, empati og respekt*. Oslo: Lunde Forlag. 2003.
- Swinton, John og Mowat, Harriet. *Practical Theology and Quality Research*. London: SCM Press. 2006.
- Taylor, Charles. *A Secular Age*. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press. 2007.
- _____. *Autensitetens etikk*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag. 1998/2003.
- _____. *Varieties of religion today*. Cambridge, MA: Harvard University Press. 2002.
- Thagaard, Tove. *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget. 2003.
- Tynnemark, Virve. «Med det jag är och de gåvor jag har fått. Andlig vägledning ur vägledarens perspektiv» *Polanco. Årsbok för ignatiansk spiritualitet. 2010*: 45–56.
- Wallström, Åsa. «Urskiljningen hjälpte mig ut ur ekorrhjulet» *Polanco, Årsbok för ignatiansk spiritualitet, 2010*: 24–44.
- Wigall, Steve R. «Definisjon av åndelig veiledning – I et historisk perspektiv» *Over alt, økumenisk tidsskrift for bønn, meditasjon, Kristusmystikk, åndelig veiledning, retreat*, 1 (1998): 39–48.

Under arbeidet har jeg hatt stor glede og nytte av to andre masteroppgaver, uten at disse er referert til eller sitert fra:

Bjerva, Else Kari. *Når ord står mot ord: Kirkens håndtering av seksuelle krenkelsesanklager mot sine ledere – når ord står mot ord – i lys av et diakonifaglig perspektiv*. Master i diakoni. Oslo: Menighetsfakultetet. Høsten 2009.

Grundetjern, Kristina Røynås. *Veien og målet: en empirisk analyse av en pilgrimsvandring i dagens Norge*. Kristiansand: Universitetet i Agder. 2010.

Vedlegg

- Vedlegg 1 Invitasjonsbrev med samtykkeerklæring
- Vedlegg 2 Spørreskjema for bakgrunnsinformasjon
- Vedlegg 3 Oppsummering - bakgrunnsinformasjon
- Vedlegg 4 Intervjuguide
- Vedlegg 5 Utlysningstekst ÅVL I
- Vedlegg 6 Utlysningstekst ÅVL II

Vedlegg 1:   *Invitasjonsbrev med samtykkeerklæring*

MASTEROPPGAVE I KRISTENDOM VED MENIGHETSAKADEMIET FOKUS PÅ ÅNDELIG VEILEDNING

Kjersti Gulli Petersen

FORESPØRSEL OM Å DELTA I INTERVJU I FOR- BINDELSE MED MASTEROPPGAVE

Jeg er masterstudent ved Det Teologiske Menighetsakademiet i Oslo og holder nå på med min avsluttende masteroppgave. Som du kanskje husker fra den siste kurssamlingen dere hadde på ÅVL-utdanningen i juni 2011 der jeg fikk presentere meg og prosjektet veldig kort, er jeg blitt svært interessert i de erfaringene dere som studenter har gjort i løpet av dette studiet. Jeg ønsker derfor å intervju fire til sju av prestene som deltok på studiet, en av deltakerne som har en annen type arbeid/tjeneste og en deltaker som har sitt arbeid i hovedsak knyttet til retreat. Fokuset mitt vil være på dine erfaringer og refleksjoner og hva utdanningen eventuelt har gjort med deg både i forhold til jobben og i forhold til hverdagslivet ditt.

Under samtalen ønsker jeg å bruke båndopptaker og jeg kommer sikkert også til å ta noen notater underveis. Intervjuet vil vare fra en til halvannen time, og vi blir enige om tid og sted. Jeg er forberedt på å reise dit du måtte ha tilhold.

Det er frivillig å være med på dette prosjektet, og du har mulighet til å trekke deg når som helst underveis, uten å måtte begrunne dette nærmere. Dersom du trekker deg, vil alle innsamlede data om deg bli anonymisert/makulert. Opplysningene i intervjuene vil bli behandlet konfidensielt og ingen enkeltpersoner skal kunne gjenkjennes i den ferdige oppgaven. Opplysningene anonymiseres og opptakene slettes når oppgaven er ferdig skrevet og levert. Målet er at oppgaven skal være ferdig innen sommeren 2014.

Dersom du har lyst og mulighet til å være med på prosjektet og la deg intervjues, er det fint om du skriver under på den vedlagte samtykkeerklæringen og sender den til meg.

Dersom det er noe du lurer på, kan du ringe meg på 932 81 190 (mobil) eller sende meg en e-post til kjersti.g.petersen@stud.mf.no. Du kan også kontakte Leif Gunnar Engedal (Leif.G.Engedal@mf.no) som er min veileder.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Svarer du ja til å delta i dette prosjektet, tar jeg kontakt for å avtale tid og sted samtidig som jeg sender deg et lite spørreskjema med fem spørsmål for å få litt bakgrunnsinformasjon før vi møtes.

Med vennlig hilsen

Kjersti Gulli Petersen
Solbergliveien 90
0683 Oslo

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt informasjon om studien av erfaringer etter fem års fordypning i Åndelig veiledning og ønsker å stille på intervju.

Signatur

Telefonnr

Vedlegg 2: Spørreskjema for bakgrunnsinformasjon

MASTEROPPGAVE I KRISTENDOM VED MENIGHETSAKADEMIET FOKUS PÅ ÅNDELIG VEILEDNING

Kjersti Gulli Petersen

SPØRRESKJEMA FOR BAKGRUNNSINFORMASJON

Dette skjemaet er satt opp som et dataskjema som du kan fylle inn med PC i de grå rutene (det enkleste er å bruke tab-tasten for å hoppe fra felt til felt – Shift+tab for å hoppe tilbake igjen). Lagre så det utfylte skjemaet hos deg selv og send meg det som vedlegg til en e-post til: kjersti.g.petersen@stud.mf.no

1 Alder. Kryss av

20-30 31-40 41-50 51-60 61-70

2 Kjønn. Kryss av

M K

3 Hvordan hørte du om etterutdanningen i åndelig veiledning? Kryss av

Via MFs hjemmeside Via PFs hjemmeside

Via Inter Collegas Via overordnet

Via kjente/muntlig informasjon

4 Er det rom for å utøve åndelig veiledning i den stillingen du har per i dag? Kryss av

Ja Nei Vet ikke

5 Hva har gitt deg størst utbytte? Kryss gjerne av for flere alternativer

Egen lesing av litteratur Forelesninger/fagdager

Veiledningsgruppene Supervisjon av egen praksis

Arbeid med skriftlige refleksjonsoppgaver Å møte og samtale uformelt med kolleger

Egen åndelig praksis Motta veiledning selv

Gi veiledning til andre

Annet, skriv inn noen stikkord

Tusen takk for at du på denne måten har gitt meg litt bakgrunnsinformasjon for intervjuet.

Vedlegg 3: Oppsummering – bakgrunnsinformasjon

Det går utover oppgavens begrensninger å gå inn på detaljene i skjemaet for bakgrunnsinformasjon, samtidig som det bringer nyttig informasjon for refleksjon videre.

1 Alder

20-30	0
31-40	1
41-50	2
51-60	3
61-70	1

2 Hvordan hørte du om utdanningen?

Via MFs hjemmeside	
Via PFs hjemmeside	2
Via Inter Collegas	3
Via overordnet	
Via kjente / muntlig informasjon	4

Det som kan være interessant i denne sammenheng er at ingen av informantene synes å ha hørt om dette via en overordnet. Sier dette noe om hva som prioriteres av etterutdanning for prester og andre ansatte i kirker og menigheter, eller sier det noe om overordnetes kjennskap til hva som kan være et godt faglig og menneskelig påfyll for den enkelte medarbeider? Ingen av informantene mine reflekterer over dette, men noen av dem setter ord på støtte fra overordnet til det valget de selv har tatt.

3 Hva har gitt deg størst utbytte?

Egen lesing av litteratur	5
Forelesninger / fagdager	3
Veiledningsgruppene	6
Supervisjon av egen praksis	4
Arbeid med skriftlige refleksjonsoppgaver	2
Å møte og samtale uformelt med kolleger	
Egen åndelig praksis	6
Motta veiledning selv	5
Gi veiledning til andre	5

Det er spennende å se hva som faktisk har gitt den enkelte et utbytte. De ble invitert til å krysse av for flere alternativer, og resultatet viser at de fleste av elementene synes å være viktig for mange av informantene. Den som krysset av på færrest alternativer, krysset av på tre av dem. To av informantene krysset av på syv av elementene. Det forteller meg at for mine informanter har de ansvarlige for utdanninga prioritert klokt ved å bruke såpass stor bredde i arbeidsformer.

Så er det mange ting her det ville vært veldig interessant å forsøke å gå inn i og reflektere over, for eksempel:

- Hva betyr det med utgangspunkt i denne utdanninga at veiledningsgruppene har skåret så høyt?
- Hva forteller det om den enkelte deltaker at alle, bortsett fra en, forteller at den enkeltes egen åndelige praksis har betydd mest underveis i studiet?

Det er ikke stedet å gå inn i dette her, men uansett kan dette være en viktig tilbakemelding med tanke på en tilsvarende utdanning på et senere tidspunkt.

Vedlegg 4: Intervjuguide

INTERVJUGUIDE

Mulige åpningsspørsmål

Kan du begynne med å si noe om hvorfor du valgte å fordype deg i akkurat åndelig veiledning?

Hva slags forventninger hadde du til studiet?

- Hvordan opplevde du i så fall at disse forventningene ble møtt?

Hadde du noen forventninger til hva studiet skulle gjøre med deg? I så fall, kan du tenke deg å si noe om hva slags forventninger det var?

Eventuell ekstra overgang til spørsmålene, avhengig av hvordan åpningen av samtalen har forløpt:

Jeg lurer på om endring kan være et meningsbærende perspektiv å fortsette med?

Hva tenker du i så fall at endring er for deg ut fra de fem årene du nå på en særlig måte har gått en vei med fordypning i åndelig veiledning?

Spørsmål knyttet til den enkeltes jobb

Hva har denne etterutdanningen gjort med deg i forhold til de oppgavene du har som prest/diakon/retreatarbeider/høgskolelærer/osv?

- Gudstjenestearbeid og forberedelser
- Det du formidler gjennom forkynnelse og undervisning
- I møte med mennesker som søker hjelp

Hva har eventuelt forandret seg i måten du utøver [tjenesten din] på?

Hvordan har din måte å møte mennesker som ønsker å samtale med deg endret seg på i løpet av etterutdanningen?

- Hvordan møtte du dem før du startet på utdanningen?
- Hvordan møter du dem nå?
- Hva består eventuelle endringer i, slik du ser det?

Er det noen endringer nå i forhold til før når det gjelder **hvem** som kontakter deg for spørsmål om samtale/hjelp? (Hvis de vet at du har tatt ÅVL-utdanningen.)

- Hva består i så fall denne endringen i?

Hvordan ser du for deg at du kan ta med deg erfaringer fra etterutdanningen videre i tjenesten din som [.....]?

- Hva vil du eventuelt gjøre annerledes enn før?

Har det skjedd noen endringer i forholdet mellom jobben din og ditt personlige liv?

Mulig overgang: Vi har snakket litt om erfarte endringer i forhold til jobben din. Kan du si litt om endringer mer knyttet til deg selv, i møte med mennesker som står deg nær og i møte med Gud?

Spørsmål knyttet til den enkeltes personlige utvikling og erfaring

Hva har denne utdanningen gjort med deg som person?

- Hva slags endringer har du eventuelt lagt merke til hos deg selv?
- Tenker du at de du eventuelt lever sammen med / mennesker som står deg nær har erfart endringer hos deg? Hva slags endringer tror du det kan være snakk om?

Åndelig veiledning skal hjelpe den enkelte til å utvikle sitt personlige forhold til Gud.

- Nå som studiet ligger bak deg, gir dette mening for deg?
- Hva slags endringer har du erfart i din relasjon til Gud?

Hva har skjedd med din egen dialog med Gud underveis?

- Hvordan var dialogen din med Gud før du startet på denne utdanningen?
- Hvordan er dialogen med ham nå?
- Hva består eventuelle endringer i, slik du opplever det?

Hva slags praktisk betydning har denne etterutdanningen fått for livet ditt som kristen og måten troen din kommer til uttrykk på?

- Hva slags endringer har du eventuelt valgt å gjøre mer eller mindre bevisst?

Hvordan ønsker du å ta disse erfaringene med deg videre i ditt eget liv?

Generelle avslutningsspørsmål

Er det noe mer du ønsker å legge til?

Har du noen spørsmål til meg?

Vedlegg 5: Utlysningstekst ÅVL I

”Gå og lær!”

Innføringskurs i åndelig veiledning (ÅVL)

“Brant ikke våre hjerter i oss da han talte til oss på veien?”

Hva åndelig veiledning går ut på, har kirken visst fra dag én. To disipler gikk sammen. De samtalte om det som var skjedd. Jesus kom og gikk sammen med dem. De fikk hjelp til å tyde og tolke sine erfaringer. Etter hvert klarnet bildet. Gud ble tydelig i deres liv.

Åndelig veiledning læres best på Emmaus-måten: Mens man går, ved å samtale om egne åndelige erfaringer med erfarne medvandrere. Derfor legger vårt innføringskurs stor vekt på å gjøre ulike erfaringer med åndelig veiledning – og reflektere teologisk over disse.

Innføringskurs i åndelig veiledning (ÅVL) tilbys for første gang. Kurset går over fire semestre, med 1. kursuke på Granavolden på Hadeland fra **7.-11. mars 2005**. Høsten 2005 blir kursuken på MF, våren 2006 brukes uken til veiledet praksis regionalt og høsten 2006 avsluttes det hele på Lia Gård i Østerdalen.

Kurset arrangeres av PF i samarbeid med MF og er godkjent av Kompetansrådet etter den nye samarbeidsavtalen fra våren 2004.

MF har det faglige ansvar for kurset, og kontaktperson der er professor Leif-Gunnar Engedal. PFs Fagråd for kristen spiritualitet organiserer kursforløpet og kvalitetssikrer tilbudet om personlig veiledning og veiledede retreatter, samt veiledet praksis. Fagrådsleder er misjonsprest Knut Grønvik.

Søknadsfrist: 15. september 2004

Mål

Målet med kurset er å fremme åndelige veiledning i prestetjenesten og i kirken ved å

- **gi kunnskap** om ulike veiledningstradisjoner og metoder og reflektere teologisk over disse. Det legges her særskilt vekt på ignatiansk og luthersk spiritualitet i møte med dagens åndelige søken
- **gi personlig erfaring** med å motta åndelig veiledning, med tanke på å innarbeide dette i eget fromhets- og bønneliv
- **gi erfaring** med å gi åndelig veiledning, også under supervisjon, med tanke på å kunne gjøre dette som en integrert del av prestetjenesten og innarbeide det i menighetslivet

Målgruppe

Prester i den norske kirke

Omfang og opplegg

1) Personlig veiledning

Deltakerne får gjennom hele kursperioden jevnlig åndelig veiledning hos den veilederen man tildeles ved 1. kursuke. Veiledningen skjer både individuelt og i gruppe, ved sentrale og regionale kurssamlinger, samt mellom samlingene, om nødvendig ved telefon eller mail.

2) Retreat med personlig veiledning (ignatiansk retreat)

Deltakerne deltar i første del av kursperioden på en taus retreat med personlig veiledning. Deltakerne ordner dette selv, økonomisk og praktisk. Denne bør være av minst 5 dagers varighet. Kursledelsen vil foreslå egnede retreatsteder i Norge og andre land. Tilsvarende retreat erfaring fra 2002 eller nyere kan også godkjennes.

3) Veiledet praksis

Våren 2006 holdes to kortere regionale samlinger, hvor deltakerne får prøve seg som veiledere overfor meddeltakere under supervisjon samt drøfte case-eksempler. Det legges vekt på praksis som styrker forbindelsen mellom kurs og arbeidsvirkelighet. Her vil deltakerne utfordres til å arrangere "retreat i hverdagen" eller andre prosjekter i hjemmemenigheten.

4) Kurssamlinger

Deltakerne møtes til 3 sentrale kursuker med vekt på erfaringsutveksling, undervisning og teologisk refleksjon. Tidebønner og stille tid vil høre med til dagsprogrammet. Deler av samlingene settes av til personlig veiledning og gruppeveiledning.

6) Selvstudium

Deltakerne skal lese et pensum utvalgt litteratur på ca 1500 sider. Det legges vekt på refleksjonsnotater og faglige samtaler på bakgrunn av litteraturen.

7) Skriftlige arbeider

Deltakerne samler i mappe dokumentasjoner bestående av flere kortere teologiske refleksjonsnotater (1-2 s) etter retreat, forelesninger, gruppesamlinger, ut fra litteratur og fra egen praksis og erfaring. Det skal også utarbeides en fordypningsoppgave på ca 10 sider.

Kompetanse og evaluering

ÅVL-modulen er kompetansegivende som element 1 eller 2 innen SPP-programmet og vil gi 30 studiepoeng under forutsetning av nødvendig godkjenning.

Evaluering av gjennomført kurs og godkjenning *bestått/ ikke bestått* skjer av kursansvarlige.

Deltakere og opptakskrav

Det tas opp 24 deltakere fra hele landet. I utgangspunktet bør alle bispedømmer være representert. Det er en målsetting at begge kjønn skal være deltakere i kurset og at minimum ¼ av deltakerne er kvinner.

De som søker må

- ha minimum 3 års erfaring fra praktisk prestedtjeneste
- være anbefalt av etterutdanningsutvalget (REU) i det bispedømme der søkeren tjenestegjør eller av annen arbeidsgiver
- undertegne en forpliktende kurskontrakt

Gjennomført PF-kurs i Kristen spiritualitet og retreatarbeid (KSR), eller annen personlig erfaring med retreat og åndelig veiledning er en fordel, men ikke en forutsetning.

Økonomi

Kursavgiften beregnes til kr 18.000, som betales til PF over 2 budsjettår. I dette ligger opplegg for undervisning, veiledning og evaluering, oppholdsutgifter for de tre kursukene samt de regionale samlingene. PF anbefaler at en søker REU / arbeidsgiver om dekning av kursavgiften og reiseutgifter. Utgifter til innkjøp av litteratur dekkes av deltakeren selv. Det vil bli et tillegg på kr 3.000,- for de prester som ikke er medlem av PF. TeOLOgene dekker dette beløp sentralt for sine medlemmer.

Permisjon

Kurset forutsetter permisjon med tilsammen 8-10 uker for kursopphold, litteraturstudier, refleksjonsnotater, oppgave mm. Permisjonen må også inkludere tjenestefri søndag som avslutning på kursukene.

Påmelding

Statsansatte prester sender en begrunnet søknad om deltakelse med angivelse av permisjonsbehov tjenestevei til Regionalt etterutdanningsutvalg (REU) i det enkelte bispedømme. Søknaden må være REU i hende innen **15. september 2004**. For øvrige søkere må søknaden sendes PF innen samme dato. Søkerne benytter ordinært søknadsskjema (for studieprosjekt / SPP-modul). Søknadsskjema finnes også på PFs hjemmeside www.prestefor.no. Hvert REU setter opp en prioritert liste over søkere som anbefales til deltakelse i kurset. Denne oversendes Utdanningsavdelingen snarest etter behandling. *Fagråd for kristen spiritualitet* tar på dette grunnlag ut deltakerne på kurset. Deltakerne vil normalt få beskjed i løpet av oktober 2004 og må deretter skriftlig bekrefte mottatt plass og undertegne en kurskontrakt.

Henvendelser kan rettes til Ragna Dahlen i PFs utdanningsavdeling ved tlf 22 93 28 06 eller e-post dahlen@prestefor.no

Vedlegg 6: Utlysningstekst ÅVL II

Oppfølgingskurs i Åndelig veiledning (ÅVL II) 2008-2011

”Gå videre!”

"Jeg mener ikke at jeg alt har nådd dette, eller alt er fullkommen, men jeg jager fram mot det for å gripe det, fordi jeg selv er grepet av Kristus Jesus..." Åndelig veileder er ikke noe man blir på et kurs. Åndelig veiledning er - akkurat som troslivet ellers - noe vi øver oss i og modnes med over tid, ved å erfare, samtale og be. Innføringskurset i åndelig veiledning som ble avsluttet høsten 2006, het "Gå og lær!". Mange av deltakerne ønsket å fortsette denne vandringen. Nå kommer "Gå videre" - et oppfølgingskurs med enda mer vekt på åndelig øvelse og medvandring. Fundamentet og grunnrytmen er den personlige bønn og den daglige bønnestillhet.

Organisering

Det teologiske Menighetsfakultet ved professor Leif Gunnar Engedal har det faglige ansvar for kurset. Kurset arrangeres i samarbeid med Presteforeningens fagråd for kristen spiritualitet. Ansvar for administrativ ledelse og gjennomføring ligger i PFs sekretariat i nært samarbeid med MFs ansvarlige for kirkelig videreutdanning.

Mål

Åndelig veiledning er et felt der den grunnleggende læringen er en erfaringsbasert reflektert prosess over tid, i dette kurset ut fra ignatiansk spiritualitet og metodikk. Målet med kurset er å gi fordypning innen denne veiledningstradisjonen. Deltakerne får mulighet til å motta og øve seg i å gi åndelig veiledning, og reflektere kritisk over erfaringene i en kirkelig kontekst i dialog med de gryende norske fagmiljøene for ignatiansk veiledning.

Målgruppe

Kurset retter seg først og fremst mot prester, men er også åpent for alle som har erfaring med og er utøvere av åndelig veiledning.

Opptakskrav

Søkere må være anbefalt fra arbeidsgiver, dokumentere generell studiekompetanse på masternivå og må ha gjennomført kurs i Kristen spiritualitet (KSR), kurs i Åndelig veiledning (ÅVL) eller ekvivalerende.

I tillegg må søkere ha erfaring med

- å motta åndelig veiledning (etter ignatiansk tradisjon eller tilsvarende)
- å gi åndelig veiledning
- retreatdeltakelse (minst 2 retreatar á 5 hele dager eller én 8-dagers)
- å lede/arrangere retreatar og/eller meditasjonssamlinger

Arbeidsformer

Kurset gjennomføres over tre år, fra høsten 2008 til våren 2011, og medfører at deltakeren

- gjennomfører daglig bønnestillhet og fører notater fra denne
- går i åndelig veiledning hos veileder som er godkjent av kursledelsen, minimum 40 timer
- deltar i årlig sentral fagsamling over to dager med foredrag, grupper og tidebønnsliv. Første samling blir på **Det teologiske Menighetsfakultet 22.-23. september 2008**. *Deler av fagsamlingen vil være åpen for alle interesserte, men de som følger kurset har denne som en obligatorisk del.*
- deltar i regional gruppesamling 3 dager hvert semester. *Deri inngår litteraturarbeid, meditative elementer, gjennomgåelse og supervisjon på erfaringsbasert materiale.*
- utøver åndelig veiledning ved å ha minst to personer til jevnlig samtale over en avgrenset del av kursperioden
- utarbeider skriftlige refleksjonsnotater fra praksis og litteratur samt over egen utvikling
- arbeider med litteraturpensum over ca 700 sider

Evaluering

Fullført kurs evalueres i forhold til de foreskrevne krav til *bestått/ikke bestått*

Kompetanse

Kurset gir 20 studiepoeng.

Økonomi

Kursavgiften er kr 15 000. Beløpet faktureres i like deler i 2009, -10 og -11. I kursavgiften ligger oppholdsutgifter og opplegg for sentrale fagsamlinger og regionale grupper, semesteravgift til fakultetet, veiledning og evaluering. Utgifter til litteratur, reise, samt til åndelig veiledningssamtaler kommer i tillegg til dette og må egenfinansieres, evt. søkes støttet av arbeidsgiver. Samtaler hos åndelig veileder vil normalt ligge på ca kr 300,-, og enkelte bispedømmer har allerede en praksis for administrering av dette.

Permisjon

Det anbefales å søke arbeidsgiver om totalt 10 ukers permisjon.

Påmelding

Søknadsfrist for alle søkere: 15. mars.

Ordinært søknadsskjema med generell beskrivelse av søknadsprosedyrer finnes på www.prest.no/skjemaer. Statsansatte prester sender søknad med vedlegg tjenestevei til det regionale etterutdanningsutvalg (REU), samt kopi av søknad og vedlegg direkte til Presteforeningen v/ Ragna Dahlen, pb 437 sentrum, 0103 OSLO.

Øvrige søkere sender søknad med vedlegg og arbeidsgivers anbefaling til Presteforeningen v/ Ragna Dahlen, pb 437 sentrum, 0103 OSLO.

Vedlegg: En kort begrunnelse for søkerens motivasjon, attestert bekreftelse på eget navn og personnummer (kopi av pass, bankkort) samt dokumentert studiekompetanse (vitnemål). De

enkelte opptakskrav må også dokumenteres, ved at det redegjøres tydelig for (sted/ veileder) hvor søkeren har innhentet den foreskrevne erfaring.

Melding om opptak vil sendes søkere i begynnelsen av mai måned. Mottatt plass må bekreftes.

Mer informasjon kan fås ved kursets sekretær Ragna Dahlen, tlf 23 08 16 04, e-post dahlen@prest.no.